CHARLES DICKENS

NOTE DIN AMERICA

Biblioteca școlarului

CHARLES DICKENS

NOTE DIN AMERICA

Prefaţă şi note:
DAN GRIGOUESCU

EDITURA TINERETULUI

P R E F A Ţ Ă

La începutul anului 1842, cînd a debarcat pe coastele America, Dickens nu împlinise încă 30 de ani, dar faima tînărului scriitor englez trecuse de mult Atlanticul, sporită cu fiecare carte pe care o tipărea în ţara lui. Se povesteşte că, la sosirea navelor din Marea Britanie, sute de oameni aşteptau pe chei să afle dacă „Dickens a mai scris ceva".

Pină cu cîţiva ani în urmă însă, numele scriitorului fusese aproape cu totul necunoscut. Pe vremea aceea, Charles Dickens publicase sub pseudo- nimul Boz (care, în curînd, avea să devină celebru) doar cîteva schiţe într-o revistă care acorda literaturii un spaţiu egal cu cel al rubricilor de modă şi de noutăţi mondene. Boz era, pe atunci, gazetar al unui ziar obscur din Londra, unde avea însărcinarea să se ocupe de rubrica reportajelor parlamentare.

Era prin 1833, epocă în care ca reporter avusese prilejul să asiste la nişte şedinţe furtunoase ode Parlamentului. Subiectul inflăcăratelor discuţii era legea electorală. De multe secole, în pofida profundelor transformări petrecute în viaţa oraşelor engleze, a faptului că se ridicaseră mari centre industriale şi că alte oraşe vechi decăzuseră cu totul, sistemul de repartizare a mandatelor de deputat rămăsese neschimbat. Astfel, în vreme ca un oraş cu 130 000 de locuitori, cum era Edin- burgul, nu avea dreptul, în virtutea unor legi de pe timpul Stuarţilor, să trimită decît un singur ; reprezentant în Parlament, Old-Serrum, un cătun ; cu 12 locuitori, dintre care numai doi aveau drep

tul de a alege, avea... doi deputaţi. Firește, aceştia erau cei doi alegători. Nici Londra, căreia comerţul extern al Angliei îi dăduse o mare dezvoltare, nu avea dreptul la mai mult de 5—6 deputaţi.

Toate aceste anomalii reprezentau un motiv de nemulţumire, mai ales pentru burghezie. Victorioasă în disputa cu aristocraţia în domeniul economic, ea se vedea pusă în inferioritate în lupta politică, pentru că majoritatea mandatelor de deputaţi era deţinută, totuşi, de nobilime. Numirile în Parlament se făceau de către nobili. Cele mai întinse terenuri din întregul regat erau în mîinile ai istocraţiei. Chiar şi deputaţii burghezi trebuiau să aibă, conform legilor străvechi încă în vigoare, proprietăţi agricole. Cit priveşte problema reprezentării în Cameră a ţăranilor şi a muncitorilor din fabrici, care formau majoritatea populaţiei, nici nu părea să-i intereseze pe „trimişii în Parlament ai naţiuniiDar, după cîte avea să se vadă, calculele aristocraţilor şi ale burgheziei se vor dovedi greşite. în „Uniunile politice de apărare a drepturilor sociale", înfiinţate din iniţiativa industriaşilor în scopul cuceririi unei platforme politice cît mai solide, se înscriseră un număr uriaş de muncitori, fapt care a obligat „uni- unile“ să discute şi interesele acestora. La începutul anului 1830, unul dintre ziarele de mare tiraj reliefa un fapt îngrijorător pentru atotputernicii vremii: „La nici unul din aceste mitinguri (convocate de „Uniunile politice“, n.n.) nu se pierde prilejul de a se scoate în evidenţă situaţia dezastruoasă, ieşită din comun, a muncitorilor „Zadarnic se predică răbdare poporului flămînd !
— se spunea într-o astfel de cuvîntare. Dacă clasele de mijloc ar fi cu totul sincere, s-ar îngriji în primul rînd să îmbrace şi să sature

muncitorimea. Urmăresc ele altceva decît subjugarea clasei muncitoare şi transformarea ei într-o unealtă

oarbă care să slujească scopurilor lor ?“ Burghezia nu putea rămîne indiferentă la auzul unor asemenea cuvinte. Proletariatul englez devenise o fot-ţă pe care nimeni nu o putea neglija. Dickens îşi dădea seama de acest fapt, ascultînd cuvîntă- rile deputaţilor burgheziei care încercau să atragă, astfel, de partea lor pe muncitori. Capitaliştii ştiau prea bine că afacerile lor înfloritoare ar fi cu neputinţă fără munca extenuantă a sutelor de mii de proletari din fabrici, din docuri, din mine.

Dar muncitorimea nu se lasă înşelată de declaraţiile dulcege ale patronilor. Dovadă cuvîntările din care am citat fragmentul de mai sus, dovadă nenumăratele greve şi revolte din centrele industriale. Nemulţumirea muncitorilor era sporită şi de faptul că nici cea mai liberală fracţiune a burgheziei nu înscrisese între revendicările ei votul egal şi direct. întreaga luptă pentru drepturi electorale pe care o duceau proprietarii uzinelor era, in ultimă analiză, pricinuită de dorinţa de a uşura pătrunderea capitalului ei în agricultură, sector în care aristocraţia latifundiară deţinea încă o situaţie dominantă.

Reporterul parlamentar Charles Dickens a asistat, din galeria rezervată presei, şi la celebra şedinţă din 4 iunie 1832, cind Parlamentul a votat „Legea Reformei". Prevederile legii abia mai aminteau de revendicările iniţiale ale „Uniunilor de luptă“. Noii deputaţi — arendaşi şi mari proprietari — uitară de îndată promisiunile pe care le făcuseră în toiul luptelor. De aceea, imediat după alegeri, în marile centre ale industriei engleze, se desfăşurară manifestaţii uriaşe ale muncitorilor nedreptăţiţi. în drumurile sale de-a lungul şi de-a latul Angliei, Dickens putea vedea prin fereastra diligenţei grupuri

compacte de demonstranţi. Revendicările lor nu erau numai de ordin politic;
ei cereau, în acelaşi timp, condiţii mai omeneşti de muncă, mărirea salariilor, încetarea concedierilor. Anglia trecea printr-o cumplită criză economică. Fabricile îşi întrerupeau lucrul, în mine zgomotul neîntrerupt al tîrnăcoapelor înceta. Pă- mînturile străvechilor obşti erau împărţite între proprietarii care aveau posibilitatea să-şi lucreze moşia cu mijloace moderne. Ţăranii, in convoaie lungi, luau drumul oraşelor, îngroşînd rîndurile uriaşei armate de şomeri.

Dickens era martor al tuturor acestor evenimente, pe care nu le cunoştea numai din perspectiva reporterului de ziar, ci mai ales prin experienţă nemijlocită, familia sa însăşi fiind victimă a cumplitului flagel al sărăciei care lovise Anglia în primele decenii ale secolului. Tatăl său, John Dickens, mărunt funcţionar al Amiralităţii, fusese şi el concediat, şi încercase după aceea lot felul de meserii, pînă cînd, în cele din urmăi, neizbutind să rezolve marile greutăţi familiale, a fost întemniţat în celebra închisoare pentru datornici, Marshalsea. Charles era pe atunci un copil de 11 ani, dornic de învăţătură. Era cel de-al doilea din şase copii. Cînd, cu ciţiva ani în urmă, John Dickens sosise la Londra, venind din sudul ţării, din orăşelul Landport (unde, la 7 februarie 1812, se născuse Charles), el visa să-l dea pe fiul său la şcoli înalte, să-i asigure o soartă mai bună decit aceea de care avusese el parte. La început, lucrurile păreau să meargă bine; Charles învăţa cu poftă, se bucura de aprecierea profesorilor. încercările sale literare (compusese, printre altele, o mică dramă în versuri, Minar, Sultanul Indiei, inspirată din poveştile celor 1001 de nopţi) erau admirate. Şi, dintr-o dată, nenorocirea tatălui său pusese

capăt viselor lui Charles. Era, pe atunci, obiceiul ca datornicii închişi la Marshalsea să se stabilească acolo împreună cu familia, ca, astfel, să economisească măcar banii pentru chirie. Ara procedă şi John Dickens. In afara zidurilor închisorii rămase numai Charles; el trebuia Să muncească şi să procure hrană pentru mama şi fraţii lui. .Pentru că, după cum era de la sine înţeles, statul nu asigura întreţinerea decît condamnatului. îîşi vîndu cărţile, se mută într-o odăiţă de mansardă şi se angajă lucrător la o fabrică de cremă de ghete.

E vîrsta cînd Charles Dickens este obligat să suporte mari umilinţe. Patronii fabricii îl folo-seau ca pe un fel de reclamă mişcătoare, aşezîn- dU'l într-o vitrină şi punîndu-l sul umple cu repeziciune cutiile cu vax urît mirositor. Băiatul lucra fără încetare, fără să-şi ridice capul, de teamă să nu întîlnească privirile batjocoritoare ale burghezilor, care-şi întrei'upeau plimbarea să se amuze la vederea copilului-reclamă. Seara, fwrişindu-se pe drumuri ocolite, pornea spre Marshalsea ca să ducă familiei banii pentru plinea de a doua zi.

Pentru cîtva timp, se păru că norii se risipesc : John Dickens moşteni o sumă destid de importantă, îşi plăti datoriile, părăsi lugubra Marshalsea, îl înscrise pe Charles la Academia clasică şi de comerţ. Dar înseninarea nu dură decît puţină vreme. Tatăl său, care rămăsese fără slujbă, trebuia să-şi ciştige existenţa lucrînd, în calitate de eomis-voiajor, la o firmă de comerţ. Dar lipsa oricărui talent comercial îl duse în curînd la ruină.

Charles se retrase, de data aceasta pentru totdeauna, de la şcoală. în biroul de notariat şi avocatură în care fu angajat copist, avu prilejul să cunoască în amănunt nenumărate drame, să-şi dea seama cît de îmbătrînit e sistemul tradiţional M justiţiei britanice. Vedea cum în

spatele vrafu- tiş&or de codice de legi se ascundea o nedreptate Vtfricoţătoare, cum banii hotărăsc de cele mai multe ori înaintea legii. Părăsind biroul de avocatură, nu simţi nici un fel de regret.

Viaţa de ziarist, căreia i se dedică imediat după aceea, îi dezvălui lui Charles şi mai multe aspecte ale vieţii celor umili. Călătoriile prin ţară, în diligenţe hirbuite, laolaltă cu ţăranii, cu micii negustori, cu soldaţii plecaţi în permisie, nopţile petrecute în hanuri, priveliştile oraşelor şi ale satelor engleze îi oferiră nenumărate subiecte pe care, mai tîrziu, avea să le folosească în operele sale literare. Din primele schiţe apărute la sfîrşi- tul anului 1833 şi la începutul anului următor, se putea desluşi sarcasmul cu care tînărul scriitor privea figurile grave şi pretenţioase ale micilor burghezi. La început, schiţele apărură fără nici o semnătură; apoi, în august 1834, sub pseudonimul Boz. Cînd, în 1836, Dickens le adună în volum, numele lui Boz era îndeajuns de cunoscut atît ca ziarist, cît şi ca scriitor. Succesul primului său volum, epuizat cu repeziciune, îi făcu pe editori să întrezărească în publicarea lucrărilor tînă- rului scriitor posibilitatea unor afaceri rentabile. La puţin timp după apariţia Schitelor lui Boz, o editură de curînd înfiinţată îi propuse lui Dickens să înceapă o colaborare strînsă. Era vremea în care publicul cititor aprecia cu deosebire roma- nele vînătoreşti, povestirile vesele, croite în majoritatea cazurilor după tipare fixe. De cele mai multe ori, sarcina cea mai importantă îi revenea autorului ilustraţiilor, scriitorul trebuind doar să explice, într-un text umoristic, vesela evoluţie a personajelor.

Dar Dickens era hotărît să schimbe această tradiţie. El plănui să scrie un roman în fascicule ai cărui eroi, membri ai unui club cu

pretenţii fals ştiinţifice, întreprind lungi excursii prin Anglia de altădată. Acţiunea se petrece înaintea crizei economice din 1830, ale cărei urmări le cunoscuse, laolaltă cu ailtea milioane de oameni simpli ai Angliei, Dickens însuşi. Eroii romanului intitulat Documentele postume ale clubului Pickwick exprimă, de-a lungul aventurilor lor pline de umor, credinţa scriitorului în vremuri mai bune. „Bă- trîna şi vesela Anglie“ din anii cînd „însăşi marea industrie abia ieşea din perioada copilăriei sale“ [1] era privită în contrast cu ţara bîntuită de sărăcie, cu Anglia contemporană lor, copleşită de criză şi de şomaj.

Adevărul e că tînărul care în copilărie cunoscuse foarte îndeaproape mizeria, care răsfoise dosarele unor procese încîlcite, îşi dădea seama că, totuşi, mitul Angliei patriarhale era, în bună parte, fals. hi această Anglie „bătrînă şi veselă“ el trebuise să renunţe la învăţătură, să muncească pînă la istovire în nişte ateliere insalubre, să-şi hrănească familia închisă pentru vina că era prea săracă. De aceea, printre întîmplările hazlii ale pickwickienilor răsar cîteva probleme grave ale societăţii britanice : farsa electorală, afacerile ilicite, corupţia justiţiei, activitatea stearpă a savanţilor care se ocupă de lucruri minore spunînduşi cu emfază că ei trebuie să facă „ştiinţă pentru ştiinţă“. Şi, bineînţeles, mizeria de neînchipuit din închisoarea pentru datornici. De altminteri, în întreaga activitate literară a lui Dickens va rămîne o trăsătură caracteristică această permanentă inspiraţie din propria experienţă de viaţă; aproape în fiecare personaj, în fiecare întîmplare relatată în operele sale, se pot identifica oameni şi

1 Marx, Postfaţă la ediţia a doua a *Capitalului,* Ed. P.M.R., pag. *45.*

fapte cunoscute lui, prelucrate cu o fantezie inepuizabilă.

Romanul a fost întîmpinat cu un entuziasm de neînchipuit. Cele 50 000 de exemplare pe care, în curînd, le-a atins tirajul lui Pickwick însemnau o cifră enormă pentru vremea aceea. Au devenit proverbiale amănuntele citate de istoria literară : bolnavi pe moarte blagoslovind medicii care-i ajutau să-şi prelungească viaţa cu încă o săptămină, ca să mai poată citi o nouă fasciculă din peripeţiile lui Pickwick şi ale prietenilor săi. diligente care greşeau drumul fără ca nimeni să observe, călătorii şi vizitiul fiind cufundaţi în lectura romanului...

Cum se explică această primire pe care publicul a făcut-o lui Pickwick ? în primul rînd, aşa cum se întîmplase şi cu romanele marilor scriitori realişti din veacul precedent, Fielding şi Srnollett, cititorii recunoşteau în personajele cărţii oameni obişnuiţi pe care ei înşişi îi cunoscuseră cindva, întîmplări la care asistaseră. întreaga atmosferă le era familiară. Apoi, în epoca de mari frămîntări prin care trecea Anglia în 1836, în sărăcia şi şomajul care cuprinsese întreaga insulă, evocînă o perioadă mai prosperă, ei desluşeau forma unui protest, e adevărat fără adîncime, dar îndeajuns de limpede.

Publicarea fasciculelor din Pickwick nu se sfir- şise cînd a apărut prima fasciculă a unui nou roman. Atmosfera paşnică şi surîzătoare din Pickwick se destramă; în locul ei apare Anglia vremii sale, întunecată şi tragică. Aşa-zisele „case de muncă“, în care copiii orfani şi săraci îşi petreceau o viaţă plină de chinuri şi de umilinţe, constituiau o plagă a societăţii britanice, împotriva căreia s-au pronunţat întotdeauna cu hotărîre spiritele cele mai lucide ale Angliei.

începînd cu Oliver Twist (1837), protestul lui

Dickens va atinge forme mai ascuţite. Cititorii aveau prilejul să urmărească în acelaşi timp nu numai două maniere diferite ale scriitorului, ci şi două chipuri ale Angliei, în două perioade distincte ale istoriei ei. Exuberanţei din Pickwick îi **urma** acum tristeţea poveştii lui Oliver Twist, copilul orfan şi prigonit. De acitm înainte, Dickens nu se va mai întoarce la romanul de aventuri vesele, gen care-i asigurase primul succes. Personajele sale vor trăi în lumea sumbră a Angliei contemporane, lovite fără milă de nedreptatea socială ; toate dramele acestea însă vor avea parte, aproape fără excepţie, de un final fericit. Bunătatea va triumfa, iar cei răi vor fi pedepsiţi. Aşa se întîm- plă şi in Oliver Twist, şi în romanul care i-a urmat. Nicholas Niekleby. Eroul cărţii e tot un copil obidit — de data aceasta asupritorii fiind un cămătar lipsit de scrupule şi un profesor cinic.

Impresionant omagiu pentru propria copilărie chinuită, figurile de copii din cărţile lui Dickens sînt totdeauna de o excepţională candoare, creionate cu multă graţie. Ele se opun lumii de afaceri în care interesul material ucide orice sentiment. Oliver Twist, Nicholas Niekleby, Pip din Marile speranţe, David Ccpperfield, micuţa Nell din Magazinul de antichităţi reprezintă cu toţii puritatea morală împotriva căreia se înverşunează cei pentru care banul e scopul suprem al vieţii.

Dickens înţelegea tat mai limpede că, în Anglia filistinismului şi a mizeriei, nu e loc şi pentru frumuseţe, că lupta pentru înavuţire ucide orice avînt spre frumos. Moartea micuţei Nell din romanul publicat în 1840 o dovedeşte cu prisosinţă. Alungată, împreună cu bunicul ei, din casă de către domnul Quilp, un cămătar hrăpăreţ, Nell se stinge, în cele din urmă, de

frig, de foame, extenuată. Ura lui Dickens împotriva societăţii burgheze se întrevede şi in romanul istoric Barnaby Rurige, publicat în 1841. Cu toată ţesătura complicată şi întrucîtva neverosimilă a romanului, scriitorul nu omitea să prezinte clteva figuri de demagogi a căror izbitoare asemănare cu „patrioţii“ din Camera Comunelor, aşa cum îi cunoscuse tînă- rul reporter parlamentar, putea fi uşor sesizată.

Aceste accente de revoltă care se fac auzite acum în paginile cărţilor lui Charles Dickens nu sînt, de fapt, de cit un ecou, al luptelor care se desfăşurau pe întregul teritoriu al Angliei, cu o vigoare mereu sporită. Fără să se descurajeze de insuccesul luptei pentru drepturi electorale la care participaseră sprijinind revendicările burgheziei, muncitorii englezi trecuseră la acţiuni mai bine organizate, pe scară mai largă. Convinse că alegerea în Parlament a unor reprezentanţi ai muncitorilor va duce la cîştigarea unor condiţii mai omeneşti de viaţă şi de muncă, asociaţiile muncitoreşti îşi intensifică lupta politică pentru modificarea „Legii Reformei“ din 1832. Asociaţia din Londra a muncitorilor redactă, în 1835, o Cartă a poporului în care erau precizate revendicările politice ale muncitorimii. Acesta e actul de naştere al „cartismului", mişcare politică de masă care, depăşind treptat influenţele ideologiei mic-bur- gheze, va atinge forme violente de luptă împo- triva capitalismului. Deceniile al patrulea şi al cincilea al veacului trecut sînt dominate de lupta cartismului care, după definiţia lui Lenin, „în multe privinţe a fost o pregătire a marxismului, «penultimul cuvînt» care l-a precedat“ [2]. întreaga literatură a acestei perioade, romanele lui Dickens, Thackeray,

2 Lenin, Opere, voi. XXX, E.S.P.L.P., 1956, pag. 485.

George Eliott, ale surorilor Bronte sînt create sub semnul influenţei mişcării cartiste. La Dickens, mărturia acestei influenţe o aduce prezentarea figurilor de bogătaşi, a relaţiilor construite pe temeiul banului care urîţeşte şi murdăreşte totul. Chiar dacă, pînă la un moment dat, literatura sa oferea perspectiva bogătaşului care „este convertit“ şi devine bun şi milos, chiar dacă el a crezut multă vreme în posibilitatea împăcării intre clase, in atotputernicia ,,milei", Dickens nu s-a lăsat înşelat în privinţa caracterului dezumanizant al relaţiilor dintre oameni în condiţiile dominaţiei celor bogaţi.

In America, întreaga creaţie a lui Dickens a fost interpretată ca un atac împotriva Angliei ca atare. Trecuse mai bine de o jumătate de secol de cînd uriaşul teritoriu de dincolo de ocean încetase să mai fie colonie a coroanei britanice. Şi, totuşi, aversiunea faţă de Marea Britanie nu se stinsese de fel. Pentru cetăţeanul marii republici, englez era sinonim cu tiran, cu conservator, cu duşman al democraţiei şi libertăţii. De aceea, scriitorul care biciuise fără cruţare „spiritul englez şi suferise atîta, putea fi cu adevărat „oaspete al naţiunii americane". Adevărul e că Dickens a plecat în America minat de cel mai sincer entuziasm. Burghezia liberală britanică socotea Statele Unite Un adevărat rai al libertăţii şi al democraţiei. Exista. în această privinţă o veche tradiţie. Toate proiectele utopice de întemeiere a unor comunităţi clădite pe frăţie şi pe libertate individuală urmau să fie puse în practică pe pămîntul Ame- ricii. Şi, la drept vorbind, aşa cum va sublinia Lenin, atîta vreme cit în vestul teritoriului american rămînea acel imens rezervor de pămînturi virgine, unde relaţiile capitaliste erau cu totul necunoscute şi unde puteau fi colonizaţi zeci

de mii de fermieri, exploatarea muncitorilor de la oraşe nu atingea acelaşi caracter grav ca în Anglia. Industriaşul nu-şi permitea să nesocotească întru totul revendicările muncitorului; oricînd acesta putea părăsi fabrica, devenind, pentru cîţiva gologani, proprietar de pămînt în vestul sălbatic, liber de constrîngerea capitalistă. în jurul lui 1842, cînd Dickens vizită America, pămînturile virgine constituiau încă un refugiu pentru mii şi mii de familii. Dar nu peste mult, ritmul rapid al colonizării va duce la secarea acestui rezervor. Atunci capitalismul se va dezvolta în America în formele sale cele mai agresive. (Literatura lui Whitman şi, mai tîrziu, a lui Mark Twain şi O. Henry va demasca hotărît transformarea Americii intr-un stat al agresiunii împotriva ţărilor vecine şi a propriei clase muncitoare).

Dickens a debarcat, deci, în Statele Unite animat de o simpatie reală pentru „ţara libertăţilor". Primirea triumfală pe care americanii au făcut-o autorului lui Pickwick era un semn nu numai de apreciere a scriitorului, ci şi de preţuire a unui duşman al societăţii engleze şi, deci, un prieten de prestigiu al Americii. .

Scriitorul nu împărtăşea ideile socialiste, deşi un contemporan avea să-l numească „socialist înnegurat Nu era nici republican militant. Dar profundele frămîntâri care atunci, în 1842, prevesteau cartismul, precum şi dramatica sa experienţă de viaţă, cunoaşterea mizeriei în care trăiau clasele „de jos“ ale Angliei au imprimat concepţiei sale despre societate un anumit caracter radi- calist, de nemulţumire faţă de starea existentă în ţara sa, precum şi conştiinţa necesităţii unor schimbări. Şi, asemeni multor intelectuali radicali de pe atunci, el şi-a îndrevtat speranţele spre. America.

Pentru tînărul Dickens insă călătoria în America a echivalat cu o experienţă amară. Fiecare popas, fiecare amănunt pe care l-a cunoscut i-au pricinuit cîte o dezamăgire. „Ţara tuturor libertăţilor“ invidiată de democraţii englezi dovedea că se află sub dominaţia unui regim corupt,, a unor principii sălbatice de concurenţă. Afişînd cu ostentaţie mîndria naţională, dispreţul pentru tot ce era realizat de alte popoare, tînăra burghezie americană instaura o ordine socială şi mai strins legată de ptiterea banului. Dickens a observat cu

luciditate cum întreaga viaţă a Americii se desfăşoară într-o „atmosferă sumbră de afaceri“. înfăţişarea presei, a justiţiei, chiar şi manierele oamenilor, toate decurg în mare măsură din credinţa că singurul amănunt vrednic de luat în seamă e utilitatea imediată a unui lucru. De aici, vulgari- tatea agresivă care „înlătură graţia ca fiind nedemnă de atenţie". „Noi sîntem un popor de negustori şi nu avem nevoie de poezie“, i-a declarat cu. mîndrie cineva.

Nu e lip&ită de semnificaţie luarea-aminte cu care scriitorul vizitează* aproape în toate oraşele prin care trece, închisorile municipale.

Inumanitatea regimului celular, umilinţele la care e supus în permanenţă omul nu puteau să-l lase indiferent pe cel care, în copilărie, avusese prilejul să cunoască mizeria vieţii din închisoare. Dickens sesizează făţărnicia cu care' administraţia penitenciarelor strecoară, sub masca unui aşa-zis interes ştiinţific, metodele cele mai inumane de nimicire a personalităţii. Scriitorul dezvăluie cu revoltă practica aplicării discriminărilor rasiale aplicate pînă. şi în peisajul tragic al temniţei. „Ţara libertăţilor", care legiferase sclavia negrilor, construieşte case de corecţie numai pentru delicvenţii mănări cu piele albă, lăsîndu-i pe ceilalţi să suporte regimul infinit mai aspru al închisorilor pentru adulţi. Paginile pe care Dickens le dedică prezentării vieţii din închisorile americane constituie, in contextul operei sale, una din cele mai categorice luări de atitudine de partea înaltului ideal al demnităţii umane, unul din cele mai ho- tărîte. proteste împotriva rasismului şi a sălbăticiei cu care e zdrobită personalitatea omului.

La rîndul ei, presa nu e decît un instrument de cultivare a instinctelor celor mai josnice. Dickens cunoştea foarte bine moravurile

ziaristice din Anglia ; niciodată nu se simţise în largul său în îndeletnicirea de reporter. în primii săi ani de activitate ziaristică, organizase cliiar o grevă a reporterilor din Londra, în semn de protest împotriva condiţiilor de muncă. Visul său de totdeauna va fi, cum avea să-i mărturisească unui prieten, „să întemeieze un ziar cinstit, obiectiv, care să informeze şi să educe pe cetăţeni Cu atît mai nevrednică i-a apărut activitatea presei americane care. „avînd ca singură marfă de vînzare calomnia deşănţată“, constituia un adevărat stigmat pe obrazul ţării. „Atîta timp cit presa Americii se afl ă în starea abjectă de acum... nu e de nădăjduit într-o asanare a moravurilor din această ţară“, declară categoric scriitorul. Impresia penibilă pe care i-au produs-o moravurile presei americane poate fi descifrată cu uşurinţă în spaţiul pe care scriitorul îl va rezerva descrierii întîlnirii lui Martin Chuzzlewit, eroul viitorului roman, cu reprezentanţii ziarelor de peste ocean. Gazetele poartă acolo titluri caracteristice : Cloaca New Yorkului, Spionul familiei newyorkeze, Jefuitorul din New York, Zurbagiul din New York etc.

Profunda dezamăgire pricinuită de întîlnirea cu America apare limpede în lungul capitol intitulat Sclavia din Notele publicate imediat după întoarcerea în ţară. Această instituţie inumană, de o sălbăticie pe care cineva care credea în „miracolul american“ nu şi-o putea imagina, prilejuieşte lui Dickens pagini de un patetism reţinut. Nimic nu e produsul fanteziei, nici aci, ca de altminteri nicăieri în cuprinsul Notelor din America ; totul e întemeiat pe documente autentice, pe extrase din presă. Şi de aceea, impresia e cu atît mai

puternică.

Publicarea Notelor a stîrnit o reacţie violentă din partea cercurilor naţionaliste americane. Numele scriitorului a fost acoperit cu insulte, calomnia s-a asociat cu ameninţarea. însă oamenii de

bună-credinţă de pretutindeni au ştiut să aprecieze sinceritatea scriitorului, puterea lui de observaţie, obiectivitatea sa. Trecind în revistă realizările anului literar 1842, Bielinski scria despre „remarcabilul volum“ al lui Dickens : „Cel mai important eveniment literar al anului în Anglia îl reprezintă însemnările de călătorie în America de Nord ale lui Dickens... Descrieri vii, scene schiţate cu multă strălucire, aşa cum rar se întîlnesc în cărţi de acest gen... Dickens e un pictor al vieţii reale, de fiecare zi: şi cu atîta îndemînare surprinde particularităţile acestei vieţi, încît, rîsul şi plînsul se succed fără încetare“ '. Notele din America sînt, pe drept cuvînt, considerate drept una din culmile cctinse de publicistica democrată engleză a secolului trecut.

Atacurile presei americane de dreapta nu-l impresionează pe Dickens. Astfel încît, în 1843, într-o nouă carte îşi propune să dezvăluie situaţia din republica „tuturor posibilităţilor“ : romanul Martin Chuzzlewit. Eroul cărţii reface experienţa americană a scriitorului; şi el trece oceanul în speranţa că va întîlni adevărata libertate şi democraţie ; şi el se întoarce în patrie dezgustat de cele întîlnite acolo.

Aceasta nu înseamnă că, după comparaţia cu America, scriitorul va privi cu mai multă îngăduinţă starea de fapt din ţara sa. O dovedesc chiar paginile lui Martin Chuzzlewit, portretele necruţătoare ale lui Jonas Chuzzlewit şi Pecksniff. Chiar dacă Dickens nu-şi părăseşte încrederea în victoria finală a binelui, în posibilităţile nelimitate ale inimii omeneşti, chiar dacă opoziţia romantică virtute-viciu apare cu aceeaşi stăruinţă, vioj.a socială a Angliei e prezentată cu acelaşi condei realist, în toate detaliile sale dramatice.

[1] Cf. I. M. Katarski, Istorii ani>1iskoi literaturi, Izdatelstvo Akademii Nauk S.S.S.R., Moscova, 1955, pag. 20(5.

încrederea aceasta neţărmurită în victoria binelui şi a virtuţii face loc, aproape întotdeauna, u?iui inevitabil spirit de filantropism, unui sentimentalism dulceag, care constituie cea mai mare 'primejdie pentru literatura lui Dickens. Scriitorul crede că bunătatea poate modifica întreaga înfăţişare a lumii. Figurile cele mai hidoase de bogătaşi nemilostivi sînt schimbate prin efectul miraculos al bunătăţii. Alteori, cei nemilostivi cad răpuşi în luptă, spre deplina satisfacţie a cititorului, dornic de dreptate. Oricum, bunătatea e aproape fără excepţie forţa care învinge.

Scrooge, patronul lipsit de inimă din Colindă de Crăciun (1843), Dombey, capitalistul egoist din Dombey şi fiul (1848) sînt şi ei coiivertiţi la blîn- deţe şi la filantropie. De aici, o notă de conveţio- nalism, prezentă în portretele unor personaje, care contrastează uimitor cu realismul descrierii relaţiilor din Anglia burgheză dc la mijlocul veacului. După opinia lui Dickens, pămîntul Angliei nu oferă nici un fel de posibilităţi pentru uşurarea soartei sărăcimii. Acesta pare să fie sensul finalului romanului Da vid Copperfield (1850) care înfăţişează emigraţia în masă spre Australia a englezilor nevoiaşi. Romanul David Co.pperfield, al cărui caracter autobiografic a fost reliefat adesea (uneori cu o stăruinţă exagerată, care tindea să deplaseze spre acest amănunt valoarea cărţii), cultivă acelaşi optimism care pe Dickens iiu-l va părăsi aproape niciodată. Suferinţele lui David, care se aseamănă atît de evident cu acelea îndurate de copilul Charles Dickens (se presupune că prezenţa, în numele eroului, a iniţialelor numelui scriitorului, D. C., nu e lipsită de semnificaţie), sînt proiectate pe fundalul vast

al unei fresce sociale de mari proporţii. Din confruntarea tuturor personajelor pe care David le întîlneşte in drumurile sale rezultă ideea că idealurile umane, inima omenească sînt superioare normelor de viaţă ale societăţii burgheze. Acesta e sensul optimismului lui Dickens, al încrederii sale în izbînda binelui.

Dar, peste cîţiva ani, în perioada de creaţie care corespunde înfrîngerii cartismului, această încredere optimistă a lui Dickens păleşte. In Casa groazei (1853) şi mai ales în Timpuri grele (1854), sfîrşitul întunecat nu mai justifică aprecierea că scriitorul s-a lăsat furat de perspectiva convenţională a fericirii celor buni şi drepţi. îndeosebi Timpuri grele, roman care se ocupă de viaţa muncitorimii britanice, chiar dacă nu pătrunde în profunzime cauzele mizeriei şi ale nedreptăţii, constituie o mărturie a influenţei pe care ideologia cartismului a exercitat-o asupra artei lui Dickens, în sensul apropierii de viaţa muncitorilor din industrie, dezvăluirii antagonismului între producătorii de bunuri materiale şi exploatatorii muncii, aprofundării psihologiei reprezentanţilor celor două clase. De data aceasta, rolul personajului bun e încredinţat unui muncitor, lui Stephen Blackpool. Moartea sa poartă o semnificaţie simbolică, ce depăşeşte, fără îndoială, intenţiile scriitorului : Stephen cade, în cele din urmă, victimă nu numai a prigoanei patronilor, ci şi a refuzului de a participa la lupta organizată a tovarăşilor săi. Timpuri grele reprezintă, indiscutabil, punctul cel mai înaintat al gîndirii sociale a lui Dickens.

Nici Micuţa Dorrit (1857), cu toată arta construcţiei epice, cu toată precizia portretelor şi a analizei politicianismului burghez, nu va atinge registrul grav în care se desfăşoară acţiunea Timpurilor grele. Marile speranţe (1861), roman care reflectă fenomenul

spulberării iluziilor des- pre frumuseţea vieţii burgheze, al mutilării sufletului de către forţa nimicitoare a banului, se încheie, de asemenea, în aureola blajină a fericirii casnice.

Scriitorul nu era încă un om bălrîn. Dar îndelungata activitate creatoare, munca de ziarist îl istoviseră. In pofida sfaturilor medicilor, el n-a voit să întrerupă seria de lecturi din opera sa, pe care le ţinea cu scopul strîngerii de fonduri pentru ajutorarea celor săraci. La 9 iunie 1870 moare, lăsînd neterminat, pe masa de lucru, romanul Edwin Drood.

Pornind de la tradiţia romanului realist englez al secolului al XVlll-lea, de la creaţia lui Fielding şi a lui Smollett, Dickens a aprofundat semnificaţiile sociale ale romanului, a cuprins în paginile cărţilor sale o lume complexă, imense galerii de tipuri desprinse din viaţa pe care o cunoştea atît de amănunţit. El rămîne, împreună cu Thackeray, cu surorile Bronte şi cu Elizabeth Gaskell, reprezentantul de frunte al realismului critic englez.

Poporul englez, intelectualitatea progresistă din Marea Britanie l-au socotit întotdeauna pe Dickens un purtător al idealurilor păturilor exploatate şi obidite. El nu a fost un scriitor revoluţionar, nu a scris de pe poziţiile intransigenţei de clasă ale poeţilor cartişti. Dar, în acelaşi timp, el a exprimat cu o deosebită forţă de sugestie protestul celor mai largi mase ale poporului împotriva nedreptăţilor sociale atît din Anglia cit şi — prin Notele din America şi Martin Chuzzlewit — din Statele Unite. Reflectînd iluziile micii burghezii şi chiar ale unei părţi a proletariatului, Dickens rămîne un umanitarist, un prieten devotat al celor mulţi şi nedreptăţiţi. încrederea lui în victoria finală a binelui, în însuşirile miraculoase ale inimii

omeneşti înnobilează fiecare pagină a creaţiei celui despre care Gorki spunea cîndva: „Dickens a rămas pentru mine scriitorul dinaintea căruia mă plec cu respect. Acest om a înţeles perfect arta cea mai grea dintre toate : aceea a dragostei de oameni".

Creaţia vastă a lui Dickens a fost apreciată de Marx in cuvinte de o mare forţă de pătrundere. Autorul Timpurilor grele era aşezat în rîndul acelor scriitori „ale căror pagini fine şi elocvente au dezvăluit lumii mai multe adevăruri politice şi sociale decît toţi politicienii, publiciştii şi moraliştii de profesie la un loe“ Ceea ce constituie o definiţie extrem de concludentă pentru opera acestui mare iubitor de oameni — pasionat prieten al poporului, duşman a tot ce e putred şi nedrept — pentru această creaţie ce-şi merită cu prisosinţă titlul de „oglindă a epocii sale“.

în ţara noastră, numele lui Dickens a fost cunoscut destul de tîrziu. In 1870, revista Familia din 14/26 iunie, . anunţînd moartea scriitorului, acorda un spaţiu larg comentariului referitor la „simpatia şi admiraţiunea lumei civilizate“ pe care le cîştigase Dickens. Opera de popularizare a adevăratului sens al creaţiei sale a fost întreprinsă însă de revistele muncitoreşti. Prima traducere integrală a unui roman dickensian fşi anume a unui roman cu o semnificaţie atît de profundă cum e volumul Timpuri grele) a apărut în ziarul socialist Lumea nouă. Cel dintîi critic (la noi în ţară) care supune arta lui Dickens unei analize multilaterale este C. Dobrogeanu-Gherea. Aşezîndu-l alături de Balzac, Zola, Tolstoi şi Dos- toievski, critica literară, aflată sub influenţa ideilor marxiste, îi restituia lui Dickens, la sfîrşitul veacului trecut, întreaga sa valoare literară. Astfel, după cum Byron a pătruns în cultura romî- neascâ datorită

entuziastei activităţi de traducător a paşoptiştilor, Dickens s-a impus în cultura

[1] K. Marx, în *Marx-Engels despre literatură,* E.P.L.P., 1953, pag. 293.

noastră prin intermediul revistelor muncitoreşti, care recunoşteau in scriitor un adevărat prieten al celor umiliţi şi exploataţi.

Dar traducerile de calitate, prezentarea aspectelor esenţiale ale operei lui Dickens nu au fost prezentate decît în anii de după Eliberare. Tălmăcirilor pline de inexactităţi, făcute în grabă, pe vremea burgheziei, care aduceau în circulaţie mai ales opere minore, nesemnificative din creaţia dickensiană, le-au luat locul traduceri valoroase, în tiraje de sute de mii de exemplare. Studii monografice, articole de presă, conferinţe, dramatizări după operele sale au consolidat faima aces~ tui mare scriitor, a luptătorului pentru victoria umanităţii, a binelui şi a frumosului.

DAN GBIGORESCU

Dedic
această carte
prietenilor mei
din America,
acelora care,
făcîndu-mi o primire
de care îmi voi aminti pururi
cu mîndrie şi recunoştinţă,
mi-au lăsat judecata
liberă
ji care,
iubindu-şi ţara, pot suporta
ADEVĂRUL cînd li se spune
cu bună-credinţă şi fără
patimă.

P L E C A R E A

Nu voi uita niciodată uimirea mai mult comică decît serioasă cu care, în dimineaţa zilei de 3 ianuarie 1842, am deschis uşa şi mi-am vîrît capul in „cabina de lux“ de pe bordul pachebotului *Britanici,* cu o deplasare de una mie două sute de tone avînd destinaţia Halifax şi Boston şi ducînd cu sine curierul[3] majestăţii sale.

Faptul că această cabină de lux fusese rezervată special pentru „domnul Charles Dickens şi doamnă" • reieşea atît de limpede, încît pînă şi mintea mea înspăimîntată izbuti să priceapă — după bileţelul prins cu un ac de plapuma subţire ca foaia de ceapă, ce acoperea o saltea tot atît de subţire, întinsă ca un plasture pe o laviţă pe care nu prea vedeam cum s-ar fi putut cocoţa cineva. Aceasta să fi fost oare cabina de lux în jurul căreia s-au învîrtit zi şi noapte, de mai bine de patru luni de zile, discuţiile doamnei şi domnului Charles Dickens ? Asta să fi fost mult visata cămăruţă intimă despre care domnul Charles Dickens, crezînd cu tărie în previziunile sale, prezisese că va conţine măcar o canapeluţă, şi despre care doamna sa, cu un modest, dar minunat simţ al proporţiilor, spusese din capul locului că nu va putea cuprinde mai mult de două cufere, în vreun colţ mai ascuns privirilor — cufere care, constatam acum, nu puteau fi trecute prin uşă, şi cu atît mai puţin înghesuite în cabină, aşa cum nu poţi vîrî o girafă într-un ghiveci de flori ?

Această cuşcă de nelocuit, cu totul deprimantă şi profund absurdă, nu avea nici în clin nici în mînecă cu acele alcovuri simple şi drăguţe, ca să nu spunem splendide, (opere ale unei mîini de artist) de pe litografia bine lăcuită ce atîrna în biroul agenţiei de voiaj din Londra. Sau, pe scurt, această cabină de lux, nu putea fi altceva decît o

3 l’oşta şi corespondenţa oficială, (n.t.)

glumă bună a căpitanului, născocită şi tradusă în fapt numai şi numai pentru a te bucura mai mult de o adevărată cabină de lux ce avea să ţi se arate numaidecît. Iată problemele pe care, mărturisesc, pentru moment, nu le puteam dezlega, oricît mi-aş fi frămîntat mintea. M-am aşezat pe una dintre cele două stinghii de coteţ, aflate în cabină, uitîndu-mă cu o privire lipsită de orice expresie la cei cîţiva prieteni ce urcaseră pe bord o dată cu noi şi care acum îşi răsuceau capetele în fel şi chip, căutînd să şi le vîre pe uşiţă.

Chiar dacă am fi fost cei mai optimişti oameni de pe pămînt, lovitura zdravănă pe care o primisem înainte de a coborî sub punte ar fi putut să ne pregătească pentru altele şi mai rele, ce aveau să curgă.

Artistul — plin de fantezie — de care pomeneam mai sus înfăţişase, în amintita capodoperă, o încăpere cu o perspectivă aproape nesfîrşită, mobilată, cum ar spune domnul Robins [4], într-un stil de o splendoare mai mult decît orientală, şi plină (dar nu supărător) de grupuri de doamne şi domni, extrem de voioşi şi bine dispuşi. înainte de a coborî în pîntecele vasului, trecuserăm de pe punte într-o încăpere lungă şi îngustă, care aducea destul de bine cu un uriaş sicriu prevăzut cu ferestre laterale, la capăt cu o biată sobă la care îşi încălzeau mîinile trei sau patru chelneri rebegiţi de frig, iar pe fiecare latură, pe toată ameţitoarea ei lungime, se afla cîte o masă cît o zi de post. Deasupra fiecărei mese, fixat de tavanul scund, se afla cîte un dulap zăbrelit, plin cu pahare şi solniţe, care amintea, deprimant, de mări agitate şi de vreme rea.

Desigur, n-am apucat să văd nimic din prezentarea ideală a acestei camere care, pînă

4 Probabil, aluzie la Benjamin Robins (1707—1751), matematician englez şi autor al unei lucrări intitulate *Starea înîîia a republicii literelor,* (n.r.)

atunci, mă. încîntase atît de mult, dar am observat că, pătrunzînd în cabină, unul dintre prietenii noştri care se ocupase de formalităţile în legătură cu plecarea noastră s-a îngălbenit deodată şi s-a tras înapoi, izbindu-se de prietenul din spatele său şi exclamînd cu vocea sugrumată :

— Gu neputinţă ! Exclus ! (sau cam aşa ceva).

Dar după un efort supraomenesc, şi-a mai venit puţin în fire şi, tuşind de vreo două ori ca s4=şi dreagă glasul, a strigat uitîndu-se în acelaşi -Timp prin încăpere — cu un zîmbet lugubru pe care-1 am parcă şi acum înaintea ochilor :

— Hei ! băiete, nu cumva asta e sufrageria cea mică [5], nu^i aşa ?

Prevedeam cu toţii care va fi răspunsul : ştiam prin ce chinuri trecea amicul nostru. Ne vorbise atîta despre ,.salon" ! îl cucerise idealul pictural de pe reclama agenţiei de voiaj şi' se nutrise multă vreme cu el; ba chiar ne dăduse a înţelege că pentru a-ţi face o idee exactă despre acea încăpere, trebuia să înmulţeşti cu şapte dimensiunile şi mobilierul unui salon obişnuit, ceea ce tot nu te-ar fi. apropiat prea mult de realitate. Cînd însă, drept răspuns, chelnerul recunoscu adevărul, crudul adevăr, zicînd :

— Acesta este salonul, domnule ! Prietenul nostru se clătină pur şi simplu sub efectul loviturii.

Prietenii apropiaţi, care, despărţindu-se peste cîteva clipe, vor pune între ei formidabila barieră a unui noian de ape vînzolite de vînturi, se feresc ca vreun nor, sau măcar umbra trecătoare a vreunei clipe de dezamăgire sau nemulţumire să întunece cumva scurtul răgaz de plăcută tovărăşie de care mai au parte. Oamenii aflaţi

5 în englezeşte *Breakfast-mom* = încăpere anexă a salonului, în care se ia dejunul de dimineaţă, (n.t.)

într-o astfel de situaţie trec în chip firesc de la asemenea prime surprize, la hohote de rîs sănătos ; şi pot să mărturisesc că eu unul, cocoţat mai departe pe stinghia mai sus amintită, am rîs din toată inima, pînă ce sirena vasului a sunat din nou. Astfel, în mai puţin de două minute, după ce am dat pentru întîia oară cu ochii de cabina noastră, am căzut de acord. în unanimitate, că respectiva cabină de lux era cea mai plăcută şi mai hazlie născocire cu putinţă ; şi că, dacă ar fi fost măcar cu o şchioapă mai mare, s-ar fi ajuns la o situaţie cu totul dezagreabilă şi deplorabilă. Şi astfel stind" lucrurile şi tot demonstrînd că e posibil (ţinînd uşa întredeschisă şi strecurîndu-te prin deschizătură ca un şarpe, ca să poţi intra sau ieşi) să încapă în odaie pînă şi patru inşi deodată, şi tot spunînd şi spunînd ce plină de aer era, cu toate că ne aflam încă în docuri, şi ce ochi frumos de geam avea — ar fi putut rămîne deschis toată ziua (dacă vremea ar fi îngăduit), şi ce hublou mare avea, aşezat chiar deasupra oglinzii — o adevărată plăcere să te bărbiereşti (dacă vasul nu s-ar fi legănat prea tare), am ajuns, în cele din urmă, la concluzia unanimă că era mai degrabă spaţioasă decît neîncăpătoare : deşi eu cred cu tărie că făcînd abstracţie de cele două paturi aşezate, unul peste altul (deşi numai coşciugele mai pot prezenta asemenea reduse dimensiuni) cabina nu era mai mare decît cupeurile acelea cu portiere la spate ce-şi aruncă pasagerii afară, în stradă, ca pe nişte saci cu cărbuni.

După ce am stabilit acest lucru spre deplina satisfacţie a tuturor părţilor, interesate şi ne-interesate, ne-am strîns în jurul focului din cabina doamnelor — numai din dorinţa de a vedea cum arată. Era cam întunecoasă, de bună seamă ; dar cineva a spus : „Bineînţeles că va fi luminoasă, în larg“, părere pe care toţi ne-am însuşit-o, răs- punzînd ca nişte ecouri :

„Bineînţeles, bine înţeles" ; deşi ar fi extrem de greu să spun ce ne făcea să credem una ca asta. îmi amintesc de asemenea că, după ce am găsit şi epuizat încă un subiect de consolare, datorat împrejurării că această cabină a doamnelor era alături de cabina noastră, şi că ne era oricînd la îndemînă să stăm acolo, şi după ce am rămas o clipă tăcuţi, cu obrajii sprijiniţi în palme şi uitîndu-ne la foc, cineva, din grupul nostru spuse, cu aerul solemn ai-unuia care a făcut o descoperire :

— Ce bun trebuie să fie aici vinul fiert cu mirodenii !

Asta ne-a impresionat grozav de plăcut pe toţi; ca şi cînd cabinele ar fi conţinut intr-însele cine ştie ce mirodenie care ar da fierturii o desăvîrşire cu neputinţă de atins, în orice altă parte a globului.

Apoi, femeia de serviciu, foarte ocupată să scoată cearşafuri şi feţe de masă curate din înseşi pîntecele canapelelor, şi din nişte dulăpioare năzdrăvane (cu un mecanism atît de ingenios, încît te apuca durerea de cap cînd le vedeai cum se deschid unul după altul) te ameţea cu activitatea ei care te făcea să constaţi în permanenţă că fiecare ungher şi fiecare mobilă mai era şi altceva decît ceea ce arăta să fie, şi că era doar o cursă şi o şarlatanie şi o tainiţă, al căror rost mărturisit era de fapt cel mai puţin folositor.

Dumnezeu s-o binecuvînteze pe femeia aceea rîe serviciu pentru cucernic mincinoasa ei relatare c’espre călătoriile care au loc în ianuarie ! Dumnezeu s-o binecuvînteze pentru atît de amănunţita reamintire a traversării de anul trecut, cînd nimeni nu a avut rău de mare, şi toată lumea a dansat de dimineaţa pînă-n noapte : „O adevărată petrecere de douăsprezece zile, o călătorie de plăcere şi huzur“. De toate fericirile să aibă parte, pentru faţa ei deschisă şi

plăcutu-i grai scoţian, care trezea in tovarăşa mea de călătorie amintiri de acasă; şi pentru vremea bună şi vinturiie prielnice pe care le prevestea (toate de-a-ndoase- lea, altfel nu mi-ar fi nici pe jumătate aşa de dragă) ; şi pentru miile de nimicuri pline de tact feminin, prin care, fără să le îmbine meşteşugit intr-un tot, ci plasîndu-le cînd trebuia şi unde trebuia, ne-a arătat ritos că toate tinerele mame de pe un mal al Atlanticului erau la doi paşi de copilaşii lor lăsaţi pe malul celălalt; şi că ce«a ce neiniţiaţilor le părea o călătorie serioasă, era,* pentru cei care împărtăşiseră taina, o adevărată distracţie să tot cînţi şi să chiui ! Uşoară sâ-i fie inima şi bucuroşi de-a pururi să-i fie ochii ei veseli.

Cabina de lux crescuse parcă în dimensiuni, ba chiar devenise deodată aşa de mare, că începuserăm să băgăm de seamă că are şi o fereastră cu deschidere în afară, prin care se putea admira marea. Aşa că ne-am întors din nou pe punte foarte bine dispuşi. Aici domnea o atît de febrilă atmosferă de activitate şi pregătiri, că parcă îţi simţeai pulsul iuţindu-se şi sîngele alergînd prin vine cu o sporită vioiciune în acea dimineaţă senină şi geroasă. Corăbii lunecau elegant în sus şi în jos pe fluviu, iar bărcuţele se zbenguiau {ie apă ; grupuri de oameni şedeau de-a lungul cheiului, holbindu-se, cu un fel de încîntare a groazei la renumitul vas rapid american. Un grup de oameni „urcau laptele", sau cu alte cuvinte suiau vaca pe bord, în timp ce alţii încărcau pînă la refuz răcitoarele cu provizii proaspete : came

.tăiacă, legume, purcei de-lapte băiăiori, capete de viţel cu zecile, carne de vacă, de viţel, de porc, şi păsări cu nemiluita. Alţii răsuceau odgoane şi innghii de cîlţi ; cîţiva coborau baloturi grele în cală. Capul ofiţerului contabil — cu o expresie de totală perplexitate — abia se zărea din mijlocul maldărului imens de bagaje ale pasagerilor. Părea că toată lumea, şi fiecare în parte, nu se gindea la nimeni şi la nimic altceva decît la pregătirile acestui impresionant voiaj. Soarele sclipitor şi rece. aerul tare al dimineţii, apa unduită de hulă, punţile acoperite cu o pojghiţă aibă si subţire de gheaţă care trosnea ascuţit şi voios sub pasul cel mai uşor, totul era minunat. Şi cînd, din rtou pe ţărm, ne întoarserăm privirea şi văzurăm sus pe catarg numele vasului alcătuit din stegu- leţe colorate, şi alături fluturînd frumosul steag american cu dungi şi stele — drumul de trei mii re mile şi mai bine ce ne aştepta şi, mai mult decît orice, perspectiva absenţei de şase luni încheiate nu. ni se mai părură lucruri demne de luat în seamă, şi în mintea mea mă şi vedeam întors iarăşi acasă în plină primăvară, pe acelaşi Coburg Dock din Liverpool.

Nu m-am informat printre cunoştinţele mele din lumea medicală dacă supa de ţestoasă şi pun- ciui rece, vinul de Rhin şi de Champagne, cel roşu, şi toate celelalte ingrediente incluse de obicei în cantităţi nelimitate la o masă bună — mai ales atunci cînd alegerea e lăsată pe seama desăvârşitului meu prieten, domnul Raaley de la Hotel Adelphi — erau calculate şi pentru a suporta o călătorie pe mare; sau dacă o simplă costiţă de miel cu un pahar două de Xeres nu s-ar fi dovedit mai puţin turbulente în stomacul călătorului pe mare. După părerea mea, ori procedezi cu prudenţă, ori fără, în ajunul plecării pe mare, totuma e ; şi, vorba ceea, tot acolo ajungi.

Oricum însă, ştiu că masa din ziua aceea a fost — fără discuţie — perfectă; a cuprins toate delicatesele pe care le-am indicat şi încă multe altele şi am onorat-o aşa cum se cuvenea. Şi mai .ştiu că, printr-o tacită înţelegere, evitam cu toţii orice aluzie la ziua de mîine : cum se întîmplă probabil în relaţiile dintre un temnicer delicat şi un deţinut prea simţitor care va fi spînzurat în dimineaţa următoare ; altminteri, lucrurile au mers bine şi, în general, eram destul de bine dispuşi.

Cînd veni dimineaţa — dimineaţa *aceea* — şi ne întîlnirăm la micul dejun, era curios să vezi cum căutam să evităm orice pauză în conversaţie şi ce grozav de vesel era fiecare ; dar veselia forţată a grupului nostru semăna tot atît cu reala sa stare de spirit, cum semăna la gust mazărea de seră, de cinci guinee [6] sfertul, cu aceea crescută sub cerul liber, scăldată în rouă, în aerul şi în ploaia cerului.

Cu cît ne apropiam însă de ora unu — ora suirii pe bord — această veselie pălea treptat, în ciuda tuturor eforturilor contrarii, pînă cînd, la urma urmelor, chestiunea devenind cu totul disperată, renunţarăm la orice prefăcătorie. începurăm să ne întrebăm deschis : unde vom fi mîine şi poimîine la aceeaşi oră, şi aşa mai departe ; şi-i încărcarăm pe cei care aveau să se reîntoarcă noaptea în oraş cu fel de fel de mesaje ce trebuiau să ajungă acasă, sau aiurea, fără greş, in cel mai scurt timp posibil de la sosirea trenului în gara Euston Square. Şi, în asemenea momente, atîtea comisioane şi complimente îţi vin în minte, încît mai eram încă ocupaţi cu această treabă cînd ne pomenirăm deodată amestecaţi într-o învălmăşeală de pasageri şi amici ai pasagerilor, şi bagaje ale pasagerilor, toţi şi toate claie peste grămadă pe puntea unui

6 Guinee = monedă valorînd 21 şilingi, (n.r.)

mic vaporaş cu aburi,' ce-şi croia, gifiind şi sforăind, drum spre vaporul care ieşise după amiaza trecută din doc şi staţiona acum ancorat, pe fluviu.

lată-1 ! Toţi ochii se îndreaptă spre vasul ce abia se distingea prin ceaţa tot mai deasă a acelei după-amieze de iarnă ; toţi arătau cu mina în aceeaşi direcţie şi de pretutindeni se auzeau murmure de admiraţie şi interes : „Vai, ce frumos arată !“ „Cît e de elegant !“ Chiar şi domnul indiferent, cu pălăria pe o ureche şi cu mîinile în buzunare, care semănase în juru-i atîta consolare cînd întrebase pe cineva — căscînd plictisit — dacă şi el „trece dincolo[11] — ca şi cînd ar fi fost vorba de un bac de rînd — pînă chiar şi el binevoi să-şi arunce ochii spre vapor şi să dea din cap ca şi cum ar spune : „Ce-i drept..şi pici înţeleptul lord Burleigh [7] nu spunea atît de mult prin celebra-i clătinare din cap, ca acest domn important şi indiferent, care mai trecuse oceanul (după cum aflaseră toţi cei de pe bord, nu ştiu în ce fel) de treisprezece ori fără un singur accident !

Mai este un pasager foarte înfofolit, care şi-a atras imediat aversiunea şi ciuda celor prezenţi, fiind pe dată nimicit şi zdrobit moraliceşte, pentru că a încercat să se intereseze, cu timiditate, cam cîtă vreme trecuse de cînd se scufundase bietul „Preşedinte"[8]. Stă proţăpit chiar lingă domnul cel indiferent şi zice — cu un vag zîmbet — că speră că acesta-i un vapor foarte solid ; la care, tipul, indiferent, privind întîi ţintă în ochii interlocutorului şi apoi undeva, în gol, răspunde neaşteptat şi cobitor că „ar trebui să fie". După care, prestigiul tipului indiferent decade considerabil in ochii celor de faţă, iar pasagerii — cu priviri sfi

7 William Cecil, lord Burleigh sau Burgley (1520—1598), , om de stat englez, (n.r.)

8 E vorba de un vas. (n.t.)

dătoare — îşi şoptesc unul altuia că omul e un măgar, un impostor, şi că e limpede că habar n-are de aceste lucruri.

Dar ajungem repede pe bordul vasului, al cărui coş enorm, ele culoare roşie, scoate fum cu nemiluita. dînd o promiţătoare dovadă a intenţiilor sale serioase. Cufere, geamantane, valize şi cutii sînt trecute d;n mină in mînă şi săltate pe bord cu mare grabă. Ofiţerii, elegant îmbrăcaţi- stau in capul scării, ajutind pasagerii să se suie şi zoriridu i pe matrozi. în cinci minute, micul vaporaş cu aburi e complet gol şi vasul e asediat cie această ultimă încărcătură de oameni care pe dată invadează lotul buiycrndu-se prin fiecare colţişor ; roind pe sub punte, (oborînd de-a valma cu propriile lor bagaje şi prucmndu-se peste baiele altora ; cuibări 11 cu-se confortabil prin c altora, şi cro ind o harababură de nedescris atunci cînd dădeau să iasă, căznind u-se, ca nişte apucaţi, : ă deschidă toate uşile închise şi îngrămădindu-sc să treacă prin tot felul de locuri înfundate, pe unde nu-i nici o trecere ; trimiţând anapoda oamenii de serviciu, cu părul lor creţ, încolo şi încoace pe punţile râeoiile de briză, după treburi de neînţeles, cu neputinţă c‘e executat; şi, pe scurt, creînd o zăpâ- caaii nemaipomenita. In mijlocul acestui vîrfcej, tipul impasibil, care pare să nu aibă nici un fel de bagaje — şi nici un prieten măcar — se preumblă agale pe puntea de sus, pufăind calm dintr-un trabuc ; şi cum aerul său nepăsător îl ridică din nou în stima acelora care au răgazul să-i urmărească mişcările, de fiecare dată cînd se uită în sus spre catarguri, sau în jos spre punţi, sau într-o parte, toţi se iau după el, ca şi cum s-ar întreba dacă nu cumva a observat ceva neobişnuit, şi sperînd că, în caz afirmativ, va avea bunătatea să-i anunţe.

Dar ce se vede ? Şalupa căpitanului ! Şi iată-1 şi pe căpitan în persoană. Pe legea mea, zău, era

chiar omul care trebuia ! Un omuleţ sprinten, bine făcut; o faţă roşcovană care parcă te îndeamnă să-i si ringi deodată ammdouă mîinile ; şi nişte ochi cinsuţi, albaştri, in care îţi iace plăcere să te oglindeşti. „Trage clopotul !“ Ding, ding, ding. Chiar şi clopotul e grăbit. „Acum, pe ţărm — cine se întoarce pe uscat ?“ „Dumnealor, din păcate". Au plecat şi nici nu şi-au luat măcar rămas bun. Ah, iată-i, fac semne spre noi din vaporaş. „La revedere ! La revedere !“ De trei ori, ei nouă ; încă de trei ori, noi către ei ; încă de trei, ei către noi: şi au dispărut.

Să faci naveta, incolo şi încoace, de o sută do ori ! Această aşteptare pentru ultimii saci cu scrisori e mai neplăcută ca orice. Dacă am fi putut porni în mijlocul acc-stor manifestaţii, am fi avut
o plecare triumfală ; dar să zaci aici încă două ceasuri şi mai bine, în picla umedă, să nu fii nici acasă, nici pa drum, asta te cufundă treptat în cea mai sumbră plictiseală şi proastă dispoziţie. Un punct în ceaţă, în sfîrşit. Este şalupa pe care o aşteptăm ! Căpitanul apare pe puntea de comandă, cu pilnia de vorbit ; ofiţerii trec la posturi ; toii oamenii sînt gata ; speranţele amorţite ale pasagerilor reînvie, bucătarii se opresc din îndeletnicirile lor savuroase şi scot capete curioase prin ochiurile de geam. Şalupa abordează vasui ; sacii sînt traşi sus şi aruncaţi deocamdată pe punte pa unde se nimereşte. încă trei aclamaţii, şi-n timp ce prima ne mai răsună în urechi, vasul tresaltă ca un gigant care tocmai primeşte suflarea vieţii ; cele două roţi mari[9] se rostogolesc cu furie, pentru prima dată, şi nobiiul vas, cu vîntul şi curenţii îiT'pingindu-1 din spate, despică mîndru apa înspumată.

9 In locul elicei moderne, pi in.ele vapoare aveau roţi mari, laterale, cu zbaturi, (n.r.)

Am mîncat cu toţii împreună în ziua aceea ; şi eram o societate destul de impresionantă ; nu mai puţin de optzeci şi şase de persoane. Vasul fiind intrat adînc în apă, plin cum era cu combustibil şi cu atîţia pasageri pe bord, iar vremea fiind bună, abia se simţea balansarea, aşa că nici n-apucarăm să terminăm bine masa, şi pînă şi cei mai neîncrezători pasageri prinseseră un mare curaj ; iar cei care dimineaţa, la universala întrebare : „Ai rău de mare ?“ răspunseseră printr-o negaţie categorică, replicau acum sau pe un ton indiferent : **„A** ! nici mai mult nici mai puţin decît oricare altul'[10], sau fără de nici o consideraţie de ordin moral răspundeau semeţ : „Nu !“ ba încă şi cu un fel de iritare, parcă vrînd să mai adauge : „Aş vrea să ştiu, domnule, ce-ai văzut, rogu-te, anume Ia mine, de-mi pui întrebarea asta !“

Cu tot acest aer de curaj şi încredere, n-am putut să nu bag de seamă că doar puţini mai rămîneau să-şi bea vinul ; şi că toată lumea era cuprinsă de o dragoste neobişnuită de aer liber ; şi că locurile preferate şi cele mai rîvnite erau cele de pe lîngă uşă. La ceai, de asemenea, veniră mult mai puţini decît fuseseră la masă ; şi whist [1] se juca mai puţin decît era de aşteptat. Totuşi, în afară de o doamnă care se retrăsese cu oarecare grabă de la masă, îndată după ce a fost servită cu o pulpă de miel gras, de toată frumuseţea şi cu nişte capere foarte verzi, nu se iviseră alte victime ; iar plimbarea şi fumatul şi băutura de coniac îndoit cu apă. mereu însă în aer liber, continuaseră nestingherit, pînă pe la vreo unsprezece cînd „stingerea[11] (nici un marinar, chiar dacă nu ar avea decît şapte ore vechime, nu ţi-ar vorbi despre mersul la culcare) deveni cuvîntul de ordine. O linişte grea se aşternu în locul bocănitului nesfîrşit al tocurilor pe scîndura punţilor, şi întreaga încărcătură omenească se

10 Joc de cărţi, *{n.r.j*

strînse dedesubt, în afară de cîţiva hoinari care, ca şi mine, 3e temeau să coboare în cabinele lor.

Unuia, neobişnuit cu asemenea scene, această oră tîrzie pe bord i se pare impresionantă. Chiar mai tîrziu — cînd şi-a pierdut din noutate — acest timp al nopţii a continuat să aibă pentru mine un i'armec deosebit. întunecimea prin care enorma masă neagră îşi croieşte drumul direct şi sigur ; apa ce freamătă, pe care o auzi bine, dar pe care abia o desluşeşti ; dîra lată şi sclipitoare ce se lasă în urma vaporului ; oamenii la posturi, scrutînd atent în noapte, cu siluete ce abia s-ar desluşi pe fondul întunecat al cerului, de nu şi-ar profila umbra pe spuzeala sclipitoare a stelelor ; cîrma- ciul la roată, cu cadranul luminos în faţă-i, unic punct de lumină în beznă, licărind ca un lucru viu, înzestrat cu înţelepciune divină; tînguirea vîntului printre macarale, parîme şi lanţuri ; lumina care răzbate afară prin fiecare crăpătură, ungher sau gemuleţ de pe punte, ca şi cum în vas ar arde un foc ascuns, gata să izbucnească prin fiecare deschizătură, sălbatic, cu puterea fără stavilă a morţii şi distrugerii. La început, şi chiar cînd acest timp al nopţii şi lucrurile cărora acesta le împrumută o viaţă nouă, devin ceva familiar, e greu, stînd singur şi adîncit în gînduri, să descoperi proporţia adevărată a formelor şi a contururilor. Obiectele îşi schimbă faţa după capriciul fanteziei ; capătă forme de lucruri lăsate departe în urmă ; iau aspectul bine cunoscut al locurilor dragi, şi chiar le populează cu umbre. Străzi, case.

odăi ; chipuri atît de asemănătoare cu cele ale unor oameni cunoscuţi, că mă înfricoşau cu realitatea lor care întrecea cu mult — mi se părea mie
— orice putinţă de a-i evoca pe cei absenţi, acum se năşteau subit din obiecte a căror reală înfăţişare şi întrebuinţare o cunoşteam la fel de bine ca propriile mele mîini.

însă cu această ocazie, mîinile mele, şi picioarele aşijderea, îngheţîndu-mi de-a binelea, mă trăsei, pe la miezul nopţii, dedesubt. Nu era confortabil acolo. Era grozav de strimt ; şi era imposibil să nu simţi prezenţa unui amestec extraordinar de mirosuri ciudate, ce nu se poate întîlni în aită par Le decît pe vapor, un miros aşa do subtil, ce pareâ-ţi pătrunde prin toţi porii, amestecat cu râ- bufneii de cală. Nevestele a doi dintre pasageri, una fiind chiar a mea, zăcea deja in chinuri, dnr tăcute, pe canapea, iar camerista uneia din doamne (tot a mea) era ghem pe podea, blesl:- mîndu-şi soarta şi izbindu-şi de nişte cutii rătăcite capul încărcat de bigudiuri. Mai întîi, fiece lucru îşi schimba poziţia, înclinmdu-se neobişnuit ; ceea ce constituia o situaţie, prin ea însă.ji, greu de suportat. Lăsasem, de cîteva clipe, u,a deschisă pe un plan uşor înclinat şi cînd mă intorsei s-o închid, o aflai în slava cerului. Apoi, fiecare scândură, fiecare lemn scîrţîia de parcă vasul ar fi fost făcut din nuiele ; şi acuma trosneau toate cum trosnesc în foc crăcile uscate. Nu era decît o soluţie : să mă culc ; deci mă dusei la culcare.

Aproape aceeaşi poveste şi în următoarele două zile, deşi aveam un vînt destul de prielnic şi timpul se menţinea uscat. Am citit mult în pat (dar nici pînă azi nu ştiu ce) ; ieşeam uneori, bălăbă- nindu-mă, pe punte ; beam coniac rece cu un dezgust indescriptibil şi mă îneăpăţinam să ronţăi pesmeţi tari ; nu eram bolnav, dar nici mult nu mai aveam.

Dimineaţa celei de-a treia zile. Sînt trezit pe neaşteptate de un ţipăt desperat al soţiei mele, care mă întreabă dacă nu sîntem in primejdie. Mă ridic şi mă uit in jur. Cana de apă dânţuia şi sălta prin cabină ca un delfin ; catrafusele noastre pluteau toate pe apă, afară de pantofii mei care eşuaseră pe o valiză, ca două şlepuri de cărbuni trase la mai Deodată îi văd că sar în aer şi iată că oglinda — înţepenită în cuie pe un perete — virează brusc şi ajunge sus pe tavan în acelaşi timp u..a dispare cu totul, şi alta nouă se cască în podea. » Atunci încep să-mi dau seama că salonul s-a întors cu faţa în jas.

înainte de a putea întreprinde ceva în legătură cu .uceastâ nouă stare de lucruri, vasul se în- » dreapiă. Dar nici n-ai apucat bine să spui „Slavă cerului !“ că iar începe să-şi facă de cap. N-apuci să răcneşti că s-a întors, şi deodată o ia razna, ca o biată vietate înnebunită, şchiopătînd şi abia tî- rîndu-se prin toate coclaurile şi hîrtoapele posibile şi poticnindu-se necontenit. Nici n-apuci să te îngrozeşti de cele ce se întîmplâ, că iată-1 să-rind deodată în aer. Nici n-a prins să facă săritura că se şi prăbuşeşte în adîncuri şi încă mai ’nainte de a ieşi din nou la suprafaţă, se mai dă o dată peste cap. Abia s-a pus pe picioare că se şi aruncă înapoi. Şi aşa merge mai departe, clătinindu-se, ridicîndu-se, zbătîndu-se, sărind, dîndu-se de-a scufundişul, dănţuind, rostogolindu-se, legănîn- du-se şi executând aceste mişcări fie pe rind, fie
* toate deodată — pînă cind îţi vine să urli, cerînd îndurare.

Trece un băiat de serviciu, f — Băiete !

— Da, vă rog ? !

— Ce s-a întîmplat ? Cum se cheamă asta la

voi ?

— Marea cam proastă, domnule, şi vînt din faţă !

Vînt din faţă ! Inchipuiţi-vă la prora vasului, o făptură omenească, un fel de Samson [11] gigantic, cit cincisprezece mii de Samsoni gigantici ieşind din mare înaintea corăbiei şi opintindu-se s-o dea îndărăt, pocnind-o drept între ochi de cîte ori încearcă să înainteze un pas. Inchipuiţi-vă însăşi corabia, cu toate vinele umflate, trosnind înfricoşat, jurată să meargă mai departe, ori să moară, închipuiţi-vă vîntul care urlă, marea care mugeşte şi ploaia răpăind : tustrei coalizaţi, cu furie, [4] împotriva vasului. Imaginaţi-vă cerul sumbru şi sălbatic, şi norii în înţelegere cu valurile, formînd un alt ocean, în aer. Adăugaţi la toate acestea tropăiturile de pe punţi şi coridoare ; zgomotul ' paşilor grăbiţi ; răcnetele răguşite ale marinarilor ; gîlgîiala apei prin găurile de scurgere din pereţii vasului şi, pe deasupra, la intervale, talazurile care mătură puntea cu un bubuit prelung şi lugubru, asemenea tunetului auzit într-o boltă — iată ce este „vîntul din faţă“ al acestei dimineţi de ianuarie.

Nu mai vorbesc de ceea ce s-ar putea numi zgomotele domestice ale vasului ; de pildă, zgomotul de sticlărie şi veselă spartă, oameni de serviciu că- zînd de-a berbeleacul, tumbele butoaielor desprinse din loc, şi zecile de sticle de bere zburîn- du-ne pe deasupra capului, şi ţipetele ascuţite şi de loc încurajatoare, scoase, prin diversele cabine de lux de cei şaptezeci de pasageri care nu fuse- * seră în stare să mai vină la masă din cauza răului de mare. De asta nici nu mai vorbesc : căci deşi, tot ascultînd acest concert am zăcut timp de vreo j trei-patru zile, nu cred să-l fi urmărit mai mult ' de vreun sfert

11 Uriaş clin mitologia biblică, in/c'.stiat cu o forţă supra-naturală. (n.r.)

de minut, după care interval mă
culcam din nou, suferind de un cumplit rău de mare.

N-aveam rău de mare, să fim bine lămuriţi, în înţelesul obişnuit al cuvîntului : aş fi dorit să am aşa ceva ; ci într-o formă pe care n-am mai văzut-o şi despre care n-am auzit de cînd sînt, deşi
— fără îndoială — trebuie să fie un lucru foarte obişnuit. Zăceam aşa, toată ziua, cu desăvîrşire apatic şi resemnat ; nu simţeam nici oboseală, n-aveam nici o dorinţă de a mă ridica sau de a mă vindeca, sau de a mai lua aer ; nici curiozitate, nici griji, nici regrete, de nici un fel ; atîta numai ‘ îmi aduc aminte că, în această totală indiferenţă, încercam totuşi un fel de bucurie ascunsă, o veselie diabolică — dacă asemenea stare letargică poate fi înnobilată prin această denumire — la gîndul că soţiei mele îi era prea rău ca să-mi mai poată vorbi. Nimic nu mă mai putea surprinde. Dacă în străfulgerarea unei clipite de dor de acasă, întruchipată în efemera imagine a factorului nostru poştal — cu pelerina-i stacojie şi cu clopoţelul lui — acesta mi-ar fi apărut în faţa ochilor, în această cuşcă, ziua-n amiaza mare, scuzîndu-se că-i aşa de murat din cauza drumului pe valuri, şi mi-ar fi înmînat o scrisoare cu o slovă bine- cuvîntată, sînt sigur că nu m-ar fi mirat cîtuşi de puţin : aş fi fost chiar perfect satisfăcut. Dacă Neptun în persoană ar fi intrat în cabină cu un rechin prăjit înfipt în trident, aş fi socotit acest eveniment drept o întîmplare cît se poate de firească.

j O dată — o singură dată mă pomenii pe punte. Nu ştiu cum ajunsesem sus, sau ce mă îndemnase să mă duc, dar m-am trezit acolo ; şi încă îmbră- k cat de sus pînă jos. cu o manta largă şi cu nişte ^ cizme enorme, în care n-ar fi intrat nici un om cuminte, în halul de slăbire în

care mă aflam. Eram acolo în picioare, cînd deodată, într-o sclipire de luciditate, gîndurile mi se fixară pe ceva. Nu ştiu pe ce anume. Poate să fi fost şeful echipajului ; sau poate pompa de pe punte ; sau poate vaca. Nu pot spune cam cît am stat acolo ; o zi sau o minută. îmi aduc aminte că încercam să mă gîndese la ceva (la orice din lumea asta largă, fără preferinţe), dar fără nici un rezultat. Nu puteam măcar să deosebesc cerul de mare ; căci orizontul părea beat şi mi se invîrtea ca turbat înaintea ochilor în toate direcţiile. Chiar în acea stare de neputinţă — îl recunoscui totuşi pe tipul indiferent stînd in faţa mea : îmbrăcat marinăreşte într-un costum păros albastru, cu o caschetă de ' muşama pe cap. Dar eram prea imbecilizat, deşi ştiam cine e, ca să-l pot separa de costumul său ;j: şi încercam să-l strig, îmi aduc aminte, *timonier*. După un interval de totală inconştienţă, am des- [1] coperit că plecase, şi văzui apărînd alt chip în locul lui. Părea că se clătina, şi unduia dinaintea mea de parcă l-aş fi privit printr-o oglindă mişcătoare ; era căpitanul ; şi-mi păru aşa de nostimă faţa lui, că încercai să zîmbesc. După gesturi părea că mi se adresează mie ; dar îmi trebui mult timp pînă să-mi dau seama că omul mă îndemna să ies din apa în care intrasem pînă la genunchi, aşa îmbrăcat cum eram. Am încercat să-i mulţumesc, dar n-am reuşit. Izbuteam numai să-i fac semn cu mîna arătînd spre cizme, sau în direcţia în care presupuneam că sînt cizmele şi să-i spun cu o voce plîngătoare : „Tălpi de plută !“ oercînd în acelaşi timp — după cîte mi s-a povestit — sâ mă aşez pe jos, în băltoacă. Dindu-şi seama că , eram cu totul iresponsabil şi deocamdată năuc, a avut omenia să mă . conducă înapoi sub

punte.

Am rămas acolo pînă m-am făcut mai bine : de cîte ori mi se dădea să mănînc ceva, mă cuprin- i dea o stare de nelinişte mai rea decît aceea care se pare că îi apucă pe înecaţii cărora li se administrează procedeul de aducere la viaţă. Unul dintre pasageri avea o scrisoare de recomandaţie către mine, de la un prieten comun din Londra. Mi-a trimis-o în cabină însoţită de o carte de vizita chiar în dimineaţa cu „vîntul în faţă". M-a necâiit multă vreme gîndul că acest domn ar putea fi bine sănătos şi că m-o fi aşteptind de o sută de ori pe zi să--l vizitez în salon. Mi-1 închipuiam o figură dintre acelea tăiat, in piatră — pe care n-o poţi numi om — care te întreabă, cu o faţă . rumenă de sănălaie. şi cu vow puternică,ce->> fi aia rău de m.t,. şi dacă-i într-adevăr aşa de păcătos pe cît se spune. Acest gînd mă tortura cumplit; şi nu cred că am simţit vreodată o sa- A t sf: c(.ie sau o i. . . aaa mare decît atunci cînd am auzit că doctorul vasului a trebuit să aplice pe burta acestui zdravăn domn o cataplasmă cu muştar. Vindecarea mea a început din momentul primirii acestei veşti.'

Fără îndoială că am fost întru aceasta ajutat şi de o furtună care s-a stîrnit uşor pri-n amurg — cam a zecea zi de la plecare — şi care a ţinut, cu o furie n. seu crescîndă, pînă dimineaţa, afară do vreun ceas înainte de miezul nopţii, cînd s-a mai potolit. Calmul nefiresc al acelui ceas însă era atît de inspăimîntător şi de greu de îndurat, încît reiafoucnii ea ei violentă a însemnat aproape o uşurate

Nu voi uita niciodată caznele prin care a trecut vasul pe marea înfuriată din acea noapte. „O ». fi eaistînd pe lume ceva mai rău ?“ era o întrebare pe care o auzeam de cîte ori toate lucrurile din jurul tău alunecau şi se izbeau, şi

cînd, cu si- k. guicinţă, era foarte greu să-ţi imaginezi un chin mai groaznic pentru un corp ce pluteşte pe apă, ameninţat în permanenţă să se ducă la fund. Dar nici cea mai vie imaginaţie nu-şi poate închipui peripeţiile unui vapor într-o noapte de iarnă, în mijlocul Atlanticului deslănţuit. Să spui că vaporul e aruncat pe o coastă, catargurile înfundîndu-se în valuri, şi că, sărind iar la loc, se prăvăleşte pe cealaltă coastă, pînă cînd un val enorm îl plesneşte cu zgomotul a o sută de tunuri grele şi-l azvîrle înapoi ; că se opreşte în loc, şovăie şi se cutremură ca ameţit, şi apoi, cu o zvîcnitură năpraznică, se năpusteşte înainte ca un monstru înnebunit, ca să fie doborît, bătut, strivit şi îmbrîncit de marea înfuriată ; să spui că tunetul, fulgerul, grindina şi ploaia şi vîntul se bat hain pentru întîietate —• că fiecare scîndură geme şi fiecare cui ţipă, şi fiecare strop de apă din imensitatea oceanului urlă pe limba lui — nu înseamnă nimic. Să spui că totul e grandios, şi înfiorător, şi oribil peste măsură, nu exprimă nimic. Cuvintele nu pot reda, mintea nu poate cuprinde. Doar visul poate evoca acest fenomen în toată furia şi turbarea lui.

Şi totuşi — în mijlocul acestor spaime — mă aflam într-o situaţie atît de ridicolă, încît nu-mi puteam stăpini rîsul, cum aş rîde acum de orice alt incident caraghios întîmplat în împrejurările cele mai vesele cu putinţă. Spre miezul nopţii navigam pe nişte valuri care năvăleau prin chepenguri, izbeau de perete uşile de deasupra şi pătrundeau, urlînd furioase, jos în cabina doamnelor, spre desperarea de negrăit a soţiei mele şi a unei micuţe doamne scoţiene care — în treacăt fie spus — trimisese căpitanului, prin femeia de serviciu, un mesaj prin care îi cerea să instaleze îndată, în vîrful fiecărui catarg şi sus pe coş, cîte un paratrăsnet ca să ferească vasul de prăpăd. Aceste doamne şi subreta despre care

am mai pomenit erau atît de înfricoşate, încît eu, nemaiştiind ce aş mai fi putut face cu ele, mă gîndii desigur să caut să le dau un întăritor. Şi cum nu mi-a venit altceva mai bun în minte, în clipa aceea, decît co-

niac fierbinte, le-am umplut degrabă un pahar. Cum însă nu se putea sta în nici un fel fără de sprijin, fură azvîrlite una peste alta pe colţul unei canapele lungi — fixate pe tot lungul peretelui cabinei — unde, cramponate una de alta, aşteptau parcă să se înece. Cînd tocmai mă apropiam de ele cu leacul în mînă, gata să-l administrez, cu multe vorbe de mîngîiere, celei mai apropiate paciente, care nu-mi fu deznădejdea vă- zîndu-le cum se rostogolesc încet spre colţul opus al canapelei. Şi cînd să mă îndrept într-acolo, ia-

* răşi cu paharul întins, o nouă zvîcnitură îmi jucă festa şi-mi încurcă toate bunele intenţii, arun- cîndu-mi pacientele înapoi, în colţul de unde o porniseră. Cred că le-am ţinut calea vreun sfert [f] de oră în sus şi în jos pe canapea, fără să ajung la vreuna dintre ele, şi cînd, în sfîrşit, le-am prins, din tot coniacul abia de mai rămăsese vreo linguriţă. Pentru a completa tabloul, e necesar să recunoaştem în subsemnatul, ipochimen dezamăgit, un ins foarte palid, care ultima oară se bărbierise şi se pieptănase la Liverpool, şi ale cărui singure articole de îmbrăcăminte (afară de lenjerie) erau o pereche de pantaloni groşi, de vreme rea, o haină albastră, admirată înainte vreme pe Tamisa, la Richmond [12], şi un singur papuc, în piciorul gol.

Despre giumbuşlucurile la care s-a dedat vaporul a doua zi şi care a făcut din pat pur şi simplu o glumă şi din orice tentativă de sculare din pat

12 Oraş în apropierea Londrei, staţiune în care se află numeroase vile ale aristocraţiei, (n.r.)

— afară doar dacă nu prin cădere — o imposibilitate, nici nu mai vorbesc. Dar n-am văzut de cînd sînt ceva asemănător jalnicei privelişti ce mi s-a P arătat cînd, către amiază, m-am rostogolit literalmente pe punte.

Cerul şi marea păreau unite intr-un bloc de un plumburiu greu şi uniform. Nu se mai vedea nimic, nici chiar peste deşertul dezolat din jurul nostru, căci marea stîrnea valuri mari şi. orizontul ne închidea ca intr-un enorm cerc negru. Văzut din aer sau din virful unei stînci înalte u-- pe ţărm, peisajul ar fi părui impunător şi măreţ fără îndoială, dar văzut de pe punţile ude şi alunecoase, te impresiona dureros şi-ţi dădea ameţeli, în timpul furtunii de peste noapte, barca de salvare fusese zdrobită do un vai, ca o coajă de nucă şi atîrna acum, bâlăbănindu-se, în aer : o biata grămadă de scinduri rupte. Podeaua punţii de deasupra roţilor din spate fusese smulsă cu totul. Roţile laterale rămăseseră descoperite şi împroş- cau puntea cu apă in toate părţile. Coşul, alb de sarea depusă; catarg urile mări, avariate: pinzeie de rezervă înţepenite, co.-dajele înnodate, încurcate, ude şi desfăcute : greu de găsit o privelişte mai sumbr u

Eram acum instalai; comortauil, pun bunăvoinţă doamnelor, in cabina lor, unde, în afară de noi, mai erau numai patru pasageri. Mai întîi, mica doamnă scoţiană mai sus pomenită, in drum spre New York, unde urma să-şi revadă bărbatul care se stabilise acolo de trei .ani de zile.

Apoi, o pereche, un tînăr de treabă din Yorkshire [13], în legături de afaceri cu o societate americană, domiciliat toi la New York şi care îşi ducea acolo frumoasa şi tînăra-i soţie, cel mai frumos tip de tînără englezoaică pe care l-am

13 Regiune industriala în estul Angliei, (n.r.)

văzut vreodată — abia trecuseră două săptămîhi de cînd se căsătoriseră — şi, în sfîrşit, o altă pereche — tot tineri însurăţei, judecind după drăgălăşeniile pe care şi le spuneau. Despre aceştia din urmă nu ştiu decît că erau o pereche cam

ir •-.îtenoasâ şi că doamna avea un fizic extrem de a‘.rugător, iar domnul căra după sine mai multe puşti decît Robinson Crusoe, purta o haină, de vinâtoare, şi adusese pe bord doi cîini mari. Gîn- dindu-mă mai bine. mi-aduc aminte că acesta
2 una întotdeauna friptură caldă de porc şi bea numai bere înfundată, considerindu-ie o cură împotriva răului de mare ; şj că lua aceste leacuri ;de obicei în pat) zi de zi, cu o perseverenţă uimitoare. Pot insă adăuga, pentru lămurirea celor curioşi, că nu i-au fost de nici un folos.

Vremea continuînd cu încăpăţînate să fie tot mai rea, ne înghesuiam de obicei în această cabină, mai mult sau mai puţin amărâţi,- cu vreo oră înainte de amiază, şi ne aşezam pe canapele ca sa ne mai venim în fire. Din cînd în cînd, căpitanul trecaa pe acolo să ne comunice situaţia vîntului. .‘■ au certitudinea sa că mîine se va îndrepta timpul (pe mare întotdeauna e sigur că vremea va fi mai bună a doua zi), că se va mări viteza parcursului, şi aşa mai departe. Observaţii proprii nu puteam face pentru că nu era soare după care să. ne luăm. Dar descrierea unei zile va fi edificatoare pentru toate celelalte zile laolaltă. lat-o !

După plecarea căpitanului, ne aşternem pe citit, drca-i destulă lumină ; dacă nu, moţăim sau mai schimbăm o vorbă. La unu, sună un clopot, şi femeia de serviciu intră cu o tipsie aburindă cu cartofi prăjiţi şi alta cu mere coapte, şi farfurii cu căpăţîni de porc, şuncă, pastrama, sau cu o porţie de excelentă friptură la tavă. Tăbărîm asupra acestor delicatese, rnîncărn cit mai mult {avem acum o poftă de lup) şi o ţinem aşa cît putem. Dacă focul arde (uneori se mai face şi foc) sîntem chiar veseli, dacă nu, fiecare ţine să remarce că-i straşnic de frig, ne frecăm mîinile, ne acoperim cu haine şi paltoane, şi ne apucăm

iarăşi să vorbim. sau dormităm, ori citim (cu condiţia mai sus enunţată) pînă la ora mesei. La cinci, clopotul sună iar, şi femeia de serviciu apare cu alte farfurii de cartofi — de data asta fierţi — şi cu fel de fel de cărnuri, fără a uita friptura de porc, care trebuie luată ca o doctorie. Ne aşezăm iarăşi la masă (parcă mai veseli ca rindul trecut) ; prelungim masa cu un compot de mere cam stătut, struguri şi portocale, şi ne bem vinul şi coniacul îndoit cu apă. Sticlele şi paharele sînt. încă pe masă, şi portocalele şi celelalte se rostogolesc după voia lor şi a bălăbănelilor vasului, cînd iată că vine doctorul — solicitat prin invitaţie specială — la partida de whist. Imediat după sosirea lui ne aşezăm temeinic la joc ; şi cum din cauza furtunii cărţile nu vor să stea pe postav, punem levatele [14] în buzunare, pe măsură ce le ridicăm. La whist stăm, cu mare gravitate — minus timpul cît se ia ceaiul — pînă pe la unsprezece, cînd apare căpitanul, cu pălăria legată pe sub bărbie şi în costum de timonier, lăsînd o baltă de apă pe locul unde stă. La această oră jocul de cărţi se termină şi pe masă apar din nou sticlele şi paharele ; şi după o discuţie plăcută de vreo oră despre vas, pasageri şi despre alte lucruri în general, căpitanul (care nu se duce niciodată la culcare şi nu-i niciodată prost dispus) îşi ridică gulerul, gata de plecare, ne strînge mîinile la toţi şi iese afară în furtună, vesel, parcă ar merge ia o onomastică.

Cît priveşte noutăţile zilnice, nu ducem lipsă de loc. Despre cutare pasager se spune că a pierdut patrusprezece lire la douăzeci şi unu ieri, în salon ; un altul îşi bea în fiecare zi sticla de şampanie, deşi (fiind doar un biet funcţionar) nimenea nu ştie cum de-i dă mîna. Maşinistul şef a declarat că de cînd există n-a mai apucat

14 La jocul de cărţi, totalitatea cărţilor luate cu o carte mai mare sau cu un atu. (n.r.)

asemenea timpuri — voia să spună vreme — că patru

ajutoare i s-au îmbolnăvit şi au lăsat lucrul istoviţi. Cîteva cabine au fost inundate şi în toate pătrunde apa. Bucătarul vasului, sugînd pe ascuns whisky din sticlele sparte, a fost găsit beat, şi l-au stropit cu pompa de incendiu pînă s-a trezit. Toţi chelnerii cădeau, se rostogoleau pe scări pe la ora meselor şi umblau cu plasturi lipiţi pretutindeni. Brutarul s-a îmbolnăvit; la fel plăcin- tarul. Un om nou, teribil de indispus, care a fost pus să ţină locul plăcintarului, a fost proptit de nişte butoaie goale de peretele unei cabine de pe punte şi cînd i s-a poruncit să întindă foile de plăcintă, omul a protestat cu tărie (fiind un temperament extrem de ţîfnos), spunînd că moare numai dacă se uită la aşa ceva. Noutăţi ! Douăsprezece omoruri pe uscat n-ar fi fost mai interesante ca aceste mici incidente pe mare.

împărţiţi între jocul de cărţi şi noutăţi de felul acestora, am ajuns (aşa bănuiam) în rada portului Halifax [15], în a cincisprezecea noapte, cu vîntul potolit şi sub clar de lună, cînd deodată vasul se împotmoli într-un banc de nămol. Bineînţeles, toată lumea năvăli pe punte ; parapetele fură pe dată luate cu asalt şi în cîteva minute se creă o stare de confuzie generală cum nu şi-o putea dori decît individul cel mai anarhic din fire.

Pasagerii, baloturile, butoaiele cu apă. şi toate materialele grele fură înghesuite la pupă spre a ridica prora, iar vasul fu repede degajat, iar după puţină navigare înainte, spre un şir suspect de obiecte a căror apropiere fusese semnalată chiar la începutul ciocnirii prin strigăte puternice de „Stînci la babord şi după multă manevrare a roţilor cu lopeţi şi după mai multe lansări ale plumbului de sondaj la o adîncime tot mai mică, aruncarăm ancora într-un loc ciudat

15 Oraş în sud-estul Canadei, important port la Oceanul Atlantic. (11.r.)

pe care nimeni pe bord nu-1 recunoştea, deşi era pămint pretutindeni împrejur şi atît de aproape, că vedeam clar legănîndu-se ramurile copacilor.

Era destul de bizar, în liniştea nopţii, şi în nemişcarea de moarte ce părea că se crease prin stoparea bruscă şi neaşteptată a maşinilor care ne boncăniseră şi ne pufăiseră în urechi atîta amar de zile, să observi semnele unei nespuse mirări întipărite pe fiecare faţă, începînd cu ofiţerii, con- tinuînd cu toţi pasagerii şi pînă la fochiştii care ieşeau de dedesubt, unul cîte unul, strîngîndu-se într-un grup tuciuriu pe lingă .chepengul sălii maşinilor şi schimbînd observaţii în . .apte. După *ce* se ai uncară în văzduh cîteva rachete şi se traserâ cîteva împuşcături de alarmă, in speranţa zadarnică de a primi .un răspuns sonor sau luminos de pe ţărm, se hotărî să se trimită o barcă la mal. Era nostim să vezi cu cită grabă se ofereau unii pasageri să plece la ţărm în această barcă : pentru binele public, evident ; nu pentru că ar fi socotit că vasul s-ar afla în primejdie sau că ar fi ericol să se răstea; ne pe o parte în caz de reflux. Mu mai puţin nostim era să vezi cît de nepopular ajunsese bietul timonier într-un singur minut Condusese vasul de ia început — din Liverpool — şi se remarcase cu strălucire ea un bun şi mucalit povestitor de anecdote. lată-i totuşi pe aceiaşi oameni care rîseseră cel mai tare de glumele sale, agitîndu-şi pumnii sub nasul lui, copleşindu-1 cu imprecaţii şi înfierîndu-1 ca pe un ticălos !

In curind barca se îndepărtă, cu un far .şi cu fel de fel de semnale luminoase albastre la bord, şi în mai puţin de o oră era înapoi ; ofiţerul şef al expediţiei aduse cu sine un arbust tinăr, destul de grosciur, smuls cu rădăcini cu tot, spre a linişti anumiţi pasageri care intraseră la bănuială că au fost înşelaţi şi atraşi într-un naufragiu, altminteri n-ar fi crezut in ruptul

capului că oamenii au fost într-adevăr la ţărm, ci că s-au învirtit doar puţin prin ceaţă, nevăzuţi, înadins ca să-i înşele şi să pună la cale pieirea pasagerilor. Capi lanul nostru prevăzuse încă de la început că trebuia să fim într-un loc numit „Treeătoarea de răsărit", şi chiar aşa era, Era cam ultimul loc din lume îa care am fi putut avea vreo treabă sau vreo raţiune de a ne găsi, dar ceaţa subită şi probabil vreo eroare din partea timonierului fuseseră cauza. Eram înconjuraţi de promontorii, stînci şi bancuri de nisip ; dar ne strecuraserăm — din fericire — în singurul Ioc sigur ce se putea găsi. Uşuraţi de această comunicare, şi de asigurarea că trecusem de reflux, ne reîntoarserăm în cabine la trei ceasuri din noapte.

A doua ;-.i, pe la vreo nouă jumătate dimineaţa, tocmai mă îmbrăcam, cînd un zgomot mă atfa.se pe punte. Cînd părăsisem puntea astă-noapte, cerul era întunecat, ceţos şi umed, iar în jurul nostru străfuiau nişte dealuri pustii. Acuma însă lunecam pe apa linişti Ut a unui fluviu lat, cu unsprezece mile pe oră, ca steagurile fluturind voios, oamenii echipajului îmbrăcaţi în uniformele de paradă şi ofiţerii la fel. Soarele strălucea ca într-o superbă dimineaţă de april în Anglia ; pământul ce se întindea departe pe ambele maluri era smălţat cu pete luminoase de zăpadă şi căsuţe albe de lemn, cu oameni in prag. Telegraful în funcţiune, steagurile arborate, antrepozitele răsărind în faţa ochilor, vapoare, cheiuri pline de lume, zgomote in depărtare, strigăte, oameni şi copii tăind valea de-a dreptul, în goană, spre dig ; totul era mai sclipitor şi mai vesel, mai proaspăt pentru ochii noştri neobişnuiţi decît pot arăta cuvintele. Ne îndreptarăm spre un chei ticsit de o mare de capete ridicate spre noi ; o luarăm de-a lungul malului şi acostarăm după cîteva strigăte şi cîteva încordări de cabluri. Nici nu se aruncase

bine

puntea că ne şi năpustirăm — cîţiva — spre ţărm şi păşirăm iarăşi pe pămîntul tare şi bun !

Cred că acest Halifax ne-ar fi părut oricum un rai, deşi nu era decît o localitate cum nu se ai'lă mai urîtă şi mai plicticoasă. Dar oraşul în sine şi locuitorii săi mi-au lăsat o impresie minunată, pe care o păstrez pînă în ziua de azi. Şi m-am întors în ţară nu fără regretul de a nu fi putut trece a doua oară pe aici pentru a mai strînge o dată mîinile prietenilor ce mi-i făcusem în ziua aceea.

Tocmai se întîmpla să aibă loc deschiderea Consiliului Legislativ şi a Adunării Generale, ceremonie la care formele respectate la începerea unei noi sesiuni a Parlamentului în Anglia erau atît de precis imitate, şi cu atîta gravitate prezentate, la o scară mai mică, încît ţi se părea că priveşti Westminsterul [16] prin celălalt capăt al unui telescop. Guvernatorul — în calitate de reprezentant al maiestăţii sale — pronunţă ceea ce putea numi mesajul tronului[17]. Spuse ce avea de spus, bine şi sobru. Muzica militară de afară atacă cu multă vigoare God *save the Queen* [18], înainte ca excelenţa sa să fi terminat ultimul cuvînt. Publicul aclama, cei dinăuntru aplaudau, cei de afară clătinau din cap : partidul guvernamental era de părere că a fost un discurs formidabil, opoziţia declara că mai prost nici că se pomenise ; apoi preşedintele şi membrii Camerei Adunării se retraseră de la bară pentru a schimba o grămadă de păreri şi a nu face mai nimic. Şi pe scurt, totul urma şi promitea să urmeze, exact după acelaşi tipic ca şi la noi în ţară, în ocazii similare.

Oraşul e aşezat pe coasta unui deal, dominat,

16 Circ înfiinţat la Paris de un englez, Ph. Astley (1742—1814). (n.r.)

17 Cuvîntarea tradiţională a regelui la festivitatea descinderii Parlamentului, (n.r.)

18[11] Dumnezeu s-o apere pe regină", primele cuvinte alo inmului englez, (n.r.)

în vîrf, de o fortăreaţă încă neterminată. Mai multe străzi late şi frumoase pornesc din vîrful dealului spre ţărm şi se întretaie cu altele, paralele cu rîul. Casele sînt, cele mai multe, de lemn. Piaţa e aprovizionată din belşug, şi alimentele sînt extrem de ieftine. Timpul fiind neobişnuit de blînd pentru acel anotimp, săniile nu circulau ; în schimb se puteau vedea multe prin curţi şi unghere, erau aşa de bogat împodobite, că ar fi putut fi oricînd folosite drept care alegorice într-un spectacol de la circul lui Astley *. Ziua era deosebit de frumoasă, aerul tare şi sănătos, iar aspectul general, acela al unui oraş vesel, harnic şi prosper.

Am stat acolo şapte ore, să lăsăm şi să primim poşta. în sfîrşit, după ce ne adunarăm catrafusele şi pasagerii (inclusiv vreo doi-trei inşi de elită care, înfruptîndu-se prea în voie din stridii şi şampanie, fuseseră găsiţi lungiţi pe spate în nesimţire pe străzi lăturalnice) motoarele fură puse din nou în funcţiune şi luarăm direcţia Boston.

Dînd iarăşi de timp furtunos în golful Fundy, ne mai bălăbănirăm — ca mai înainte — încă o noapte şi o zi. A doua zi după amiază, adică sîmbătă, 22 ianuarie, un remorcher american ne întîmpină să. ne piloteze, şi puţin după aceea, pachebotul *Britania,* plecat din Liverpool de optsprezece zile, fu anunţat prin telegraf la Boston.

Cred că nu pot nicicum exagera interesul cu care îmi încordam privirea cînd primele crîmpeie de pămînt american apărură ca nişte muşuroaie de cîrtiţă ce creşteau pe nesimţite din marea verde şi formînd o linie neîntreruptă de-a lungul coastei. Un vînt ascuţit ne biciuia obrajii ; ţărmul era îngheţat bocnă şi era un ger zdravăn. Aerul însă era aşa de limpede, uscat şi luminos, încît

temperatura era nu numai suportabilă, ci chiar p: cută.

Am rămas pe punte, zgiindu-mă la tot ce veţi cam în jurul meu, şi nu reuşeam să mai cuprind atîtea privelişti, chiar de-aş fi avut ochii lui Argus [1] şi i-aş fi aţintit larg deschişi pe fiecare în a Hă direcţie : dar nu voi mai povesti toate acestea ca să nu lungesc capitolul. Nici nu voi pomeni — decît în treacăt — despre greşeala mea, ca străin, care crezusem că un grup de persoane extrem de active, ce se căi araseră pe bord cu riscul \ leţii pe cînd ne apropiam de chei, erau vinzătcri de ziare din harnica breaslă a celor de acasă., deşi citiva dintre ei aveau petrecute pe după gît nişte ponţi de piele pline cu ziare şi toţi ţineau în mină nişte foi mari de hîrtie,. cînd, in realitate, er r.i chiar directorii ziarelor respective, care luau personal în primire vasul (după cum m-a informat' un domn cu un fular de lină împletită) „pentru că le plăceau senzaţiile !“ - Ai unge să precizez că unul dintre aceşti năvălitori, cu o amabilitate promptă — pentru care îi mulţumesc aici cu recunoştinţă — o luă înainte, să ne reţină camere Ia hotel şi că, atunci cînd îl urmai de îndată, mă trezii grăbind după dînsul, prin nişte coridoare lungi, imitînd fără să vreau mersul domnului T. P. Cooke [:i], dintr-o nouă melodramă nautică.

DE LA WORCESTER LA NEW YORK

Worcester. Riul Ccnnecticuî. Hartford. New Haven. Spre New York.

Părăsind Bostonul[19] sîmbătă după-amiază, Ja 1^.5 februarie, ne îndreptarăm pe altă linie ferată [k] spre Worcester : un orăşel drn«uţ din

19 Oraş industria] în statul Massachussets ; după ce a debarcat aici, Dickens a vizitat oraşul, pleeînd apoi în oraşul Lowell, alo cărui fabrici I?-a vizitat, întoreîndu-se apoi la

* Boston, (n.r.)

Noua Anglie, unde aranjasem să rămânem sub primitorul acoperiş al guvernatorului, pînă luni dimineaţa.

* A : ;ıe oraşe şi orăşele din Noua Anglie [8] (dintre care multe ar fi luate în Anglia drept sate) reprezintă tot atît de bine America rurală cît reprezintă populaţia lor pe americanul rural. Bine îngrijitele pajişti şi livezile verzi de acasă nu se întîlnesc pe aici ; şi iarba, în comparaţie cu cea de pe frumoase';? noastre ogoare şi izlazuri pare vulgară, aspră

| şi sălbatică ; dar pretutindeni dai cu ochii de costişe domoale, dealuri line, văi împădurite şi rîuri sprintene. Fiecare sătuc de colonişti îşi are biserica şi şcoala sa răsărind printre acoperişurile albe şi arborii umbroşi ; fiecare casă e mai albă ca laptele ; fiecare jaluzea veneţiană mai verde decît orice verde, şi în fiecare zi frumoasă, cerul e de un albastru nespus de albastru. Un vînt ascuţit şi uscat şi un îngheţ uşor întăriseră atîta drumurile cînd cam coborît la Worcester, încît făgaşurile căruţelor

se transformaseră în creste de granit. Aceeaşi impresie puternică de prospeţime pretutindeni. Toate clădirile arătau ca şi cum ar fi fost construite şi vopsite chiar în dimineaţa aceea şi ar fi putut fi demontate iarăşi a doua zi fără prea multă bătaie de cap. în aerul proaspăt al serii, fiecare linie se contura de o sută de ori mai precisă. Colonadele, pure, aidoma unui decor, nu aveau mai multă perspectivă decît un pod chinezesc de pe o ceaşcă de ceai, şi cu toate astea erau atît de bine calculate, încît nu puteai să te îndoieşti de menirea lor practică. Crestele ca lama de brici ale căsuţelor izolate păreau că taie vîntul care şuiera deasupra lor făcîndu-1 să-şi ascută glasul. Gingaşele locuinţe de lemn, în spatele cărora soarele apunea într-o irizare incandescentă, erau parcă străvezii şi ţi se părea cu neputinţă ca oamenii să se poată ascunde acolo, feriţi de privirile celor dinafară. Chiar pe acolo unde se vedea focul arzînd, prin geamurile fără perdele ale vreunei case îndepărtate, îţi făcea impresia că abia fusese aprins şi că nu dă căldură ; şi în loc de a trezi în minte imaginea unei odăi intime, înseninată de feţele celor ce au văzut pentru întîia oară lumina în jurul acelui cămin, şi tapisată cu draperii împurpurate de văpaia focului, îţi sugera mai degrabă miros de tencuială şi pereţi jilavi.

Aşa, cel puţin, gindisem în seara aceea. Dimineaţa următoare, cînd soarele strălucea puternic şi clopotele bisericii sunau cristalin, iar oamenii tacticoşi, în haine de sărbătoare, păşeau gravi, în- - sufleţind cărările şi înşirîndu-se pe drumul către biserică, o atmosferă de pace duminicală cuprindea întreg satul. I s-ar fi potrivit parcă mai bine
o biserică veche, sau, şi mai bine, nişte morminte ' vechi ; dar aşa cum era, această linişte sănătoasă ce plutea peste toate avea asupra noastră o înrîu- rire de două ori

binevenită după frămîntarea oceanului şi zarva oraşului.

A doua zi dimineaţa ne continuăm drumul mai departe — tot cu trenul — spre Springfield. De aici, pînă la Hartford [20] — unde trebuia să ajungem

— este o distanţă de numai douăzeci şi cinci de mile, dar în acea vreme a anului drumurile erau aşa de proaste, încît călătoria ar fi trebuit să dureze vreo zece-douăsprezece ore. Din fericire, însă, iarna fiind neobişnuit de blîndă, rîul Connecticut era „deschis"[1], adică nu era îngheţat. Căpitanul unui mic vapor cu aburi ieşea in prima sa călăto- t>rie din acel sezon (era a doua oară cînd, după cît îşi aminteau oamenii, un vas ieşea pe rîu în februarie) şi ne aştepta să ne urcăm pe bord. Ca atare ne şi suirăm fără zăbavă. Căpitanul îşi ţinu "*făgăduiala şi porni de îndată. Cu siguranţă că nu degeaba ii zicea vaporaş. Am uitat să mai întreb, dar cred că nu avea mai mult de o jumătate mînz putere. Domnul Paap, celebrul pitic, ar fi putut vieţui şi muri fericit în această cabină, cu jaluzele la ferestre, ca orice casă obişnuită. Aceste ferestre aveau şi nişte perdeluţe de un roş aprins, care acopereau geamurile de jos şi erau întinse pe nişte şnururi cam lăsate ; aşa încît cabina părea salonul unei cîrciumi liliputane —- care s-a trezit deodată pe apă în urma unei inundaţii sau a vreunui accident acuatic şi a fost dusă de curent la voia întîm- piării. Dar chiar şi în această cabină se afla un scaun balansor. în America, un pas n-ai să faci fără să nu vezi balansoare.

N-am curaj să spun de cîte picioare scurt şi de ''cîte picioare îngust era acest vaporaş : să vorbeşti de lărgime şi lungime ar fi în cazul de faţă o contradicţie de termeni. Dar pot spune că ne aţineam ^^ot pe la mijlocul punţii, de

20 Oraşe în statul Massachussets, pe rîul Connecticut. (n.r.)

teamă ca vasul să nu cadă în bot ; şi maşinăria era bănată — printr-un
curios procedeu de condensare — între talpa vasului şi punte, formind un fel de sandviş cald cam de trei picioare grosime.

A plouat într-una toată ziua, încît la un moment dat mă gîndeam că nici în Munţii Scoţiei nu plouă aşa. Pe rîu pluteau sloiuri de gheaţă care trosneau şi se sfărîmau sub noi ; şi adîncimea apei — pe drumul pe care-1 luarăm ca să evităm sloiurile mai mari purtate de curent prin mijlocul rîului — nu era mai mare de cîteva palme. Cu toate acestea, ne văzurăm înainte de drum cu iscusinţă. Şi fiind bine înfofoliţi, sfidam vremea rea şi ne bucu- , ram de plimbare. Connecticutul e un rîu frumos, şi malurile sale trebuie să fie foarte frumoase vara ; cel puţin aşa îmi spunea o tinără doamnă în cabină şi probabil că avea dreptate, dacă . . unei * cînd eşti înzestrat cu atîta frumuseţe o mai şi poţi aprecia, pentru că niciodată n-am văzut femeie mai frumoasă.

După două ore şi jumătate de asemenea neobişnuită călătorie (în care timp ne-am oprit puţin şi într-un orăşel unde am fost salutaţi cu o bubuitură dintr-un tun mult mai gros decît coşul vasului nostru), am ajuns la Hartford şi am tras imediat la un hotel foarte confortabil, în afară — ca de obicei — de dormitoare, care, aproape în toate părţile pe unde am fost, te făceau să te scoli cam prea devreme.

Mai zăbovirăm aici patru zile. Oraşul e pitoresc aşezat 111 căuşul unor dealuri verzi ; pămîntul e bogat, cu păduri multe, şi bine lucrat. Aici e reşedinţa corpului legislativ al statului Connecticut, care pusese pe vremuri în aplicare celebrele „legi albastre" [21], în virtutea cărora, printre alte slăvite prevederi, era şi aceea de a pune în butuci pe orice

21 Legi puritane promulgate în New Haveu, imediat după întemeierea oraşului, (n.r.)

cetăţean care era dovedit că şi-a sărutat ne- vasta în ziua do duminici. O bună parte din mentalitatea puritană dăinuieşte în aceste părţi pînă in ziua de azi ; dar. după cîte ştiu, influenţa sa nu i-a făcut pe oameni mai puţin tlîrii la tocm ă . sau mai echitabili în relaţiile cu semenii. Cum n-am auzit să fi avut un asemenea eu.et pe alte meleaguri, nu cred că-1 va avea vreodată nici aici. Intr-adevăr, m-am obişnuit, în legătură cu trâmbiţata lor cucernicie şi cu mutrele lor grave, să judec bunurile de pe lumea cealaltă, cu aceeaşi măsură cu care le judae pe cele de aici ; şi de cîte . ori vad vreun negustor expunindu-şi cu prea m tre "ostentaţie articolele in vitrină, am îndoieli asupra calităţii mărfii

)'■ }n Hartford se găseşte faimosul stejar in care a ■,(fo-;s hrisovul regelui Carol *K* Acest copac ?e află acum în grădina unui fermier. Hrisovul însu. i i. esle păstrat la primărie. Am gă.it tribunalele < e âăci asemenea celor de la Boston, instituţiile puşi blice aproape la fel de bune. Azilul de alienaţi e ;•/ admirabil condu?, la fel Institutul pentru surdo- mul

'Â La azil era o batrmică ioane înţepată — cu o ex- j; presie zîmbitoare — care *se* apropie şontîc-şoni ic ; de mine, şi cu o reverenţă detăvîrşită îmi fuse *l* uluitoarea întrebare :

. — Domnule, mai înfloreşte oare Pontefracuil[2] pe pământul Angliei ?

— Mai înfloreşte, doamnă, răspunsei.

— Cind l-aţi văzut ultima oară, domnule, era...

•—• Sănătos, doamnă — zi: , : — inerte sănătos.

*M-a rugat să vă transmit salutări din parcea sa. Niciodată nu l-am văzut arăiind mai bine.

La care bătrîna doamnă se bucură foarte tare. j>,1— ~~

1 ia 1687, hrisovul pi in care se acordase libertate coloniilor New Haven si Connecticut a fost ascuns înlr-un stejar, pentru a nu cădea în mina trimişilor englezi, (n.r.)

2 Oraş în Anglia, în comitatul York. (n.r.)

După ce mă scrută un moment, ca pentru a se convinge că atitudinea mea respectuoasă nu era in bătaie de joc, dădu să plece, dar se întoarse brusc şi, ţopăind o dată în loc (ceea ce mă făcu să mă dau înapoi precipitat vreo doi paşi), îmi zise :

— Sînt antediluviană, domnule.

Socotii că cel mai bun lucru era să-i spun că de fapt bănuisem eu de la început acest lucru. Ceea ce îi şi spusei.

— Este un lucru deosebit de nobil şi de frumos, domnule, să fii antediluvian, declară bătrîna doamnă.

— Hotărît că da, doamnă, zisei.

Bătrîna doamnă îşi sărută mîna, mai ţopăi o dată, surise prosteşte şi plecă şontîc-şontîc de-a lungul galeriei într-un chip ciudat şi păşi graţios în iatacul ei.

în altă parte a clădirii se afla un bărbat îmbujorat şi înfierbîntat, lungit pe un pat.

— Gata, zise el, sărind în picioare şi smulgîndu-şi boneta de noapte de pe cap. S-a hotărît, în fine. Am aranjat cu regina Victoria

— Ce-ai aranjat ? întrebă doctorul.

— Ei, asta-i, făcu el, petrecîndu-şi obosit palma peste frunte, chestia cu asediul New Yorkului.

— Aha, făcui eu, ca unul care se luminează din- tr-o dată. Căci omul se uita la mine aşteptînd răspuns.

— Da. Trupele engleze vor trage în toate casele care nu sînt însemnate. Celelalte nu vor păţi nimic. Absolut nimic. Cei care vor să fie în siguranţă, trebuie să arboreze drapele. Asta e tot ce au de făcut. Trebuie să arboreze drapele.

în timp ce vorbea, mi s-a părut că omul era

conştient, vag, că nu vorbeşte coerent. îndată ce termină, se aşează din nou în pat cu un fel de geamăt şi-şi acoperi cu pături capul înfierbîntat.

Mai era unul : un tînăr, a cărui obsesie era iubirea şi muzica. După ce ne cîntă la acordeon un marş compus de el, ţinu neapărat să-l vizitez în cameră la dînsul, ceea ce făcui imediat.

Arătîndu-mă foarte meloman şi reuşind să-i intru în voie, mă dusei la fereastra ce se deschidea asupra unei vederi minunate şi remarcai, cu o în- ►, demînare de care mă mîndresc şi acuma :

— Ce minunate locuri aveţi dumneavoastră pe aici.

— Pha ! răspunse el, trecîndu-şi distrat dege- ■*tele peste clapele acordeonului. Numai bune pentru o instituţie ca aceasta !

Cred că niciodată în viaţa mea nu am rămas mai surprins.'

— Vin aici numai aşa, din capriciu, zise el cu indiferenţă. Asta-i tot.

— O, asta-i tot ? făcui eu.

—- Da. Asta-i tot. Doctorul e un om de treabă. Se prinde cu totul. Este un joc al meu. Mă distrează o bucată de vreme. Să nu-i spui, dar cred că marţea viitoare plec de aici.

II asigurai că voi considera întrevederea noastră strict confidenţială, şi mă i-eîntorsei la doctor. Cum treceam printr-un culoar spre ieşire, o doamnă bine îmbrăcată, cu gesturi calme şi studiate, veni spre noi, şi întinzîndu-mi o foaie de ** hîrtie şi un toc mă rugă să-i acord un autograf. Ii făcui pe plac şi ea plecă.

— Mi-aduc aminte că am mai avut asemenea ^întrevederi cu doamne care nu stau la balamuc.

Sper că dînsa nu e nebună.

— Ba da.

— Ce manie are ? Autografele ?

— Nu. Aude voci în aer.
Vezi, îmi zisei eu, n-ar fi rău dacă am putea închide pe cîţiva dintre profeţii mincinoşi ai zilelor noastre care pretind că aud şi ei voci ; aş vrea, pentru început, să aplic măsura asupra cîtorva mormoni
Aici se află cel mai bun arest preventiv d:n lume. Mai este şi o inchisoare de stat bine împărţită, condusă după acelaşi plan ca cea din Boston, afară de faptul că aici stă totdeauna pe parapet o santinelă cu carabina gata încărcată. Avea atunci vreo două sute de deţinuţi. Mi s-a arătat un loc in f.nîa de dormit, unde un paznic a fost omorît acum * cîţiva ani in puterea nopţii de un încarcerat, care în timpul unei disperate încercări de evadare, izbutise sâ forţeze uşa celulei sale. Mi s-a arătat . apoi o femeie care se afla acolo de şaisprezece ani, fiindcă îşi omori se bărbatul.
— Credeţi — îl întrebai pe ghid — că după atîta întemniţare mai are vreo nădejde să-şi recapete libertatea ?
— O ! cum nu, răspunse el, sigur că are,
— Dar fără şanse de a o obţine, cred.
— Nu ştiu. (Trebuie să spun că acesta eun răs
puns naţional). Prietenii ei nu au încredere in ea.
— Dar ce legătură au ei cu asta ?
— Vreau sâ spun că nu vor sâ facă cerere de amnistie.
— Şi chiar de ar face-o, n-ar putea-o scoate de aici, cred.
— De prima dată nu, nici chiar a doua, dar lup- tînd şi perseverind cîţiva ani, poate că ar reuşi. *
— S-a mai reuşit pînă acum ’

— Cum nu, se mai întîmplă. Uneori prin relaţii politice. Intr-un fel sau altul, se întîmplă destul de des.

Voi păstra totdeauna o plăcută şi plină de recunoştinţă amintire despre Hartford. E un oraş simpatic şi mi-am făcut acolo mulţi prieteni de care nu-mi amintesc niciodată cu indiferenţă. Am părăsit oraşul cu părere de rău vineri seara şi am călătorit noaptea cu trenul spre New Haven [22]. Pe drum am făcut ceremonios cunoştinţă cu şeful trenului (cum mi se întîmplă de obicei) şi am vorbit împreună despre multe şi mărunte. Am ajuns la New Haven pe la vreo opt, după o călătorie de trei ore, şi am tras peste noapte la cel mai bun han de acolo.

New Haven — cunoscut şi sub numele de Cetatea Ulmilor — e un oraş frumos. Multe din străzile sale (după cum o arată şi porecla) sînt străjuite de şiruri de ulmi falnici, bătrîni ; şi aceleaşi podoabe naturale înconjoară Yale College[23], un excelent aşezămînt de mare reputaţie. Multiplele clădiri ale acestei instituţii se înalţă într-un fel de parc sau grădină publică în mijlocul oraşului şi abia se văd printre arborii umbroşi. Efectul este foarte asemănător cu cel al curţii unei bătrîne catedrale din Anglia, şi probabil că vederea trebuie să fie foarte pitorească vara cînd copacii sînt înfrunziţi. Chiar iarna, pilcurile acestea de copaci impunători, ce apar în plină stradă şi printre case. dau impresia că satul şi oraşul s-ar fi întîlnit la jumătatea drumului şi şi-ar fi dat mina cu prietenie : un lucru nou şi plăcut totodată.

După o noapte de odihnă, ne sculărăm devreme, coborîrăm pe chei şi urcarăm la timp pe bordul vasului „New York", cu destinaţia New York. Era primul vapor american de dimensiuni

22 Oraş 111 statul Connecticut. (n.r.)

23[8] Colegiu din New Haven, înfiinţat în anul 1701. Din 1887

mai serioase pe care-1 vedeam, şi pentru ochii unui englez semăna mult mai puţin cu un vapor decît cu o uriaşă baie plutitoare. Cu greu îmi venea să cred — în- tr-adevăr — că nu era vorba de clădirea băii de la Westminster Bridge *, pe care am lăsat-o mică şi care a crescut deodată, a plecat de acasă şi s-a transformat într-un vapor pe meleaguri străine. Fiind în America — atît de îndrăgită de aventurierii noştri — lucrul părea cu atît mai probabil.

Marea deosebire dintre aceste vapoare şi ale noastre este că la cele dintîi partea care iese din apă e mult mai înaltă, puntea principală e închisă din toate părţile şi plină cu butoaie şi lăzi, ca podul unui magazin de mărfuri cu ridicata ; iar puntea de promenadă se află mai sus de aceasta. O parte din maşinărie e totdeauna deasupra acestei punţi şi axul solid de legătură prins într-un înveliş rezistent, puţin înălţat, se vede funcţionîn'd ca pînza unui joagăr. De obicei nu au catarg sau scri- pete : nimic nu se înalţă din punte, doar două coşuri mari, negre. Omul de la cîrmă e închis într-o cuşcă în partea din faţă a vasului (roata-elice fiind în legătură cu cîrma prin nişte lanţuri de fier de-a lungul vasului) ; pasagerii — doar să fie timpul prea frumos — îşi petrec vremea înăuntru. Imediat după ce te îndepărtezi de la chei, orice zarvă sau mişcare încetează pe bord. începi să te întrebi cum merge vasul, căci si impresia că nu se ocupă nimeni de dînsul şi cînd vreo altă dihanie, asemănătoare trece pe alături, împroşcînd apa, te uiţi la ea cu indignare, ca la un monstru posomorit, greoi şi grosolan, uitînd că vasul pe care te afli e frate bun cu celălalt.

' Clădire construită în stil clasic la Londra de arhitectul Richard Burlington (1695—1753). (n.r.)

Pe puntea inferioară e biroul unui funcţionar unde achiţi costul mesei ; apoi cabina pentru doamne, cabinele de bagaje şi diverse magazii ;

cabina mecanicului şef ; pe scurt, o serie întreagă de încurcături care te fac să găseşti cabina pentru domni cu destulă greutate. Această cabină ocupă deseori toată lungimea vasului (cum se întîmplă în cazul de faţă) şi are trei sau patru rînduri de hamacuri pe fiecare parte. Cînd am coborît pentru prima oară în cabina „New Yorkului“, mi s-a părut, neobişnuit cum eram cu asemenea vase, lungă aproape cît Burlington Arcade.

Strîmtoarea prin care trebuie să treacă vaporul nu e totdeauna un lucru prea sigur sau prea plăcut, şi s-au întîmplat aici mai multe accidente nefericite. Era o dimineaţă umedă, foarte ceţoasă, şi în curînd pierdurăm din ochi pămîntul. Ziua era totuşi calmă, şi către amiază începu sâ se însenineze. După ce terminai (cu binevoitorul concurs al unui prieten) slănina şi bateria de sticle de bere, mă întinsei să dorm, fiindcă mă resimţeam mult după oboseala din ajun. Dar mă trezii din somn tocmai la timp ca să dau fuga şi sâ văd Poarta Iadului, Spinarea Porcului şi Tigaia, şi alte locuri notorii, simpatice tuturor cititorilor faimoasei Istorii a lui Diedrich Knikerbocker '. Ne aflam acum într-un canal îngust cu maluri în pantă de ambele părţi, presărate cu vile drăguţe, ce-ţi încîntau ochii cu pajiştile şi arborii din preajma lor. In curînd trecurăm cu viteză pe lîngă un far, o casă de nebuni (cum îşi mai aruncau lunaticii pălăriile în aer şi cum mai răcneau în semn de simpatie la vederea vasului şi a valurilor stîrnite de el), o închisoare şi alte clădiri ; şi aşa ieşirăm spre un golf superb, ale cărui ape scînteiau în soarele acum neacoperit de nori ca ochii Naturii ridicaţi spre cer.

Şi iată apoi întinzîndu-se spre dreapta noastră un vălmăşag de case, ici-colo cîte un turn sau cîte un vîrf de clopotniţă privind de sus la turma de dedesubt ; şi iarăşi, ici-colo, cîte o pată de fum leneş ; şi în primul plan, o pădure de catarge, însufleţită de pînze în vînt şi steaguri fluturînd a sărbătoare. Ieşind dintre ele şi trecînd pe malul opus se vedeau bacuri pline cu oameni, trăsuri, cai, căruţe, coşuri, lăzi, încrucişîndu-se cu altele într-un permanent du-te vino, într-o hărnicie neîntreruptă. Impozante printre aceste gîze neostenite, pluteau vreo două-trei vase mari, alunecînd încet cu o ţinută maiestuoasă, ca nişte fiinţe de o specie superioară, dispreţuind viermuiala portului şi luîndu-şi drumul spre larg. Mai încolo se vedeau înălţimi scăldate în lumină şi insule pe rîul. sclipitor, şi un fund de zare aproape la fel de strălucitor şi de azuriu ca şi bolta cerului cu care părea să se mtîlnească. Zumzetul oraşului, zăngănitul macaralelor, glasul clopotelor, lătratul cî inilor, uruiala roţilor, îţi vuiau în ureche. Şi tot acest tumult, trecînd peste tumultul apei, creştea, prindea viaţă nouă, îmbrăţişîndu-i larg undele şi, conto- pindu-se în clocotul ei,' sclipea parcă zglobiu peste întinderi, înlănţuind vasul, împroşcîndu-1 din. toate părţile, însoţindu-1 curtenitor spre docuri, zburînd înapoi în întîmpinarea altor vase şi croindu-le drum spre neostenitul port.

NEW YORK

Frumoasa metropolă a Americii nu e nicidecum la fel de curată ca Bostonul, dar multe din străzile sale au aceleaşi caracteristici ; numai că la New York casele nu au culori atît de proaspete, firmele nu sint atît de vii, literele aurite nu chiar atît de aurii, cărămizile nu chiar atît de roşii, pietrele nu chiar atît de albe, obloanele şi gardurile nu chiar atît de verzi, mînerele şi tăbliţele de pe la portiţe nu chiar atît

de lucitoare şi scînteietoare. Sînt multe străzi lăturalnice la fel de neutre în culori curate şi categorice în culori murdare ca şi străzile lăturalnice din Londra ; şi este un cartier cunoscut îndeobşte sub numele Five Points, care, în ce priveşte murdăria şi mizeria, poate sta foarte bine alături de Seven Dials sau oricare altă parte a faimosului St. Giles

Marea promenadă şi arteră principală este, după cum ştie mai toată lumea, Broadway ; o stradă lată şi tumultuoasă care de la Battery Garden[24] pînă la capătul celălalt, care se termină într-un drum de ţară, poate să aibă patru mile lungime. Să ne instalăm într-un apartament de la un etaj mai de sus al hotelului Carlton (situat în cea mai frumoasă parte a acestei artere principale a New Yorkului) şi cînd ne plictisim de privit la furnicarul de sub noi, să ieşim braţ la braţ şi să ne amestecăm în mulţime !

Vreme caldă ! Soarele ne dogoreşte la această fereastră deschisă ca şi cum razele sale ar trece printr-o lentilă ; dar e miezul zilei şi anotimpul neobişnuit. S-a mai pomenit vreodată o stradă mai însorită ca Broadway ? Pietrele caldarîmului se lustruiesc atîta de paşii ce le calcă pînă ce sclipesc din nou ; cărămizile roşii ale caselor parcă s-ar afla tot în cuptoarele uscate şi fierbinţi din care au ieşit ; iar acoperişurile omnibuselor îţi dau impresia că, dacă s-ar turna apă pe ele, ar sfîrîi şi ar fumega şi ar mirosi ca focul stins pe jumătate. Şi ce de omnibuse ! Şase au trecut pe lingă noi în tot atîtea minute. Sumedenie de cupeuri şi birje, carete, faetoane şi trăsuri particulare — de o construcţie cam grosolană şi nu prea deosebite de cele publice, însă făcute pentru drumurile grele de ţară. Birjari albi şi negri, cu pălării de paie, pălării albe, pălării negre, şepci lăcuite, căciuli ; îmbrăcaţi în haine de postav, nanghin, negre,

24 Pare din sudul insulei Manhattan pe care e aşezat New Yorkul. (n.r.)

cafenii, verzi, albastre, galbene, de satin vărgat şi de olandă ; şi (uitaţi-vă repede pînă nu trece) unul în livrea. Vreun republican din Sud care şi-a îmbrăcat negrii în uniforme şi se împăunează ca un sultan. Mai încolo, unde s-a oprit trăsura aceea cu o pereche de cai suri bine ţesălaţi, iată un flăcău din Yorkhsire — care, după cum arată, nu-i de multă vreme pe aceste meleaguri — uitîndu-se amărît împrejur după o pereche de ciubote de cele cu ca- rîmbi la fel ca ale sale, din care, să alerge tot oraşul şi n-ar găsi mai bune. Domnul sâ le aibă în pază, cum se mai îmbracă femeile ! Aici, în zece minute, am văzut mai multe culori cît n-am văzut aiurea în zece zile. Fel şi fel de umbrele ! Fel şi fel de mătăsuri şi satinuri sclipind în toate culorile curcubeului ! Tot soiul de ciorapi, de pantofi fini, turnaţi pe picior şi sumedenie de gâetane şi panglici de mătase ! Şi ce mai paradă de mantii bogate cu glugi şi căptuşeli în culori care de care mai vii ! Bărbaţii tineri preferă, pare-se, cămăşile cu gulerul răsfrînt şi îşi îngrijesc favoriţii, lungi pînă sub bărbie ; dar nu se pot compara ca ţinută şi îmbrăcăminte cu doamnele, bărbaţii fiind — să vorbim sincer — cu totul alt soi de oameni. Byroni de birou şi de tejghea trec' pe lingă noi, dar ia să vedem ce fel de oameni sînt aceia din spatele nostru : doi lucrători în haine de sărbătoare, unul ţine în mînă o bucată de hîrtie mototolită pe care încearcă să slovenească un nume încurcat. In vreme ce celălalt se uită pe la toate uşile şi ferestrele, doar-doar l-o afla pe adresant.

Irlandezi amîndoi ! Ai putea să-i ghiceşti, chiar dacă ar fi mascaţi, după hainele lor albastre, lungi la spate, cu nasturi sclipitori, şi după pantalonii de postav gros cenuşiu, pe care-i poartă ca nişte oameni deprinşi cu haine de lucru şi care nu s'e simt bine în altele. Republica noastră model n-ar mai merge ca pe roate fără tovarăşii şi tovarăşele acestor muncitori de la

ţară. Căci cine alţii ar săpa şi s-ar munci, şi ar trudi şi ar lucra la canale şi la drumuri, şi ar construi marile traseuri pentru progresul ţării ! Irlandezi amîndoi, şi intraţi la mare încurcătură cu adresa asta. Hai spre ei să le dăm o mînă de ajutor, de dragul pămîntului de unde venim, şi al acelui spirit de libertate care zice : la un om cinstit, ajutor cinstit, la muncă cinstită, pîine cinstită, orice ar fi.

Aşa, bun ! Am descurcat pînă la urmă adresa, deşi era, zău, scrisă cu nişte buchii tare curioase, ce păreau mai degrabă scrijelite cu coada boantă a unei cazmale de care cel care a scris-o ştie să se folosească mai bine decît de pană. Drumul lor e cel de colo, dar ce vînt îi aduce pe aici ? Au nişte bani strînşi : şi-i depun ? Nu. Sînt fraţi, cei doi. Unul a trecut marea singur şi, muncind din greu, o jumătate de an, şi trăind şi mai greu, a strîns destui bani ca să-l aducă şi pe celălalt. După treaba asta, au lucrat amîndoi umăr la umăr, împărţind de bună voie munca grea şi viaţa grea încă o bucată de vreme ; după aceea le-au venit surorile, apoi încă un frate, şi la urmă au adus-o şi pe bătrîna lor mamă. Şi acuma ? Iacă, săraca băbuţă, nu-şi află linişte pe pămînt străin şi tînjeşte să-şi odihnească oasele — zicea ea — printre ai săi în cimitirul cel vechi de acasă : şi acuma feciorii se duc să-i plătească drumul înapoi. Ci domnul să-i ajute, pe ea şi pe dînşii, şi pe toate sufletele curate, şi pe toţi cei ce se întorc la datină şi aprind o lumină pe vatra rece a strămoşilor.

Această stradă îngustă, ce se coace şi se prăjeşte în soare, e Wall Street : strada Bursei şi a tranzacţiilor bancare din New York. Multe averi s-au cîştigat şi s-au prăpădit aici în cîteva clipe. Mulţi dintre negustorii pe care-i vezi acuma învîrtin- du-se pe aici îşi cetluiseră banii în cufere de fier
— ca cel din *O mie şi una de nopţi* — dar n-au mai găsit la deschidere decît nişte frunze

veştejite. Mai în jos, aici lingă apă, unde bompresurile [1] corăbiilor se întind de-a curmezişul trotuarului şi aproape că împung ferestrele caselor, sînt ancorate m hidrele vase americane care au făcut ca serviciul lor de transporturi maritime să fie primul din lume. Ele i-au adus aici pe străinii care mişună pe toate străzile : poate că nu sînt mai mulţi aici decît în alte oraşe comerciale ; dar în alte părţi îşi au bîrlogurile lor şi trebuie tu să le dai de urmă ; aici însă împînzesc oraşul.

Din nou trebuie să traversăm Broadwayul ; parcă ne mai răcorim puţin văzînd blocurile mari de gheaţă curată, cărate prin magazine şi localuri, şi ananaşii şi harbujii ce zac grămezi pe tarabe. Frumoase străzi mai vezi pe aici, cu case mari, spaţioase ! Cîte din ele n-au fost încărcate de aur sau năruite peste noapte de Wall Street — şi iată aici şi o curte inundată de verdeaţă. Desigur că trebuie să fie o casă primitoare, cu sazde de care

' Catargul unei nave cu pînze aşezat în vîriul provei, (n.r.) **să-ţi aduci aminte cu drag o viaţă întreagă, cu uşa mereu deschisă oaspeţilor şi cu fel de fel de flori frumoase înăuntru, cu un copil cu ochi surîzători ce se uită pe geam după cotoiul din ogradă. Te întrebi care poate fi, în strada asta lăturalnică, rostul acestui pavilion înalt, purtînd în vîrf ceva ce aduce cu tichia de pe capul Libertăţii ; mă întreb şi eu. Dar aici pavilioanele sînt o pasiune, pretutindeni, şi poţi să-i vezi fratele geamăn în cinci minute, dacă ai poftă.**

Iar traversăm Broadwayul, şi aşa trecem de Ia mulţimea pestriţă şi magazinele luxoase într-o altă stradă lungă, principală, Bowery. Iată acolo nişte şine de tramvai ; doi cai voinici merg la trap tră- gînd după ei cu uşurinţă vreo cîteva zeci de persoane într-un fel de arcă mare de lemn. Magazinele sînt mai sărace aici ; trecătorii, mai puţin veseli. Pe aici se vînd haine

de gata şi carne gata preparată, iar vîrtejul trăsurilor elegante e înlocuit cu uruiala gravă a carelor şi căruţelor. Aceste firme — multe la număr — ca nişte geamanduri sau balonaşe legate cu sfoară de prăjini înalte şi bălăbănindu-se în aer anunţă, după cum poţi vedea dacă îţi arunci privirile în sus, ..STRIDII DE TOATE FELURILE'[1]. Ele atrag pietonul flămînd mai ales noaptea, cînd luminările chioare dinăuntru luminează ademenitor cuvintele ce fac ca trecătorilor, care zăbovesc citindu-le, să le lase gura apă.

Ce este acest edificiu egiptean corcit, cu faţada posomorită ca palatul unui vrăjitor dintr-o melodramă ? O închisoare vestită, denumită Cavoul. Să intrăm puţin ?

Aşa. O clădire lungă, strimtă şi înaltă, încălzită cu sobe, ca de obicei, cu patru galerii una peste alta, de jur împrejur, legate prin scări. între cele două laturi ale fiecărei galerii şi în mijloc se află cîte o punte pentru a face trecerea mai uşoară. Pe

fiecare din aceste punţi stă cîte un om : moţăind sau citind, sau stînd la taifas cu vreun pierde-varâ. Pe fiecare rînd se află două şiruri de uşi mici de fier, faţă în faţă. Arată ca nişte uşi de cuptoare, dar sînt reci şi negre, parcă focul dinăuntru s-ar fi stins de tot. Vreo două-trei sînt deschise — şi femei cu capete ofilite, plecate, stau de vorbă cu locatarii. Totul e luminat printr-o fereastră făcută în tavan, care nu se poate deschide : din tavan mai atîrnă. moale, şi două vele inutile.

Apare un om cu nişte chei, care vine să ne conducă. E un tip plăcut la înfăţişare şi, în felul său, politicos şi îndatoritor.

— Uşile acestea negre sînt ale celulelor ?

— Da.

— Sînt pline toate ?

— Cam mai toate, ca să spun drept şi fără ocol.

— Cele de jos sînt cu siguranţă nesănătoase.
— Vedeţi, acolo-i băgăm numai pe oamenii de culoare, ăsta-i adevărul.
— Cînd au deţinuţii oră de plimbare ?
— Păi, mai stau ei şi fără.
— Nu ies niciodată prin curte ?
— Rar de tot.
— Presupuneam că ies uneori.
— Rar apucă să iasă. Dar le merge bine şi fără.
— Ia gîndeşte-te dumneata că un om trebuie să stea aici douăsprezece luni. Ştiu că închisoarea asta e numai pentru acei care-şi aşteaptă judecata sub acuzaţia unor grave infracţiuni, sau cărora li se tot amînă procesele, dar legea de aici pune la îndemîna delicventului multe mijloace de amînare. Dacă socotim timpul pînă la rejudecarea procesului, amînarea judecăţii, una-alta, un condamnat poate sta aici şi douăsprezece luni, cred, nu-i aşa ?
— Da, cred că poate.
— Vrei să spui că în tot acest interval nu iese niciodată de după uşa asta de fier pentru plimbare ?
— Iese, oleacă, poate... nu mult.
— Vrei să deschizi o uşă ?
— Toate, dacă doriţi.

Zăvoarele scîrţîie şi scrîşnesc, şi una din uşi se răsuceşte încet în balamale. Să ne uităm înăuntru. O celulă mică, cu pereţii goi, în care lumina pătrunde printr-o crăpătură de sus, din perete. Nişte obiecte rudimentare necesare la spălat, o masă şi un pat de lemn. în pat stă un om de vreo şaizeci de ani : citeşte. Ridică ochii spre noi un moment ; scutură din cap enervat şi morocănos ; şi-şi coboară din nou privirea în carte. Ne retragem capetele, uşa se închide asupra lui şi e zăvorită ca mai înainte. Omul acesta şi-a omorît nevasta şi va fi probabil

spînzurat.

— De cînd e aici ?

— De o lună.

— Cînd e judecata ?

— Rîndul viitor.

— Cînd vine asta ?

— Luna viitoare.

— în Anglia, chiar şi un condamnat la moarte are dreptul la aer şi plimbare, la anumite ceasuri din zi.

— E cu putinţă ?

Cu ce impresionantă şi nespusă indiferenţă rosteşte el aceste cuvinte, şi cît de alene păşeşte mai departe spre celulele femeilor, bătînd tactul cu cheia pe balustrada de fier a scării !

Fiecare uşă de celulă are în această aripă o deschizătură pătrată. La zgomotul paşilor, apar cîteva capete curioase de femei ; altele se trag spre fund, de ruşine. Ce-a făcut acest băieţaş singuratic de vreo zece-doisprezece ani ca sâ fie închis aici ? A ! Băiatul ăsta ? E copilul condamnatului pe care l-am văzut adineauri ; e martor împotriva tatălui său ; şi e deţinut aici pentru mai multă siguranţă pînă la judecată : asta-i tot.

Dar groaznic loc pentru un copil să-şi petreacă zilele şi nopţile aici. Prea sever tratament pentru micul martor, nu ? Ce spune ghidul nostru ?

— Nu duoe o viaţă prea zbuciumată, trebuie să recunoaştem.

Ne conduce agale mai departe, c:ontinuîndu-şi clinchetul de castaniete. Am ceva sâ-1 întreb.

— Rogu-te, de ce se numeşte acest loc Cavoul ?

— Aşa-i porecla.

•— Ştiu c-aşa-i. Dar de ce ?

— S-au întîmplat cîteva sinucideri, la început, după ce a fost construit. Cred că de acolo vine.

— Adineauri am văzut că hainele omului

celuia erau împrăştiate pe jos, prin celulă. Nu-i obligaţi pe deţinuţi să fie ordonaţi şi să-şi ţie lucrurile deoparte ?

■— Unde să le pună ?

— Nu pe jos, evident. Nu găseşti că ar putea să le atîrne pe perete ?

Se opreşte şi priveşte în juru-i, pentru a-şi face răspunsul cît mai apăsat :

— Ei, aici e aici. Dacă ar avea cuiere, s-ar spîn- zura de ele, aşa că au fost scoase din toate celulele şi au rămas numai găurile !

Curtea închisorii, în care ne oprim, a fost scena unor spectacole îngrozitoare. In acest loc strimt, ca un mormînt, oamenii sînt aduşi la moarte. Nenorocitul stă sub spînzurătoare, pe pămînt, cu funia după gît, şi cînd se dă semnalul, o greutate la celălalt capăt cade la pămînt şi-l urcă sus în aer

— un cadavru.

Legea cere ca la acest sinistru spectacol să fie prezenţi judecătorul, juriul şi cetăţeni pînă 1a douăzeci şi cinci la număr. Restul comunităţii nu vede nimic. Pentru cei răi şi păcătoşi, lucrul acesta rămîne un mister înspăimîntător. Intre criminal şi ei se ridică zidul închisorii, ca o perdea grea şi sumbră. E vălul patului său de moarte, linţoliu şi mormînt. II desparte de viaţa dinafară şi de toate cîte i-ar ridica fruntea şi l-ar îmbărbăta. De nicăieri priviri dîrze care să-i insufle bărbăţie ; nici un tîlhar în faţa căruia să se mîndrească cu numele lui de tîlhar. Totul e străin, necunoscut, pe tărîmul de după zidul neîndurător de piatră.

Să ne întoarcem din nou în veselia străzilor.

Din nou pe Broadway ! Aceleaşi doamne îmbrăcate în culori aprinse, plimbîndu-se încolo şi-n- coace, perechi sau singure ; colo, aceeaşi umbrelă albastru-deschis, care trecuse în sus şi în jos pe sub fereastra hotelului de douăzeci de ori, pe cînd eram acolo. Să traversăm pe aici.

Atenţie la porci. Două scroafe impozante merg grăbit după trăsura aceea, şi un grup select de şase domni porci tocmai au dat colţul.

Iată şi un porc stingher, îndreptîndu-se alene spre casă. Are numai o ureche ; pe cealaltă a lăsat-o amanet unor cîini vagabonzi, cu ocazia hoinărelilor sale prin oraş. Dar se descurcă el şi fără ureche, şi duce o viaţă de gentleman, aventuroasă, boemă, cam ca aceea pe care o duc la noi domnii de prin cluburi. îşi părăseşte apartamentele în fiecare dimineaţă la o oră anumită, se avîntă în oraş, îşi petrece ziua în felul pe care-1 socoteşte cel mai satisfăcător pentru sine, şi seara îşi face apariţia cu regularitate în faţa uşii domiciliului propriu, ca misteriosul stăpîn al lui Gil Blas Este un tip de porc nepăsător, neglijent, un pierde-vară. Are multe cunoştinţe printre ceilalţi porci de teapa lui şi pe care îi cunoaşte mai mult din vedere decît din conversaţie, căci nu prea se oboseşte să stea de vorbă şi să schimbe formule de politeţă, ci merge grohăind prin şanţ, răscolind noutăţile şi cancanurile oraşului ce i se arată printre cotoare de varză şi măruntaie ; nu poartă jachetă cu coadă, ci numai coada lui proprie, care e foarte scurtă, căci duşmanii lui de totdeauna — cîinii — s-au dat şi la coada lui şi de-abia dacă i-au lăsat un căpătîi, ca să aibă pe ce să se jure. E, din toate punctele de vedere, un republican ; merge unde-i place, frecventează cea mai bună societate pe picior de egalitate, dacă nu chiar de superioritate, căci toţi se dau în lături cînd apare el, şi chiar şi cei mai fuduli îi lasă partea de la perete, dacă el o preferă. Este un mare filozof şi se lasă rareori emoţionat, afară doar de cîinii de care am mai amintit. Uneori, ce-i drept, îl poţi vedea cum clipeşte din ochii săi mici cînd zăreşte vreun confrate căsăpit al cărui cadavru împodobeşte uşa unei măcelării, dar el grohăie : „Aşa e viaţa : orice carne sfîrşeşte ca friptură de porc !“ îşi afundă nasul

din nou în mocirlă şi pleacă în jos prin şanţ : consolîndu-se cu reflecţia că e măcar un rit mai puţin care ar putea să i-o ia înainte la găsirea cotoarelor de varză aruncate

Porcii ăştia sînt maturatorii or-aşului. Urîte lighioane : mai toţi au nişte spinări sfrijite şi cafenii, ca învelitoarele de păr de cal ale cuferelor vechi : cu pete uricioase, negre. Au picioarele lungi şi slabe, şi rituri aşa de ascuţite, că dacă unul dintr-înşii ar putea fi înduplecat să pozeze din profil, nimeni nu l-ar lua drept porc. Nu se îngrijeşte nimeni de ei, nu-i hrăneşte, nu-i mînă, nu-i închide nimeni, ci sînt lăsaţi de la o vîrstă fragedă să se descurce în viaţă şi devin deci neobişnuit de deştepţi. Fiecare porc ştie unde stă, mai bine decît i-ar putea arăta cineva. Acum, la căderea serii, îi vezi ducîndu-se la culcare cu zecile, şi mîncînd într-una, tot drumul. Uneori, vreunul mai tînăr dintre ei, care s-a ghiftuit prea tare sau a fost hărţuit de cîini, fuge speriat spre casă ca un fel de fiu risipitor, dar acesta e un caz rar : atributele lor dominante sînt perfecta încredere şi stăpînire de sine, şi impasibilitatea.

Străzile şi magazinele sînt acum luminate, şi, aruncîndu-ţi ochii de-a lungul marei artere punctată cu felinare sclipitoare de gaz, îţi aduci aminte de Oxford Street sau Piccadilly Ici-colo, apare cîte o scară lată de subsol, şi un felinar colorat te îndreaptă spre popicărie sau spre aleea celor zece popice, un joc de noroc şi îndemînare laolaltă, născocit atunci cînd legislatura a votat o lege prin care interzicea jocul de nouă popice. La intrarea altor rînduri de scări sînt alte felinare, care indică drumul spre beciuri, unde se vînd stridii. Minunate colţişoare, plăcute, zic eu, nu numai pentru arta cu care sînt preparate aceste stridii, mari aproape cît farfuriile în care se serveşte brînza, dar şi pentru că dintre toţi consumatorii de

peşte, carne, păsări, din aceste părţi, numai acei care înfulecă stridii nu au spirit de turmă : ci confor- mîndu-se, ca să zicem aşa, caracterului îndeletnicirii şi imitînd pudoarea animalului pe care-1 mă- nîncă, stau retraşi în separeuri. întovărăşindu-se cîte doi, nu cîte două sute.

Dar ce liniştite sînt străzile ! Orchestre ambulante, instrumente de suflat şi de coarde ? Nu. Nimic din toate acestea. Ziua, cumva, paiaţe, marionete, cîini dansatori, scamatori, vrăjitori, or- chestrine sau măcar flaşnete ? Nu, nimic. A, da, îmi amintesc de una. O flaşnetă şi o maimuţă dansatoare — neastîmpărată din fire, dar care se prefăcea repede într-o maimuţă posacă şi greoaie

’ Străzi centrale ale Londrei, (n.r.) **din şcoala utilitaristă Afară de aceasta, nimic viu, nici măcar un şoarece alb într-o cuşcă turnantă.**

Nu există distracţii ? Ba da. Este o bibliotecă peste drum, unde se vede lumina aceea, şi se pare că e deschisă seara, pentru doamne, de trei ori pe săptămînă sau mai des. Tinerii îşi petrec vremea prin birouri, magazine sau baruri : ultimele, după cum poţi vedea prin aceste vitrine, sînt destul de pline. Ascultaţi ! Zgomotul ciocanelor care sparg calupurile de gheaţă şi gîlgîiala rece a bucăţilor sfărîmate, care sînt turnate — în timpul preparării băuturii — din pahar în pahar. Să mai spună cineva că nu sînt distracţii ! Dar oamenii aceştia care sug din trabuce şi înghit băuturi tari, cu pălăriile puse care mai de care mai şui şi cu picioarele răsucite sub masă în toate felurile posibile, ce altceva fac decît să se distreze ? Ce sînt cele cincizeci de ziare cu care aleargă puştii aceia, răcnind de-a lungul străzii şi pe care le ţin teanc sub braţ, ce sînt altceva decît distracţii ? Nu distracţii insipide şi apoase, ci distracţii tari ; să înjuri vîrtos şi să arunci epitete grosolane ; să

priveşti prin acoperişurile caselor particulare, cum făcea Diavolul Şchiop[25] în Spania ; să mijloceşti şi să protejezi cele mai abjecte vicii ; să îndopi cu minciuni ticluite urechile cele mai avide ; să acuzi pe fiecare om care ocupă o funcţie publică de cele mai vulgare şi netrebnice intenţii ; să alungi prin intimidare din corpul electoral, terfelit şi apatic, pe toţi oamenii da bine, cinstiţi şi de ispravă ; şi să urci la putere, cu urlete, aclamaţii, aplaudînd din palmele mînjite, pe cei mai sceleraţi paraziţi şi pe cele mai

25 Personaj al unui roman celebru al lui Lesage. (n.r.)

hidoase păsări de pradă. Să mai spună cineva că nu sînt distracţii !

Să rnergem mai departe; şi trecînd pe lîngă acest hotel extravagant, cu magazine la parter, ca anumite teatre europene sau ca opera din Londra — minus coloanele — să ne adîncim în cartierul Five Points. Dar e cazul, mai întîi, să ne luăm ca escortă pe aceşti doi poliţişti pe care i-ai recunoaşte drept nişte ofiţeri pricepuţi şi bine instruiţi, chiar dacă i-ai întîlni în inima deşertului. Atît de valabil e adevărul că anumite îndeletniciri, oriunde ar fi ele întreprinse, imprimă oamenilor acelaşi caracter. Aceştia doi parcă au fost zămisliţi, născuţi şi crescuţi în Bow Street '.

Nu am văzut cerşetori pe străzi, nici noaptea, nici ziua ; dar alte soiuri de vagabonzi, puzderie, în cartierul prin care mergem acum colcăie sărăcia, mizeria şi viciul.

Iată-ne ajunşi : uliţe strimte, pe dreapta şi pe stînga, pretutindeni te izbeşte duhoarea gunoaielor şi a lăturilor. Acest fel de viaţă dă — aici ca pretutindeni — aceleaşi roade. Feţele grosolane şi buhăite de prin praguri îşi găsesc pereche la noi în ţară şi în toată lumea. Desfrîul a îmbă- trînit înainte de vreme pînă şi casele. Uite la grinzile acelea putrede, gata să cadă, la geamurile acelea peticite şi sparte care parcă se încruntă sinistru, ca nişte ochi răniţi într-o încăierare de beţivi. Mulţi din porcii despre care pomeneam trăiesc pe aici. Oare nu se întreabă ei niciodată de ce stăpînii lor merg în două picioare şi nu în patru labe, şi de ce vorbesc în loc să grohăie ?

Pînă aici, aproape fiecare casă e o speluncă şi pe pereţii cîrciumilor se află portrete în culori, reprezentînd pe Washington, Regina Victoria a Angliei şi Vulturul American. Despărţiturile în care sînt aşezate sticlele în rafturi, sînt împodobite cu bucăţi de oglindă şi hîrtie colorată, căci există, într-un fel, pînă şi aici, un gust pentru decoraţie. Şi cum aceste bîrioguri sînt

frecventate de marinari, pe pereţi se află scene marinăreşti cu zecile : clipa despărţirii dintre un marinar şi iubita lui, William cel din poveste şi Suzana ' lui cea cu ochii negri ; Will Watch, curajosul contrabandist, Paul Jones piratul, şi alţii ; portretul în culori al Reginei Victoria şi al lui Washington planează deasupra, într-o tovărăşie tot atît de stranie cu aceste portrete ca dealtminteri cu toate celelalte scene ce se petrec sub ochii lor.

încotro ne duce această stradă murdară ? Spre un fel de careu de case dărăpănate, la care nu poţi ajunge decit suind nişte scări de lemn, exterioare. Ce se află oare pe după această scară ce se clatină şi pîrîie sub paşii noştri ? O odaie păcătoasă, luminată de o singură luminare chioară, o încăpere lipsită de orice confort, afară doar de cel pe care ţi l-ar putea oferi patul acela nenorocit. Lîngă pat stă un om, cu coatele pe genunchi, cu fruntea prinsă în palme. „De ce suferă acest om ?“ întrebi pe primul poliţist, „De friguri[26], răspunde el, morocănos, fără să-şi ridice ochii, închipuiţi-vă cîte se petrec în creierul cuiva cuprins de friguri, într-un asemenea cadru !

Urcaţi prin bezna scării, luînd seama să nu faceţi vreun pas greşit pe scîndurile şubrede, şi dibuiţi-vă drumul după mine în această vizuină de lup, în care nici rază de lumină, nici boare de aer nu pot pătrunde. Un flăcău negru, trezit brusc din somn de vocea poliţistului — pe care o cunoaşte aşa de bine — dar liniştit de asigurarea pe care i-o dă acesta că nu a venit în exerciţiul funcţiunii, se grăbeşte să aprindă o lu-

26’ Eroii unei balade medievale engleze, (n.r.)

mînare. Chibritul pîlpiie o clipă şi luminează nişte mormane de zdrenţe negricioase de pe podea, apoi se stinge, lăsînd încăperea într-o beznă parcă mai adîncă, dacă se mai poate. El coboară scările împleticindu-se şi se înapoiază imediat ferind cu mîna flacăra pîlpîindă a unei lumînărele de ceară. Apoi mormanele de zdrenţe prind să se mişte şi să se ridice încet, şi podeaua se acoperă cu pîlcuri de femei negre, trezite din somn : dinţii albi le clănţăne în gură şi ochii lor lucioşi sticlesc şi clipesc miraţi şi speriaţi, de parcă ai vedea aceeaşi faţă uluită, de africană, repetată la nesfîrşit într-o oglindă bizară.

Să urcăm şi pe aceste scări, cu nu mai puţină băgare de seamă — (există curse şi capcane pe aici pentru cei ce nu sînt aşa de bine escortaţi ca noi) spre pod ; aici grinzile goale şi căpriorii ţi se întretaie deasupra capului şi noaptea calmă se uită înăuntru prin crăpăturile acoperişului. Deschideţi uşa uneia din aceste cuşti înţesate cu negri care dorm. Puah ! Te izbeşte un miros de haine pîrlite sau de carne arsă, aşa de strîns stau toţi în jurul tăciunilor aprinşi ; şi iese un fum care te orbeşte şi te sufocă. De prin fiecare colţ
— în timp ce-ţi roteşti privirea prin aceste unghere întunecate — iese tîrîş cîte o fiinţă pe jumătate adormită, ca şi cum ar fi sunat ziua judecăţii de apoi şi fiecare hrubă şi-ar slobozi morţii afară. Aici unde şi cîinii ar urla de jale, bărbaţi, femei şi copii se aciuiesc să doarmă, alungind şoricărimea - speriată spre alte culcuşuri, mai liniştite.

Tot pe aici sînt uliţe şi drumuri cu glod pînă la genunchi ; cotloane subpămîntene unde această lume joacă şi petrece ; pereţi împodobiţi cu desene grosolane de corăbii şi forturi, drapele şi Vulturi Americani cu nemiluita : case dărăpănate, căscate spre stradă, cu spărturi

largi în pereţi prin care priveliştea altor ruine îţi îndurerează ochiul, ca şi cum împărăţia viciului şi a mizeriei nu ar avea altceva de arătat : locuinţe hidoase, care-şi iau numele din lumea hoţilor şi a ucigaşilor ; aici găseşti tot ce e respingător, decăzut şi putred.

Călăuza noastră e cu mina pe zăvorul crişmei „La Almack", şi ne strigă din josul scărilor, căci la sala de întilnire a fanţilor acestui cartier ajungi coborînd. Să intrăm ? Numai un moment.

Ehei ! bine-i mai merge patroanei lui „Almack“ ! O mulatră grasă şi voioasă cu ochi strălucitori, legată şic la cap cu o basma multicoloră. Nici patronul nu-i mai prejos în găteală : poartă o frumuseţe de haină albastră, ca de chelner de vapor, şi are la degetul mic un inel masiv de aur, iar în jurul gîtului un sclipitor lanţ de ceas, tot de aur. Ce tare se bucură că ne vede ! Cu ce comandă binevoim să-l onorăm ? Un dans ? Se face imediat, excelenţă : „Un dans îndrăcit cum scrie la carte".

Voluminosul violonist negru şi prietenul său cu tamburina bat tactul cu piciorul pe duşumeaua micii estrade aşezată mai sus, pe care stau şi execută o melodie însufleţită ; vreo cinci-şase perechi apar pe parchet, precedate de un negru tînăr şi sprinten, care e asul reuniunii, şi cel mai mare dansator ce s-a pomenit. Se maimuţăreşte fără încetare în fel şi chip, spre hazul celorlalţi care rînjesc într-una cu gura pînă la urechi. Printre dansatori se află şi două tinere mulatre cu ochi mari, negri, pleoştiţi şi cu basmale după moda arborată de patroană ; sînt, sau se prefac că sînt, ruşinoase, ca şi cum n-ar mai fi dansat pînă atunci, şi îşi ţin ochii în pămînt în faţa spectatorilor, încît partenerii lor nu le pot vedea decît genele lungi şi întoarse.

Dar începe dansul. Fiecare dansator şi dansatoare stau faţă în faţă, şi se măsoară, şi se încearcă, şi tot zăbovesc, aşa că jocul începe să

lîncezească, cînd sprintenul erou sare în ajutor. Pe dată violonistul, arătîndu-şi toţi dinţii, se apucă de treabă vîrtos ; tamburina se trezeşte parcă la viaţă, rîsul se revarsă pe feţele dansatorilor ; surîde şi patroana ; patronul e şi mai stăpîn pe situaţie ; pînă şi luminările strălucesc mai viu. Bate, soro, sari într-un picior, hai acum şi cu amîndouă, hîţ-încolo, hîţ-încoace, mai pocneşte şi din degete, ochii roată, întoarce genunchiul, hai sfîrlează, cînd pe-o parte, cînd pe alta, cind pe vîrfuri, cînd pe toc, ca degetele ce bat tamburina ; dă-i din picioare, două stingi şi două drepte, două de lemn şi două de sîrmă, două de arcuri — uite picioare, nu sînt picioare — măi, că cine e ca el? Şi ce ropot de aplauze cînd — după ce şi-a învîrtit partenera pînă ce nici ea nici el nu mai ating pămîntul — protagonistul sfîr- şeşte dansul printr-un salt triumfal pe tejgheaua crîşmei, cerînd să i se dea de băut, cu un hohot de rîs ca dintr-un milion de piepturi âls confraţilor lui de culoare, topit într-un singur şi inimitabil ha-ha-ha !

Aerul, chiar şi în aceste locuri nesănătoase, e proaspăt după atmosfera înăbuşitoare dinăuntru ; şi acum, că intrăm într-o stradă mai largă, o boare mai curată adie înspre noi, şi stelele par iarăşi luminoase. Trecem încă o dată pe la Cavou. In această, clădire se află şi arestul oraşului. Urmare firească a locurilor de unde tocmai venim. Să vedem şi asta, şi după aceea la culcare.

Cum ? îi aruncaţi pe infractorii de rînd ai regulamentului poliţienesc în asemenea găuri ? E cu putinţă ca bărbaţi şi femei, a căror vină nu a fost dovedită, să zacă aici o noapte întreagă — în această beznă cumplită, împresuraţi de aceşti aburi vătămători ce se ridică deasupra felinarului dumitale orb, cu care îi luminezi, şi să respire această duhoare împuţită şi ucigătoare ? Vai ! Asemenea temniţe ca celulele astea ar aduce

oprobiul şi asupra celui mai despotic stat din lume ! Priveşte la ele, omule — tu care le vezi în fiecare noapte şi ţii cheile la brîu. Le vezi cum sînt ? Ştii cum arată canalele de lături de sub stradă ? Ce deosebire este între ele şi aceste haznale pentru oameni, afară numai că sînt veşnic stătătoare ?

Habar n-are. într-un rînd avea închise aici douăzeci şi cinci de femei tinere şi nici nu vă puteţi închipui ce drăguţe erau cîteva din ele.

Pentru numele lui Dumnezeu, închide uşa peste nenorocita fiinţă care se află acum înăuntru şi acoperă degrabă văgăuna aceasta pe care nici cel mai păcătos oraş din bătrîna Europă n-o poate întrece în promiscuitate, delăsare şi cruzime.

— într-adevăr, oamenii aflaţi în stare de arest preventiv sînt lăsaţi necercetaţi în aceste cocine, o noapte întreagă ?

— în fiecare noapte. Razia începe la şapte. Magistratul îşi deschide Curtea la cinci dimineaţa. Aceasta e cea mai timpurie oră la care poate fi pus în libertate primul deţinut ; şi dacă vreun poliţist depune împotriva sa, el nu e scos afară pînă la ora nouă sau zece.

— Dar dacă moare în acest timp, cum a murit unul, nu demult ?

— Atunci îl mănîncă şoarecii în mai puţin de o jumătate de ceas, cum s-a întîmplat şi cu acela ; şi gata povestea.

Ce înseamnă acest insuportabil dangăt de clopote, şi această uruială de roţi şi strigăte ce se aud în depărtare ? Un foc. Şi ce-i lumina cea roşie aprinsă, în cealaltă parte ? Alt foc. Şi aceşti pereţi carbonizaţi şi înnegriţi din faţa noastră ? O casă care a ars. într-un raport oficial s-a lăsat să se înţeleagă limpede că aceste incendii nu au fost cu totul întâmplătoare, şi că speculaţia şi iniţiativa şi-au găsit cîmp de activitate chiar şi în domeniul flăcărilor ; dar

oricum ar fi, a fost un foc noaptea trecută, sînt două în noaptea asta şi poţi să pui fără grijă rămăşag că mîine va mai izbucni cel puţin unul. Aşa că, mîngîindu-ne cu această certitudine, hai să ne spunem noapte bună şi să ne ducem la culcare.

într-o zi, în timpul şederii mele la New York, am vizitat diferite instituţii publice de pe Long Island '. Una din ele era un ospiciu de nebuni. Clădirea e frumoasă şi se distinge printr-o scară largă şi elegantă. Construcţia nu e cu totul şi cu totul terminată, dar se poate vedea că va fi de proporţii considerabile şi că va putea primi un număr foarte mare de pacienţi.

Nu pot spune că vizitarea acestei instituţii de caritate mi-a făcut o deosebită plăcere. Celulele puteau fi mai curate şi mai ordonate ; nu am mai găsit aici nimic din rînduiala ce m-a impresionat atît de favorabil prin alte părţi. Peste tot domnea un aer de trîndăveală şi delăsare şi o harababură penibilă. Idiotul acela jalnic, ghemuit la pămînt şi cu părul vîlvoi ; maniacul care bolboroseşte, ride hidos şi stă cu degetul întins ; privirea aceea pierdută, faţa răvăşită ; cei ce-şi muşcă mîinile şi buzele şi îşi rod unghiile ; toţi erau acolo în toată goliciunea urîţeniei şi ororii. In sala de mese — o încăpere goală, mohorîtă şi dezolantă, unde nu aveai altceva de privit decît pereţii reci — o femeie era închisă singură. îi intrase în cap — mi s-a spus — să se sinucidă. Şi nimic nu-i putea întări mai mult hotărîrea aceasta, decît insuportabila monotonie a existenţei pe care-o ducea.

Această mulţime îngrozitoare care umplea sălile şi galeriile m-a impresionat atît de neplăcut/

' Insulă în Oceanul Atlantic, în apropierea ţărmului nord- estic al Statelor Unite, la vărsarea fluviului Hudson. (n.r.)

încît mi-am scurtat vizita şi am refuzat să mai văd aripa clădirii unde erau ţinuţi — într-o mai riguroasă constrîngere — recalcitranţii şi nebunii furioşi. Nu mă îndoiesc că persoana care conducea instituţia la

vremea aceea avea toată competenţa necesară, şi a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a-i mări utilitatea ; dar dacă v-aş spune că abjecta luptă între partide pătrunde pînă şi în acest refugiu al umanităţii nenorocite şi degradate ? Dacă v-aş spune că ochii care sînt puşi să privegheze rătăcirile minţilor acelora asupra cărora s-a abătut cea mai cruntă pedeapsă pe care o poate primi firea omenească, trebuie să privească prin ochelarii vreunei afurisite tabere politice ? Dacă v-aş spune că directorul unei asemenea instituţii e numit, demis şi schimbat perpetuu, după cum fluctuează şi se schimbă partidele şi după cum bate vîntul ? De o sută de ori pe săptămînă am fost nevoit să asist la cîte un nou şi dezgustător aspect al politicianismului îngust şi dăunător, care este plaga Americii, îmbolnăvind şi vestejind orice viaţă sănătoasă pe care o întâlneşte în cale ; dar niciodată nu i-am întors spatele cu mai adîncă dezgust şi mai nemărginit dispreţ ca atunci cînd am trecut pragul acestui ospiciu de nebuni de pe Long Island, la ieşire.

Aproape de ospiciul de nebuni se află Casa milosteniei — adică azilul de caritate din New York. Şi aceasta este o instituţie mare, care găzduia, cred, cînd am vizitat-o, aproape o mie de oameni sărmani. Era prost aerisită, prost luminată, nu prea curată ; şi m-a impresionat în general foarte neplăcut. Dar trebuie să ţinem seamă de faptul că New Yorkul, ca mare centru comercial, şi ca loc de întîlnire nu numai al diverselor state americane, dar şi al celor mai depărtate ţinuturi din lurîie, are totdeauna şi o numeroasă populaţie săracă de care trebuie să se îngrijească. Şi are de luptat, de aceea, cu dificultăţi speciale în această privinţă. La fel, nu trebuie să uităm că New Yorkul e un oraş mare şi că în toate marile oraşe binele şi răul conviețuiesc şi se îmbină.

în apropiere se găseşte Long Island Farm, unde sînt îngrijiţi şi crescuţi copiii orfani. Nu

am văzut-o, dar cred că e bine condusă ; şi sînt convins de lucrul acesta, dacă ne gîndim cît de mult ţin cei din America la pasajul acela frumos din biblie, care vorbeşte de bolnavi şi copii.

Ca să vizitez aceste instituţii am trecut apa într-o barcă a închisorii de pe Long Island, vîslită de un echipaj de condamnaţi, îmbrăcaţi în haine vărgate negru şi galben-roşcat, în care arătau ca nişte tigri leşinaţi. Tot cu barca m-am dus să vizitez şi închisoarea.

E o închisoare veche, adevărată construcţie a pionieratului după planul pe care l-am descris. M-am bucurat să aud aceasta, căci e fără îndoială de un tip foarte obişnuit. Dar resursele pe care le posedă sînt folosite la maximum, şi e administrată atît de bine, cît poate fi administrat un lăcaş ca acesta.

Femeile lucrează în nişte şoproane acoperite, construite anume. După cîte îmi amintesc, nu există ateliere pentru bărbaţi, dar — oricum — cei mai mulţi dintre ei lucrează la o carieră de piatră din apropiere. Cum în ziua aceea ploua, lucrul era suspendat, şi deţinuţii se aflau în celule. închipuiţi-vă aceste celule, vreo două-trei sute la număr, şi în fiecare cîte un om, închis : ăsta de aici stă lîngă uşă, la aer, cu mîinile scoase printre gratii ; cestălalt, în pat (ziua în amiaza mare, băgaţi de seamă !) şi acesta prăvălit grămadă pe jos,' ca o fiară sălbatică,[27], închipuiţi-vă ploaia ce turna afară cu găleata ; soba, în mijloc, încinsă, înăbuşitoare şi învăluită în fum ca ceaunul unei vrăjitoare. Mai adăugaţi un buchet de miresme subtile cum ar fi cele ce ar ieşi din- tr-o mie de umbrele mucegăite şi leoarcă de apă, şi o mie de hîrdaie pline cu rufărie spălată numai pe jumătate — şi iată închisoarea, aşa cum era în ziua aceea.

închisoarea de stat de la Sing Sing [28] este, în

27 Prin pionierat' se înţelege, în islona Statelor Unite, epoca colonizării Americii de Nord da cr.tro emigranţii englezi în secolele XVII şi XVIII, (n.r.)

28 Celebră închisoare (.lin Statele Unite, (n.r.)

schimb, o închisoare model. Aceasta şi cea de la Mount Auburn sînt cele mai grăitoare exemple ale „regimului mut“.

în altă parte a oraşului se află Şcoala de corecţie : o instituţie al cărei scop este să aducă pe calea cea bună pe infractorii minori, fete şi băieţi, albi şi negri, fără deosebire ; să-i înveţe meserii folositoare, să-i plaseze ca ucenici pe la meşteri onorabili şi să scoată dintr-înşi membri cinstiţi ai societăţii. Organizarea, după cum se va vedea, este asemănătoare celei de la Boston : şi acest aşezămînt nu e întru nimic mai puţin desăvîrşit şi demn de laudă. în timpul vizitei mele aici, mi s-a strecurat în gînd bănuiala că directorul nu avea suficientă cunoaştere a lumii şi a celor lumeşti. Şi m-am întrebat dacă nu cumva comitea o greşeală gravă tratînd drept copii mici pe tinerele fete care, după vîrstă şi viaţa pe care o duseseră înainte, erau fără doar şi poate femei în toată puterea cuvîntului : această atitudine producea asupra mea un efect comic, şi, dacă nu mă înşel, şi asupra lor. Cum instituţia se află totuşi sub vigilenta îngrijire a unui grup de persoane cu înţelegere şi experienţă, nu se poate sâ nu fie bine condusă ; şi dacă greşesc sau nu în ceea ce priveşte acest amănunt, faptul nu coboară meritele şi caracterul instituţiei pentru care îmi vine greu să găsesc destule cuvinte de laudă.

în afară de aceste aşezăminte, mai sînt în New York spitale şi şcoli excelente, organizaţii literare şi biblioteci ; un serviciu de pompieri minunat organizat (după cum e şi normal, dat fiind că e veşnic la treabă) şi institute de caritate de toate felurile. La periferie se află un cimitir mare, încă neterminat, dar care se îmbunătăţeşte pe zi ce trece. Cel mai trist cimitir pe care l-am văzut era „Cimitirul străinilor. Rezervat hotelurilor din oraş“.

Sînt trei teatre. Două din ele „The Park“ şi „The Bowery", foarte mari, elegante şi impună-

toare, dar mai totdeauna — şi îmi pare rău că trebuie să mărturisesc lucrul acesta — goale. Al treilea, „The Olympic[1]', e o sală mică pentru vodeviluri şi piese burleşti. Este deosebit de bine condus de domnul Mitchell, actor comic de mare umor şi originalitate, bine cunoscut şi apreciat de amatorii de teatru din Londra. Am plăcerea să vă comunic despre acest vrednic personaj că realizează spectacole întotdeauna la săli pline şi că teatrul său răsună de voie bună în fiecare seară. Era să uit de micul teatru de vară, numit „Niblo“, care mai are şi grădini şi distracţii în aer liber ; dar cred că nu este scutit de criza generală de care suferă aici „stabilimentele teatrale", sau ceea ce se cheamă, nu fără umor, aşa.

împrejurimile New Yorkului sînt neîntrecut de pitoreşti. Clima, după cum am mai arătat, este din cele mai calde. Cum ar fi aici — de n-ar sufla seara briza mării dinspre frumosul golf — nu mâ chinuiesc să aflu, şi-i scutesc şi pe cititori de această osteneală.

Tonul înaltei societăţi este acelaşi aici ca şi la Boston ; ici-colo, poate, mai pătruns de spiritul mercantil, dar, în general, şlefuit şi rafinat, şi totdeauna foarte ospitalier. Casele şi mesele sînt elegante ; orele de petrecere mai tîrzii, iar ţinuta

mai liberă; şi poate că domneşte un spirit de emulaţie mai accentuat în ce priveşte aparenţele şi etalarea bogăţiei şi a traiului pe picior mare. Femeile sînt remarcabil de frumoase.

înainte de a părăsi New Yorkul am făcut demersuri să-mi asigur călătoria înapoi spre ţară pe pachebotul „George Washington'[29], care urma să ridice ancora în iunie. Aceasta era luna în care mă hotărîsem să părăsesc America, dacă, evident, n-aş fi suferit între timp vreun accident în cursul peregrinărilor mele:

N-am crezut niciodată că reîntoarcerea mea în Anglia, la cei ce-mi erau dragi, şi la ocupaţiile ce deveniseră pe nesimţite parte din fiinţa mea, ar fi putut să-mi pricinuiască mîhnirea simţită cînd, pe bordul acestui vas, m-am despărţit de prietenii care mă însoţiseră la plecare. N-am crezut niciodată că numele vreunui loc aşa de îndepărtat şi atît de tîrziu cunoscut, va răscoli în mintea mea atîtea amintiri afectuoase, strîns legate de el. Aici, în acest oraş, sînt oameni care mi-ar lumina cea mai neagră zi de iarnă care a pîlpîit şi s-a stins vreodată în Laponia ; şi alături de care pînă şi imaginea patriei s-a înceţoşat, cînd am rostit, şi ei şi eu, acel cuvînt amar ce se îmbină cu toate gîndurile şi toate faptele noastre, ce bîntuie lumea de basm a copilăriei şi ne închide calea la asfinţitul vieţii : Adio.

PHILADELPHIA ŞI TEMNIŢA EI

Ca să mergi de ia New York la Philadelphia, trebuie să iei trenul şi să mai schimbi de două ori bacul. Drumul durează de obicei între cinci şi şase ore. Cît am mers cu trenul am avut parte de o seară minunată ; şi, uitîndu-mă la apusul luminos al soarelui printr-o ferestruică din apropierea uşii lîngă care stăteam, atenţia mi-a fost atrasă de un spectacol neobişnuit ce se petrecea

29 Sectă fondată în sec. al XVtl-lea, avînd numeroşi adepţi in Anglia şi în Statele Unite. Dogmele acestei secte predică un misticism extrem. (n.r.)

cam în dreptul ferestrelor vagonului pentru domni, aflat chiar înaintea noastră; la început am crezut că un număr de persoane harnice din acel vagon se îndeletniceau cu spintecarea unor saltele din care puful zbura în voia vîntului. Pînă la urmă mi-a dat prin gînd că pur şi simplu scuipau, ceea ce se şi întîmplă de fapt; deşi nici pînă astăzi nu pricep cum reuşea numărul acela de pasageri pe care-1 poate conţine un vagon să menţină un asemenea necurmat şi bine alimentat duş de scuipături, cu toată experienţa în tot soiul de fenomene salivare pe care mi-am însuşit-o ulterior.

Am făcut cunoştinţă în cursul acestei călătorii cu un tînăr quaker blajin şi modest, care a deschis conversaţia aducîndu-mi la cunoştinţă, într-o şoaptă solemnă, că bunicul său era inventatorul metodei de extragere a uleiului de ricină rece. Pomenesc întîmplarea aici socotind că aceasta a fost probabil prima ocazie cînd preţioasa doctorie amintită a servit la însufleţirea unei conversaţii.

Am ajuns în oraş noaptea tîrziu. Uitîndu-ma pe fereastra camerei mele, înainte de a mă duce la culcare, am văzut pe partea cealaltă a drumului o frumoasă clădire de marmură albă, care avea o Înfăţişare tristă şi spectrală, dezolantă la vedere. Am pus această impresie pe seama luminii slabe şi mohorîte a nopţii, iar a doua zi de dimineaţă, cînd m-am sculat, m-am uitat din nou, aşteptîn- du-mă să-i văd scara şi intrarea forfotind de lume care intră şi iese. Dar uşa tot închisă era ; şi aceeaşi atmosferă sumbră domnea pretutindeni ; iar clădirea arăta ca şi cînd numai statuia de marmură a lui Don Guzman ar fi putut avea vreo afacere de încheiat înlăuntrul zidurilor ei posomorite. M-am grăbit să mă interesez cum se numeşte şi la ce serveşte clădirea, după care nedumerirea mi

s-a topit. Era cavoul multor averi ; marea catacombă a investiţiilor ; în veci neuitata Bancă a Statelor Unite.

Sistarea [1] activităţii acestei bănci, cu toate urmările ei dezastruoase, a aruncat asupra Philadelphiei (după cum mi s-a spus din toate părţile) o umbră care îi mai întuneca şi acum viaţa. Hotărît că oraşul părea abătut şi dezolat.

Este un oraş frumos, dar enervant de simetric. După ce l-am colindat vreo oră, două, am simţit că aş fi dat toată lumea pentru o stradă întortocheată. Parcă mi se întărea gulerul hainei şi mi se lăţeau borurile pălăriei, atît de puternică simţeam aici influenţa quakerilor. Părul mi l-am simţit deodată scurt şi lins, mîinile mi s-au împreunat de la sine, pios, pe piept, şi fără sâ vreau mă bătea gîndul să-mi iau locuinţă pe Mark Lane chiar în faţa pieţei şi să mă-mbogăţesc speculînd cereale.

Philadelphia este alimentată din belşug cu apă proaspătă, care curge, împroaşcă, ţîşneşte şi se revarsă peste tot. Uzina de apă, care se găseşte pe o înălţime în apropierea oraşului, este pe cît de folositoare, pe atît de decorativă, avînd în jurul ei o grădină publică amenajată cu gust şi ţinută în cea mai desăvîrşită ordine. Rîul este zăgăzuit în punctul acesta şi silit să intre prin propria sa forţă în nişte cisterne înalte, sau rezervoare, de la care întregul oraş, pînă la cele mai de sus etaje ale caselor, este alimentat cu apă la un preţ derizoriu.

Sînt diferite instituţii publice. Printre acestea un excelent spital — aşezămînt al quakerilor, dar cîtuşi de puţin sectar în marile binefaceri pe care le împarte; o veche bibliotecă liniştită, care poartă numele lui Franklin ; un frumos palat al bursei, oficiu poştal, şi aşa mai departe. în legătură cu spitalul quakerilor, pentru mărimea fondurilor instituţiei era expus acolo spre vînzare

un tablou de West[30]. Tabloul îl înfăţişează pe Mîn- tuitorul nostru tămăduind pe bolnavi, şi este poate una din cele mai bune lucrări ale acestui maestru. Acum, depinde de gustul cititorului dacă prin asta aduc o laudă deplină susnumitului pictor.

în aceeaşi sală se găseşte un portret foarte caracteristic, care parcă trăieşte, de domnul Sully, un distins artist american.

Şederea mea în Philadelphia a fost foarte scurtă, dar societatea pe care am frecventat-o mi-a plăcut nespus. Vorbind despre trăsăturile generale ale acestui oraş, aş fi înclinat să spun că este mai provincial decît Bostonul sau New Yorkul, şi că pluteşte în el o afectare a gustului şi a criticii, care are ceva din duhul acelor discuţii mondene asupra aceloraşi teme, în legătură cu Shakespeare şi cu Paharele Muzicale despre care citim în *Vicarul din Wakefield* [31]. în apropierea oraşului se află o splendidă construcţie de marmură, neterminată, a Colegiului Girard, întemeiat de un răposat personaj cu acelaşi nume şi cu o enormă avere, construcţie care, dacă va fi dusă la bun sfîrşit potrivit planului iniţial, va fi poate cel mai impunător edificiu al timpurilor moderne. Dar în jurul moştenirii au loc controverse juridice, şi, pînă la aplanarea lor, lucrările s-au întrerupt ; aşa că, întocmai ca multe alte iniţiative mari din America, şi aceasta va fi înfăptuită, zilele astea, dar nu azi.

La marginea oraşului se înalţă o mare închisoare, numită Penitenciarul Estic, condusă după o metodă specială a statului Pennsylvania. Sistemul aplicat aici este detenţiunea solitară, rigidă, strictă şi copleşitoare. Cred că în efectele sale, metoda este crudă şi greşită.

Sînt convins că, în intenţie, acest sistem este

30 Benjamin West, pictor american, stabilit apoi în Anglia, unde a devenit pictorul oficial al lui George al Ilf-lea (1738—1820). (n.r.)

31 Roman de scriitorul englez Oliver Goldsniith (1728—1774) (n.t.)

bun, omenos, şi urmăreşte sâ îndrepte pe cei păcătoşi ; dar am de asemeni convingerea că cei care au născocit acest regim de închisoare, şi acei binevoitori domni care o aplică nu-şi dau seama ce fac. Cred că foarte puţini oameni pot să măsoare cu mintea cît amar de chin şi suferinţă pricinuieşte victimelor această îngrozitoare pedeapsă, care durează ani de zile ; şi căutînd eu însumi să-mi închipui, şi judecind după cele ce-am văzut întipărite pe chipul lor, şi ceea ce sînt sigur că se petrece înlăuntrul lor, am nestrămutata convingere că există în acesta un străfund

de cumplită suferinţă pe care numai victimele îl cunosc şi cu care nici un om nu are dreptul să-şi pedepsească semenii. Socotesc că această zgîndă- rire lentă şi zilnică a tainelor creierului este ne - măsurat mai groaznică decît orice tortură a trupului ; şi fiindcă sinistrele ei semne şi urme nu sar în ochi şi nu sînt atît de palpabile ca cicatricele cărnii ; fiindcă rănile ei nu se văd şi fiindcă nu smulge ţipete pe care să le poată auzi urechea omului ; de aceea, cu atît mai vîrtos o înfierez ca pe o pedeapsă ascunsă de care omenirea adormită nu ştie şi nimeni n-o trezeşte ca sâ pună capăt acestei cruzimi. Odată, dezbătînd cu mine însumi, am stat în cumpănă dacă, avînd puterea să spun „da“ sau ,,nu“, aş admite ca această pedeapsă să fie încercată în anumite cazuri, cînd termenul de întemniţare este scurt; dar acum, declar solemn că, de-aş fi copleşit cu nu ştiu ce răsplăţi şi onoruri, n-aş putea să păşesc ca un om fericit sub bolta deschisă a cerului ziua sau să-mi pun capul pe pernă noaptea, ştiind că o singură fiinţă umană, oricare i-ar fi vina şi oricît de scurtă întemniţarea, zace în chinurile acestei ne-cunoscute osînde în celula lui mută şi că de la mine i se trage sau că eu o încuviinţez cîtuşi de puţin.

Am fost însoţit la această închisoare de doi domni care aveau legături oficiale cu direcţia şi mi-am trecut ziua intrînd din celulă în celulă şi stînd de vorbă cu deţinuţii. Mi s-au făcut toate înlesnirile care pot izvorî din cea mai desăvîrşită curtoazie. Nu mi s-a ascuns şi nu mi s-a tăinuit nimic, şi mi s-au dat, deschis şi sincer, toate lă-muririle pe care le-am cerut. Nu am destule cu-vinte de laudă pentru perfecta rînduială care domneşte în clădire, şi nu poate exista nici un fel de îndoială în privinţa bunei-credinţe a celor direct legaţi de administrarea acestui sistem.

între corpul închisorii şi zidul exterior se află o grădină întinsă. Intrînd în grădină printr-o portiţă ce se deschidea în poarta cea mare, masivă, am mers pînă la capătul unei alei şi am pătruns într-o sală mare, din care porneau şapte coridoare lungi. De fiecare parte a coridoarelor se întindea un şir nesfîrşit de uşi scunde, cu cîte un număr deasupra lor. Sus, o galerie de celule ca şi cele de jos, numai că nu au curtea aceea îngustă (aşa cum au cele de la parter) şi că sînt ceva mai mici. Se presupune că a ocupa două celule de acest fel compensează bruma de aer şi de exerciţiu de care beneficiezi timp de o oră pe zi, în peticul de curte ataşat fiecăreia din celelalte ; şi de aceea deţinuţii de la etajul de sus au cîte două celule alăturate şi care comunică între ele.

Cînd stai aici în mijloc şi priveşti de-a lungul acestor coridoare triste, liniştea apăsătoare ce domneşte în ele este groaznică. Din cînd în cînd se aude sfîrîitul monoton al unei suveici sau bocănitul unui ciocan de cizmar, dar sunetul este înăbuşit de pereţii groşi şi de uşa grea a celulei, şi nu face decît să adîncească şi mai mult tăcerea atotstăpînitoare. Peste capul şi faţa fiecărui deţinut care pătrunde în acest trist lăcaş se trece o glugă neagră ; şi în acest linţoliu negru, simbol al cortinei ce cade între el şi lumea cea vie, este condus la celula din care nu mai iese pînă la împlinirea osîndei. Nimic nu mai află de soţie sau de copii ; de casă sau de prieteni ; de viaţa sau de moartea vreunei fiinţe. îi vede pe temniceri, dar afară de asta nu mai priveşte nici o faţă omenească, nu mai aude nici un glas omenesc. Este un om înmormântat de viu, ce va fi dezgropat la capătul unui şir lung de ani ; dar pînă atunci e mort pentru toţi şi lăsat pradă gîndurilor chinuitoare şi groaznicei deznădejdi.

Numele său, vina şi durata suferinţei sînt necunoscute chiar şi temnicerului care-i aduce hrana zilnică. Deasupra uşii celulei sale şi în cîte un registru, unul al directorului închisorii şi celălalt al educatorului moral, se află un număr : acesta este cheia poveştii sale. In afară de aceste pagini, închisoarea nu cunoaşte nimic din existenţa lui ; şi de ar fi să stea şi zece ani grei în aceeaşi celulă, el nu are nici un mijloc de a şti, nici pînă în ultimul ceas, în ce parte a clădirii este situată ; ce fel de oameni sînt în jurul lui ; dacă în nopţile lungi de iarnă sînt fiinţe vii în apropiere, sau dacă stă singur în vreun colţ pustiu al matei temniţe, despărţit de cel mai apropiat tovarăş al supliciilor lui solitare, prin ziduri, coridoare şi uşi de fier.

Fiecare celulă are uşi duble : cea de afară din stejar masiv, cealaltă, din gratii de fier, în care se află o ferestruică prin care i se trece mîncarea. Are o biblie, o tăbliţă şi un condei, şi, cu anumite restricţii, i se mai dau şi alte cărţi, alese anume, toc, cerneală, şi hîrtie. Farfuria, cana şi ligheanul stau agăţate pe perete sau lucesc pe o mică poliţă. în fiecare celulă se găseşte apă proaspătă, din care poate sâ ia cît îi cere inima, în timpul zilei, patul se ridică la perete şi-i lasă mai mult spaţiu pentru lucru. îşi are războiul, sau bedreagul sau vîrtelniţa lui ; şi aici lucrează, doarme şi se trezeşte, şi numără anotimpurile şi îmbătrîneşte.

Primul deţinut pe care l-am văzut era aşezat la războiul său şi lucra. Se afla acolo de şase ani şi mai avea de stat, cred, încă trei. Fusese condamnat ca tăinuitor de lucruri furate, dar şi acum, după o întemniţare atît de lungă, îşi tăgăduia vina, şi spunea că a fost osîndit pe nedrept. Era la a doua condamnare.

Se opri din lucru cînd intrarăm, îşi scoase ochelarii şi răspunse deschis la toate întrebările pe care i le puserăm, dar tot timpul cu un fel de opintire bizară la început şi cu o voce scăzută şi gînditoare. Avea pe cap o pălărie de hîrtie făcută de el, şi a fost încîntat că i-am remarcat-o şi apreciat-o. Construise cu ingeniozitate un fel de ceas olandez din nişte nimicuri aruncate ; şi sticla de oţet ii servea drept pendul. Văzînd interesul pe care-1 arătam născocirii lui, se uită la ea cu foarte multă mîndrie şi spuse că s-a gîndit s-o perfecţioneze, adăugîndu-i un ciocânaş şi o bucată de sticlă spartă, care „foarte curînd vor bate orele“. Extrăsese nişte culori din firele cu care lucra şi zugrăvise cîteva desene rudimentare pe perete. Pe una din acestea, o femeie, deasupra uşii ; o numea „Doamna lacului“[32] *.

A zîmbit cît m-am uitat la aceste născociri cu care-şi amăgea timpul ; dar cînd l-am privit iar, am văzut că buza îi tremura şi aş fi putut să-i număr bătăile inimii. Nu-mi aduc aminte cum a reieşit, din vorbă în vorbă, că are o nevastă. A clătinat din cap la auzul acestui cuvînt, s-a întors într-o parte şi şi-a acoperit faţa cu mîinile.

— Dar acum eşti resemnat ! spuse unul din domni după o scurtă pauză, în timpul căreia îşi revenise. Răspunse cu un oftat care părea de prisos, dat fiind că nu-1 putea ajuta cu nimic.

— Da, da ! Sînt resemnat.

— Şi crezi că ai devenit un om mai cumsecade ?

— Da, sper că da ! Desigur, sper că da.

— Şi timpul trece destul de repede ?

— Timpul e foarte lung, domnilor, între aceşti patru pereţi.

Spuse aceste cuvinte şi privi în jurul său — doamne, cu cîtă durere ! — şi rămase cu ochii pierduţi in goi, ca şi cînd ar fi uitat ceva. O clipă după aceea oftă din greu, îşi puse ochelarii şi se

32 Titlul unui poem celebru al lui Walter Scott. (n.r.)

apucă iar de lucru.

în altă celulă era un german, condamnat la cinci ani de închisoare pentru furt. Tocmai împlinise doi ani de cînd era acolo. Cu culori procurate în acelaşi fel, pictase cît se poate de frumos fiecare centimetru de perete şi de tavan. Aranjase puţinele palme de pămînt din curte într-o ordine minunată şi făcuse un mic răzor în mijloc care, în treacăt fie zis, semăna a mormînt. Gustul şi ingeniozitatea de care dădea dovadă în toate erau nemaipomenite ; dar cu toate acestea, greu şi-ar putea închipui cineva o fiinţă mai abătută, mai zdrobită şi mai nenorocită. Nu am văzut de cînd sint o asemenea imagine a durerii şi deznădejdii sufleteşti. Mi-a sîngerat inima pentru el ; şi cînd, cu obrajii scăldaţi în lacrimi, îl luă pe unul dintre vizitatori deoparte, apucîndu-1 strîns de haină, cu mîini tremurătoare, ca să nu-1 scape, şi-l întrebă dacă mai exista vreo speranţă ca această sinistră osîndă să-i fie comutată, spectacolul era, zău, prea dureros ca să-l poţi privi. Nu am cunoscut nici o tragedie care să mă fi impresionat mai tare ca tragedia acestui om.

în a treia celulă era un negru înalt şi voinic, un spărgător, care se îndeletnicea cu meseria lui obişnuită, făcînd şuruburi şi alte lucruri de acest fel. Sentinţa aproape îi expirase. Nu numai că era un hoţ foarte dibaci, dar era vestit şi pentru curajul şi îndrăzneala lui şi pentru marele număr al condamnărilor sale anterioare. Ne-a întreţinut cu o lungă relatare a isprăvilor lui, pe care ni le-a povestit cu atîta nespusă plăcere, încît îţi făcea chiar impresia că se lingea pe buze cînd ne înşira întîmplări hazlii printre care una despre nişte argintărie furată şi despre nişte cucoane bătrîne pe care le pîndise cum stăteau la fereastră cu ochelari de argint (îşi pusese ochii pe ei, plimbîndu-se pe cealaltă parte a străzii) şi pe care apoi le jefuise. Acest individ, la cea mai

mică încurajare, ar fi îmbinat cu amintirile sale profesionale cel mai dezgustător jargon ; dar m-aş înşela foarte tare închipuindu-mi că ar fi putut întrece sfruntata făţărnicie cu care declara că a binecuvîntat ziua cînd a intrat în această închisoare, şi că nu va mai făptui nici o tîlhărie cîte zile o mai avea.

Era acolo un om căruia i se îngăduia, ca o favoare, să ţină iepuri. Cum din această pricină camera sa avea un miros închis, i s-a poruncit să iasă pe coridor. Fireşte, a dat ascultare poruncii şi a stat acolo cu mîna făcută pavăză în dreptul feţei sale răvăşite, pentru a se apăra de neobişnuita lumină a soarelui ce pătrundea prin fereastra cea mare. Arăta atît de palid şi de nepâmîn- tesc, de parcă ar fi fost sculat din mormint. Avea în sin un iepure alb ; şi cînd micuţul animal, după ce a fost lăsat jos, s-a furişat înapoi în celulă, iar el, spunîndu-i-se să se retragă, s-a strecurat sfios după iepure, m-am gîndit că ar fi fost foarte greu de spus întrucît omul era fiinţa cea mai nobilă din cei doi.

Mai era un hoţ, englez de origine, care îşi ispăşise cîteva zile dintr-o pedeapsă de şapte ani : un individ respingător, cu fruntea îngustă, buzele subţiri şi faţa albă ; care nu-i agrea pe vizitatori şi care, dacă n-ar fi fost surplusul de pedeapsă, ar fi împlîntat bucuros în mine custura lui de cizmar. Mai era încă un german care intrase la închisoare abia în ajun şi care a sărit din pat la vederea noastră, rugîndu-se, în englezeasca lui stricată, să i se dea de lucru. Era acolo şi un poet, care după ce îndeplinea norma de două zile de lucru în douăzeci şi patru de ore, scria versuri despre corăbii (era de meserie marinar), clespre „îmbătătoarea cupă de vin'- şi despre prietenii de acasă. Erau mulţi deţinuţi. Unii roşeau la vederea vizitatorilor, alţii se făceau foarte palizi. Pe vreo doi sau trei dintre ei îi îngrijea cîte o soră de caritate a închisorii, fiindcă erau foarte bolnavi; şi unul, un negru

bătrîn şi gras, al cărui picior i-a fost amputat în închisoare, avea de îngrijitor un filolog clasic şi chirurg desăvîrşit, tot deţinut. Pe scară stătea un băiat frumuşel, de culoare, care făcea o muncă uşoară.

— Cum, dar în Philadelphia nu există un adăpost pentru delicvenţii minori ? am întrebat.

— Ba da, dar numai pentru copiii albi.

Nobilă aristocraţie a crimei !

Era acolo un marinar care împlinea aproape unsprezece ani de cînd se afla închis şi care peste cîteva luni avea să fie pus în libertate. Unsprezece ani de detenţiune solitară !

— Mă bucur că aud că mai ai puţin şi termini.

Ce spune el ? Nimic. De ce se uită fix la mîini şi-şi ciupeşte pielea de pe degete, şi-şi ridică mereu ochii spre pereţii aceia goi care i-au văzut părul încărunţindu-i ? E o manie pe care o are cîteodată.

Nu se uită niciodată la om în ochi, şi totdeauna se ciupeşte de mîini, ca şi cum ar vrea să dezlipească pielea de os. O toană a lui : nimic altceva.

Tot o toană e cînd spune că nu doreşte să iasă ; că nu se bucură că se apropie sorocul ; că a tînjit după asta cîndva, dar că e mult de atunci ; că acum nu-i mai pasă de nimic. Tot dintr-o toană e acum un om neputincios, frînt şi zdrobit. Cerul să-i fie martor că toana i-a fost deplin satisfăcută !

Erau trei femei tinere în celule alăturate, toate condamnate în acelaşi timp pentru furt. în liniştea şi singurătatea vieţii pe care o duceau, ajunseseră să fie frumoase de tot. Păreau foarte triste, şi l-ar fi putut mişca pînă la lacrimi şi pe cel mai aspru vizitator, dar nu stîrneau acea îndurare pe care o trezeşte vederea bărbaţilor aci. Una era o fată tînără ; nici douăzeci de ani nu avea, după cît îmi amintesc ; pereţii albi ca zăpada ai celulei erau plini de obiecte lucrate de vreun deţinut dinaintea ei ; iar faţa ei trasă era

luminată de soarele ce pătrundea în toată splendoarea sa printr-o deschizătură strimtă din zid. Era tăcută şi plină de căinţă ; ajunsese să se resemneze, spunea ea (şi o cred) ; şi avea cugetul împăcat.

— Intr-un cuvînt-, eşti fericită aici ? întrebă unul din însoţitorii mei

Se căzni — se căzni greu de tot — să răspundă „da“. Dar ridicîndu-şi ochii şi întîlnind acea licărire de libertate ce-i venea din deschizătura prin care se vedea o fîşie de strălucitor azur, izbucni în lacrimi şi spuse că încerca să fie ; nu se plîngea de nimic ; dar era firesc să tînjească din cînd în cînd să iasă din celula aceea : „Nu pot să lupt împotriva acestei dorinţe,“ suspină ea, sărmana !

Am mers din celulă în celulă în ziua aceea ; şi toate chipurile pe care le-am văzut, toate cuvintele pe care le-am auzit sau întâmplările pe care le-am remarcat sînt vii în mintea mea în toată dureroasa lor realitate. Dar lăsînd toate acestea, permiteţi-mi să trec la o altă închisoare, mai arătoasă, clădită după acelaşi plan ca şi al închisorii din Pittsburg.

După această vizită caie a decurs cam în acelaşi fel, l-am întrebat pe director dacă exista printre deţinuţii de sub supravegherea sa vreunul care se elibera în curînd. îmi spuse că unuia i se împlinea sorocul a doua zi ; dar nu ispăşise decît o condamnare de doi ani.

Doi ani ! Am străbătut înapoi doi ani din viaţa mea — afară din temniţă, prosper, fericit, înconjurat de bunătăţi, huzur şi succes — şi m-am gîndit cît amar de vreme e şi ce lungi trebuie să fi fost acei doi ani în singurătatea temniţei. Am şi acum înaintea ochilor chipul acestui om care urma să fie pus în libertate a doua zi. Aproape că e mai de neuitat în fericirea lui decît celelalte chipuri în nenorocirea lor. Ce uşor şi ce firesc era pentru el să spună că sistemul detenţiunii e bun; că timpul a trecut „destul de repede— cînd

stai să te gîndeşti" ; şi că atunci cînd un om îşi dă seama că a încălcat legea şi că trebuie să i se supună, „s-a ales cu ceva, oricum" şi aşa mai departe !

—• Pentru ce v-a chemat înapoi şi ce v-a spus, de era aşa de agitat ? l-am întrebat pe însoţitorul meu, după ce a încuiat uşa şi m-a ajuns pe coridor.

— A ! Se temea că pingelele de la ghete îi sînt aşa de rupte că nu va putea umbla cu ele, şi că erau prăpădite încă de cînd a fost adus aici; şi mă roagă foarte mult să le dau la reparat, ca să le aibă gata neîntîrziat.

Ghetele acelea îi fuseseră scoase din picioare şi puse deoparte împreună cu toate celelalte haine ale sale, cu doi ani în urmă !

Am profitat de ocazie ca să întreb cum se comportau îndată după ieşire ; îmi închipui că tremură grozav.

— Vedeţi, nu e vorba de tremurat — mi s-a răspuns — deşi tremură, într-adevăr, cît de o completă deranjare a sistemului nervos. Nu pot să-şi semneze numele în registru ; cîteodată nici măcar nu pot sâ ţină condeiul în mînă ; se uită în jurul lor de parcă n-ar şti unde sînt sau de ce sînt acolo ; şi uneori se ridică şi se aşază de douăzeci de ori pe minut. Asta cînd sînt în birou, unde sînt aduşi cu gluga pe cap, ca atunci cînd intră în închisoare. Cînd ies pe poartă, stau în loc şi se uită cînd într-o parte, cînd în cealaltă, neştiind încotro s-o apuce. Cîteodată se clatină de parcă ar fi beţi şi se teazimă de gard, în aşa hal sînt, dar cu timpul se limpezesc la cap.

Cit am umblat prin aceste celule solitare, uitîn- du-mă la chipurile oamenilor din ele, am încercat sâ trăiesc gindurile şi sentimentele firesti situaţiei lor. Mi-am închipuit momentul cînd li se ia gluga ae pe cap şi li se dezvăluie scena captivităţii lor, în toată sinistra ei monotonie.

La început, omul este zăpăcit. întemniţarea este un vis urît ; şi viaţa dinainte o realitate. Se aruncă pe pat şi zace acolo pradă deznădejdii. Treptat, singurătatea insuportabilă şi goliciunea celulei îl trezesc din încremenire, şi cînd se deschide ferestruica uşii de gratii, se roagă umil şi imploră să i se dea de lucru.

— Dati-mi ceva de făcut, căci altfel înnebunesc !

I se dă ; şi mai lesne, mai anevoie, se apucă de lucru ; dar din cînd în cînd îl arde gîndul anilor pe care trebuie să-i prăpădească în acest sicriu de piatră şi îl înjunghie pînă în străfund amintirea celor ce sînt ascunşi acum de ochii lui şi de cate nimic nu mai ştie ; şi sare de pe scaun şi, străbă- tînd în sus şi-n jos celula îngustă, cu mîinile înfipte în păr şi cu capul dat pe spate, aude voci care-l ispitesc să-şi zdrobească creierii de pereţi.

Se trînteşte iar pe pat şi zace acolo, gemînd. Deodată sare în sus şi se întreabă dacă mai e cineva prin apropiere ; dacă mai este cîte o celulă ca a lui de o parte şi de alta : şi stă cu urechea la pîndă.

Nu se aude nimic, dar cu toate acestea trebuie să mai fie pe aproape şi alţi deţinuţi. îşi aminteşte să fi auzit odată, cînd nici prin gînd nu-i trecea să ajungă şi el aici, că celulele erau astfel construite încît deţinuţii nu se puteau auzi unul pe altul, deşi temnicerii puteau să-i audă pe ei. Unde este cel mai apropiat om — la dreapta sau la stingă, sau şi colo, şi colo ? Unde stă el acum — cu faţa la lumină, sau se învîrteşte prin celulă ? Cum e îmbrăcat ? O fi demult aici ? E dărî- mat rău ? E alb şi străveziu ca un spectru ? Se gindeşte oare şi el la vecinii lui ?

De-abia îndrăznind să respire şi tot ascultînd în timp ce gindeşte, evocă o siluetă cu spatele întors spre el şi şi-o închipuie mişcîndu-se prin celula de alături. Nu ştie- cum arată la faţă, dar vede bine umbra întunecată a unui om încovoiat,

în celula din partea cealaltă situează altă siluetă, de asemeni întoarsă cu spatele la el. Zi de zi. şi adesea cînd se trezeşte în miez de noapte, se gindeşte la aceşti doi oameni pînă ce aproape că îşi iese din minţi. Niciodată nu-i schimbă. Sînt aşa cum şi i-a închipuit de la început — un bătrîn la dreapta ; un om mai tînăr la stînga — şi chipurile lor ascunse îl chinuiesc de moarte şi sînt învăluite într-o taină care-1 face să tremure.

Zilele înnegurate trec cu pas solemn, ca însoţitorii îndoliaţi ai unui convoi funerar ; şi pe încetul el începe să-şi dea seama că pereţii albi ai celulei au ceva îngrozitor în ei ; că nuanţa lor esle oribilă ; că suprafaţa lor netedă îi îngheaţă sîn- gele; că ungherul acela îi scrijeleşte nervii. în fiecare dimineaţă cînd se deşteaptă îşi vîră capul sub pătură şi se cutremură cînd vede tavanul acela lugubru uitîndu-se în jos la el. însăşi lumina bine- cuvîntată a zilei se chiorâşte la el, ca faţa urîtă a unei fantome, prin neschimbata crăpătură din zid care-i ţine loc de fereastră.

încet, dar sigur, teroarea pe care i-o inspiră ungherul acela urît îl asediază neîncetat; îi tulbură odihna, îi face din vise coşmaruri şi din noapte groază. La început i-a fost ciudat de nesuferit ; simţea că dă naştere în creierul său la ceva de aceeaşi formă, care n-ar trebui să fie acolo şi care făcea să-i crape capul de durere. Pe urmă a început sâ-i fie teamă de el, apoi să-l viseze, pe el şi oamenii care-i şopteau numele şi arătau cu degetul într-acolo. Apoi nu mai suporta să-l privească, dar nici să-i întoarcă spatele. Acum, in fiecare noapte, este locul de pîndă al unei stafii : al unei umbre — al unei fiinţe tăcute, groaznica la vedere, fără să ştie dacă e pasăre, fiară sau mo- mîie.

Cînd e în celulă, ziua, îi e teamă de curlicica de afară. Cînd stă în curte, îi e groază să intre înapoi în celulă. Cînd cade noaptea, stafia se cuibăreşte acolo în ungher. Dacă are curajul să

se aşeze în locul ei şi s-o alunge (a avut o dată curajul : din disperare), se aciuiază în pat. în amurg, şi totdeauna la acelaşi ceas, o voce îl strigă pe nume pe măsură ce întunericul se îngroaşă. Războiul de ţesut prinde viaţă ; da, chiar şi el, singurul lui prieten de aici, e o fiinţă de groază, care-1 pîn- deşte pînă-n revărsatul zorilor.

Tot pe încetul, aceste închipuiri groaznice îl părăsesc una cîte una : se mai întorc din cînd în cînd, pe neaşteptate, dar tot mai rar, şi în forme tot mai puţin de temut. A discutat chestiuni religioase cu domnul care-1 vizitează, şi a citit biblia, şi a scris o rugăciune pe tăbliţă, şi a atîrnat-o pe perete, ca un fel de talisman şi o chezăşie a unei prezenţe cereşti. Visează acum, uneori, despre copiii sau soţia lui, dar e sigur că sînt morţi sau că l-au părăsit. îl podidesc uşor lacrimile; e blajin, supus şi înfrînt. Cînd şi cînd, chinul de odinioară prinde iarăşi viaţă ; îl reînvie cîte un lucru de nimic : un sunet familiar sau mireasma florilor de vară în aer ; dar nu ţine mult, acum, fiindcă lumea dinafară a ajuns să fie visul, iar viaţa aceasta singuratică, trista realitate.

Dacă termenul de întemniţare este scurt — vreau să spun comparativ, fiindcă scurt nu poate fi niciodată — ultima jumătate de an este cea mai cumplită din toate ; căci atunci se gindeşte că închisoarea va lua foc şi că el va arde în ruine, sau că îi este scris să moară între aceşti pereţi, sau că va fi reţinut pe baza unor acuzaţii false şi condamnat pe încă o perioadă ; sau că ceva, orice, trebuie să se întîmple care să-l împiedice să-şi ia zborul spre libertate. Şi lucrul acesta este firesc şi nu poate fi combătut cu raţiunea, fiindcă, după atîta despărţire de viaţa omenească şi după toate chinurile pe care le-a îndurat, orice întîmplare i se pare mai probabilă decît faptul de a fi redat libertăţii şi semenilor

săi.

Dacă perioada de întemniţare a fost lungă de tot, perspectiva eliberării îl încurcă şi-l zăpăceşte. Poate că inima lui zdrobită mai zvîcneşte o clipă cînd se gindeşte la lumea dinafară, şi ce ar fi putut să însemne pentru el în toţi acei ani de singurătate, dar asta e tot. Uşa celulei a stat prea mult timp închisă peste speranţele şi grijile lui. Mai bine l-ar fi spînzurat de la început, decît să-l aducă în starea asta şi să-i dea drumul ca să se amestece iar cu semenii lui, care nu mai sînt semenii lui.

Pe faţa răvăşită a tuturor citeşte aceeaşi expresie. Nu ştiu cu ce s-o asemuiesc. Are ceva din atenţia încordată pe care o vedem pe chipurile orbilor şi ale surzilor, amestecată cu un fel de groază ca şi cînd toţi ar fi fost supuşi în taină aceleaşi terori. In toate chilioarele în care am intrat şi prin toate ferestruicile prin care am privit, am văzut parcă aceeaşi expresie înspăimântătoare. Ea trăieşte în amintirea mea, fascinantă ca o pictură impresionantă. Treceţi prin faţa mea o sută de oameni, dintre care unul singur să fi fost deţinut, de curînd eliberat din suferinţa lui singuratică, şi am să vi-1 arăt.

Fetele şi femeile, după cum am spus, izolarea le umanizează şi le şlefuieşte. Dacă aceasta se dato- reşte firii lor mai bune, pe care singurătatea o scoate la iveală, sau faptului că sînt fiinţe mai blajine, care pot îndura mai mult şi suferi mai îndelung, nu ştiu ; dar aşa este. Că felul acesta de pedeapsă rămîne totuşi, după părerea mea, la fel de crud şi de greşit în cazul lor ca şi în cel al bărbaţilor, nu mai e nevoie să adaug.

Convingerea mea fermă este că, lăsind la o parte chinurile sufleteşti pe care le pricinuieşte — chinuri atît de vii şi de cumplite, că oricît ai încerca să ţi le închipui, e cu neputinţă să le cu-

prinzi cu mintea — ea uzează sufletul* aducîndu-1 într-o stare morbidă care-1 face inapt pentru contactul aspru cu lumea şi cu frămîntarea ei tumultuoasă. Convingerea mea neclintită e că cei care au suferit această pedeapsă, NEAPĂRAT reintră în societate bolnavi. Se cunosc multe cazuri de oameni care au ales, sau au fost condamnaţi la o viaţă de totală singurătate, dar cu greu îmi amintesc de vreunul, fie el şi dintre acei înţelepţi cu mintea lucidă şi viguroasă, la care efectele unei astfel de vieţi să nu devină vizibile prin gîndirea dezordonată sau halucinaţiile sumbre în care cad. Cîte fantome monstruoase, zămislite din deznădejde şi îndoială, născute şi crescute în singurătate, nu au păşit pe acest pămînt, urîţind crea- ţiunea şi intunecînd faţa cerului !

Sinuciderile sînt rare printre aceşti deţinuţi, aproape chiar necunoscute. Dar din această împrejurare nu poate reieşi nici un argument în favoarea metodei, deşi se recurge deseori la el. Toţi cei care şi-au făcut din bolile minţii un domeniu de studiu ştiu prea bine că un om poate fi pradă unei depresiuni şi disperări extreme, care să-i schimbe întregul caracter şi să-i înfrîngâ toată capacitatea de elasticitate şi rezistenţă, şi totuşi să nu ajungă la autodistrugere. Acesta este un caz obişnuit.

Că toceşte simţurile şi treptat atacă facultăţile trupului, sînt absolut sigur. Am arătat celor care erau cu mine în chiar această instituţie din Philadelphia că delicvenţii care se găseau de multă vreme acolo erau surzi. Ei, obişnuiţi să-i vadă pe aceşti oameni tot timpul, au rămas cu totul uimiţi de această constatare, pe care o socoteau neîntemeiată şi închipuită. Dar cu toate acestea, chiar primul om pe care l-au cercetat — unul ales de ei înşişi — a confirmat pe loc impresia mea (care lui îi era necunoscută), şi a

spus, cu un aer sincer de care era cu neputinţă să te îndoieşti, că devenea tot mai tare de urechi.

Nu încape nici o îndoială că această pedeapsă e nemaipomenit de inegală şi că nu are aproape nici un efect asupra celor mai răi. Nu am nici cea mai mică încredere în eficacitatea ei ca mijloc de reeducare în comparaţie cu celălalt sistem care îngăduie deţinuţilor să muncească laolaltă fără însă a comunica între ei. Toate exemplele de reeducare care mi-au fost date erau de aşa natură, încît ar fi putut fi tot aşa de bine obţinute — şi, în ceea ce mă priveşte, nu mă îndoiesc cîtuşi de puţin că ar fi fost obţinute — prin sistemul tăcerii. In privinţa unor oameni ca spărgătorul acela negru şi hoţul englez, nici chiar cei mai entuziaşti nu au vreo speranţă in îndreptarea lor.

După părerea mea, obiecţiunea că dintr-o atît de nefirească singurătate nu a ieşit niciodată ceva bun sau sănătos, şi că pînă şi un cîine sau oricare altul dintre animalele mai inteligente ar tînji, şi s-ar tîmpi şi s-ar ofili sub influenţa ei, este în sine un argument suficient împotriva acestui sistem. Dar cînd ne amintim, în plus, cît de crud şi de aspru este, şi că viaţa singuratică atrage întotdeauna obiecţiuni speciale şi distincte de un caracter deplorabil, ca cele ridicate aci ; şi, mai mult decît atît, dacă ţinem seamă că avem de ales nu între acest sistem şi unul rău sau nechibzuit, ci între el şi un altul care a dat rezultate bune şi care este, în toată concepţia şi practica sa, excelent ; acestea sînt desigur motive mai mult decît suficiente de a abandona un fel de pedeapsă de care se leagă atît de puţine speranţe şi perspective şi care, mai presus de orice îndoială, este încărcată cu atîta amar de rele.

Ca o destindere după asemenea priveliști, voi încheia acest capitol cu o istorioară bizară, în le-

gătură cu acelaşi subiect, pe care mi-a povestit-o, cu prilejul acestei vizite, unul din domnii care mă însoţeau.

La una din şedinţele periodice ale inspectorilor acestei închisori, un lucrător din Philadelphia s-a prezentat în faţa Comitetului, rugîndu-se foarte serios să fie supus unei detenţiuni solitare. Fiind întrebat ce anume motiv îl îndemna sâ adreseze o cerere atît de ciudată, el a răspuns că a căzut în darul beţiei, că se îmbată mereu, spre marea sa nenorocire, că nu are nici o putere de a-i rezista, că doreşte să i se închidă calea ispitei, şi că nu vede alt mijloc mai bun decît acesta. I s-a arătat, ca răspuns, că închisoarea e făcută pentru delicvenţii care au fost judecaţi şi condamnaţi de lege, şi că nu poate fi pusă la dispoziţia oricui pentru asemenea scopuri fanteziste ; a fost îndemnat să se abţină de la băuturi alcoolice, lucru pe care cu siguranţă că îl poate face, dacă vrea; şi i s-au mai dat şi alte sfaturi bune, după care s-a retras, grozav de nemulţumit de rezultatul cererii lui.

A venit iarăşi, şi iarăşi, şi atîta a stăruit să fie închis, încît pînă la urmă inspectorii, sfătuindu-se între ei, şi-au zis : ,,Daeă-l mai respingem, pină la urmă o să facă o ispravă că o să avem pentru ce să-l primim. Hai să-l închidem. O să-i treacă repede pofta, şi-atunci **o** să scăpăm de el“. Aşa că l-au pus să semneze o declaraţie care să-l îm

piedice să intenteze vreodată acţiune pentru întemniţare ilegală, în sensul că încarcerarea era voluntară şi cerută de el însuşi ; a fost invitat sâ ia act de faptul că temnicierul de gardă avea ordin să-l pună în libertate la orice oră din zi sau din noapte, atunci cînd va ciocăni în uşă în acest scop ; dar l-au rugat să înţeleagă că, odată plecat, nu va mai fi primit înapoi. Cum el a acceptat aceste condiţii şi nu s-a răzgîndit, a fost condus în închisoare şi încuiat într-una din celule.

Şi omul cu pricina, care nu avea tăria să lase negustat un păhărel de băutură aflat pe o masă în faţa lui — a rămas închis în celulă, în detenţiune solitară, vreme de aproape doi ani de zile, lucrînd cizmărie. Deoarece pînă la urmă a început s-o ducă cam prost cu sănătatea, doctorul i-a recomandat să lucreze din cînd în cînd la grădină ; şi cum i-a plăcut grozav îndeletnicirea aceasta, s-a apucat de ea cu mare bucurie.

într-o zi de vară săpa de zor în grădină, cînd, din întîmplare, portiţa din poarta cea mare rămase deschisă : şi prin portiţă se vedea binecunoscuta şosea prăfuită şi cîmpul ars de soare. Drumul îi era deschis. Şi, cum înălţă capul şi-l zări scăldat de tot în lumină, aruncă sapa cît colo şi
o luă la goană cît îl ţineau picioarele, fără să se mai uite măcar o dată înapoi.

WASHINGTON

Adunarea Legislativă. Casa Preşedintelui

Am plecat din Philadelphia cu vaporul într-o dimineaţă foarte rece, la ora şase, şi ne-am îndreptat către Washington.

In timpul călătoriei din ziua aceea, ca şi mai tîrziu, cu alte prilejuri, am întîlnit cîţiva englezi (mici fermieri, poate, sau cîrciumari de ţară, la noi în patrie) care se stabiliseră în America şi călătoreau pentru interesele lor. Dintre toate soiurile şi tipurile de oameni care te înghiontesc în vehiculele publice din Statele Unite, aceştia s.înt poate cei mai obraznici şi mai nesuferiţi tovarăşi de drum. Pe lîngă toate caracteristicile dezagreabile pe care le posedă genul cel mai urîcios de călători americani, aceşti concetăţeni ai noştri dau dovadă de o îngîmfare at\t de mare şi se poartă cu atîta aroganţă, că-ţi vine greaţă cînd te uiţi la ei. Prin familiaritatea grosolană cu care te iau în primire şi neruşinarea cu care te descos (foarte grăbiţi să le afişeze, ca şi cînd ar vrea să se răzbune pe vechile cerinţe ale bunului simţ din patrie) ei depăşesc toate specimenele băştinaşe pe care mi-a fost dat să le observ ; şi adesea deveneam atît de patriot cînd îi vedeam şi-i auzeam, că aş fi fost gata să le plătesc bucuros o taxă oarecare, dacă aş fi putut să acord oricărei alte ţări din lume onoarea de a-i numi fiii ei.

Dat fiind că Washingtonul poate fi numit cartierul general al salivei colorate cu tutun, a sosit momentul cînd trebuie să mărturisesc fără nici un ocol, că răspîndirea acestor două năravuri odioase de a mesteca şi a scuipa a început să fie foarte puţin plăcută şi în curînd a devenit supărătoare şi dezgustătoare. Acest obicei scîrbos este recunoscut în toate

instituţiile publice din America. La tribunale, judecătorul îşi are scuipătoarea lui, aprodul pe a lui, martorul pe a lui, şi acuzatul pe a lui ; iar juraţii şi publicul au de asemeni la în- demînă scuipători, ca oameni care simt prin forţa lucrurilor nevoia să scuipe neîncetat. în spitale, studenţii în medicină sînt rugaţi, prin afişe puse pe pereţi, să-şi lepede sucul de tutun în cutiile special prevăzute în acest scop, şi să nu murdă- rească scările. în clădirile publice, vizitatorii sînt imploraţi, pe aceeaşi cale, să-şi scuipe zeama ghe- motoacelor, sau „turtelor", (cum am auzit că le numesc domnii specializaţi în acest fel de delica- tesuri) în scuipătoarele parlamentare, şi să n-o împroaşte la picioarele coloanelor de marmură. Dar în unele părţi, acest obicei este strîns legat de toate mesele şi vizitele de dimineaţă, ca şi de toate manifestările vieţii sociale. Străinul care va merge pe drumul urmat de mine îl va găsi în plină înflorire şi glorie, atotcuprinzător în alarmanta lui nesăbuite, la Washington. Şi să nu-şi spună (aşa cum am făcut eu pe vremuri, spre ruşinea mea) că turiştii dinaintea lui i-au exagerat proporţiile. Ace.st lucru este în sine însuşi o exagerare a murdăriei, care nu poate fi mai exagerată.

Pe bordul acestui vapor erau doi domni tineri, cu gulerele de la cămaşă răsfrînte ca de obicei, şi înarmaţi cu cîte un baston solid ; şi-au instalat două scaune în mijlocul punţii, cam la distanţă de patru paşi ; şi-au scos cutiile de tutun ; s-au aşezat faţă în faţă, şi au început să mestece. în mai puţin de un sfert de oră, aceşti tineri promiţători au revărsat pe scîndurile curate din jurul lor **o** ploaie abundentă de scuipat galben ; realizînd, în felul acesta, un fel de cerc magic înăuntrul căruia nimeni nu îndrăznea să

pătrundă, şi pe care îl tot împrospătau şi reînprospătau înainte ca vreun locşor să apuce sâ se usuce. Fiind înainte de masa de dimineaţă, mărturisesc că priveliştea aceasta mi-a făcut greaţă, dar uitîndu-mă atent la unul din aceşti adepţi ai scuipatului, mi-am dat seama clar că era novice în ale mestecatului, şi că şi el simţea o oarecare jenă în stomac. Descoperirea aceasta m-a uns la inimă ; şi observînd cum se îngălbeneşte tot mai tare la faţă, şi văzînd ghemo- tocul de tutun cum i se umflă în obrazul stîng de cîteori icnea ca să-şi ascundă răul, tot scuipînd înainte, şi mestecînd, şi iar scuipînd, ca să nu se lase mai prejos de prietenul său, îmi venea să-i sar de gît şi să-l implor să continue aşa ore întregi.

Ne-am instalat cu toţii confortabil la dejun în cabina de sub punte, la care nu a fost mai mult du-te-vino şi zăpăceală.decît la o masă asemănătoare din Anglia, şi unde cu siguranţă că s-a dat dovadă de mai multă politeţe decît la majoritatea banchetelor din cursul diferitelor popasuri ale călătoriei noastre. Cam pe la ora nouă, am ajuns la staţia de caLe ferată şi ne-am continuat drumul cu trenul. La amiază am coborît din nou spre a trece un rîu lat tot cu vaporul ; am acostat în punctul unde calea ferată continua pe malul celălalt ; şi iar am mers mai departe cu trenul : în cursul orei ce a urmat, am trecut — pe poduri de lemn. fiecare lung de cîte o milă — două braţe ale unui rîu, numite respectiv Marele şi Micul Praf-de-Puşcă. Aceste ape erau negre de cîrduri de raţe sălbatice, cu spinarea cenuşie, a căror carne e delicioasă la mîncare şi care se găsesc puzderie pe aici, la această vreme a anului.

Aceste poduri sînt de lemn, nu au parapet, şi sînt late cît să intre pe ele trenul, care, în even

tualitatea unui accident cît de mic, ar fi, fără doar şi poate, aruncat în rîu. Cît mergi pe ele, stai. cu sufletul la gură, şi tare bine te simţi după ce ai trecut.

Ne-am oprit să ospătăm la Baltimore, şi, fiind acum în Maryland [33], am fost slujiţi, pentru prima oară, de sclavi. Senzaţia de a te folosi de serviciile unor fiinţe umane care sînt vîndute şi cumpărate, n.u e de loc de invidiat, căci în felul acesta te simţi, pentru moment, complice cu cei care i-au adus în această stare. Instituţia sclaviei există *t* într-un oraş ca acesta în forma ei- cea mai puţin respingătoare şi cea mai atenuată ; dar tot sclavie se cheamă ; şi deşi eram, în această privinţă, un om nevinovat, prezenţa ei m-a umplut de ruşine
• şi căinţa.

După masă ne-am reîntors la iren şi ne-am luat locurile în vagoanele de Washington. Fiind, cam devreme,, bărbaţii şi băieţii, care din întîmplare nu aveau nimic deosebit de făcut, şi erau curioşi sâ vadă nişte oameni străini, au venit (potrivit obiceiului) şi s-au invîrtit în jurul vagonului în care stăteam ; au lăsat jos toate geamurile ; şi-au vuit capetele cu umeri cu tot pe ferestre ; s-au proptit bine în coate; şi au început să facă schimb de impresii asupra înfăţişării mele, cu atîta dezinvoltura de parcă aş fi fost o lighioană împăiată. Niciodată nu am primit informaţii atît de categorice cu privire la nasul şi la ochii mei, la impresia diferită pe care gura şi bărbia mea **o** produceau asupra unor persoane deosebite, ori referitoare la felul cum se prezintă capul meu privit din

33 Stat în nord-estul Statelor Unite, (n.r.)

spate, ca in această împrejurare. Unii domni nu erau satisfăcuţi daeît dacă îşi exercitau simţul pipăitu-

• lui ; iar băieţii (care sînt surprinzător de precoci în America) rareori se mulţumeau numai cu atîta

şi repetau atacul iarăşi şi iarăşi. Mulţi viitori preşedinţi au intrat la mine cu şapca pe cap şi cu mîinile în buzunare şi s-au zgîit la mine timp de două ore încheiate : răcorindu-se din cînd în cînd, ba trăgîndu-se de nas, ba mai luînd o duşcă din carafa cu apă ; ba ducîndu-se la fereastră şi poftind şi pe alţi băieţi de pe stradă să urce şi să facă la fel : „Uite-1 !“ „Haideţi sus !“ „Aduceţi-i şi pe ăilalţi !“ şi alte îndemnuri ospitaliere de acest fel.

Am sosit la Washington pe la şase şi jumătate în seara aceea, şi pe drum ni s-a înfăţişat o minunată vedere a Capitoliului care este o frumoasă clădire în stil corintic, aşezată pe o măreaţă colină dominantă. Ajuns la hotel, n-am văzut nimic altceva din oraş în noaptea aceea, căci eram foarte obosit şi bucuros să mă duc la culcare.

A doua zi dimineaţă, după micul dejun, cutreier străzile o oră sau două şi, întors la hotel, ridic ferestrele, şi pe cele de la stradă şi pe cele din dos, şi mă uit afară. Iată Washingtonul, proaspăt în mintea mea şi înaintea ochilor.

Luaţi cele mai rele părţi din City Road şi Pen- tonville [34], păstrînd toate curiozităţile lor, dar mai a'.es prăvălioarele şi micile locuinţe, ocupate acolo (dar nu la Washington) de negustori de mobile vechi, birtaşi amărîţi şi amatori de păsărele. Ardeţi totul pînă în temelii ; reclădiţi totul din nou, din lemn şi tencuială, în ceva mai mare ; adăugaţi o bucată din pădurea St. John şi puneţi obloane verzi la toate casele particulare, o perdea roşie şi una albă la fiecare fereastră, araţi drumurile ; plantaţi din belşug iarbă de soi rău peste tot unde nu ar trebui să fie ; înălţaţi trei clădiri frumoase din piatră şi marmură, în ce loc vă

34’ Cartiere ale săracilor la Londra, (n.r.)

place, dar. cu cît mai în afară de drumul tuturor, cu atît mai bme ; numiţi-o pe una Oficiul poştal, pe cealaltă Casa brevetelor şi pe a treia Visteria ; faceţi aşa ca să fie arşiţă dimineaţa şi frig bine după amiaza, cu cîte un vîrtej de vînt şi praf din cînd în cînd ; luaţi cărămizile de pe un cîmp acoperit multă vreme cu cărămizi, în toate locurile centrale unde te-ai aştepta în mod firesc să fie o stradă : şi ăsta-i Washingtonul.

Hotelul la care stăm e un şir lung de căsuţe tu faţa la stradă, iar în spate dau într-o curte comună, în care atîrnă un triunghi mare de fier. De cîte ori e nevoie de un servitor, cineva bate în acest triunghi de la una pînă la şapte lovituri, potrivit numărului casei în care prezenţa sa este solicitată : şi cum totdeauna este nevoie de toţi servitorii şi nici unul din ei nu vine niciodată, această alarmantă maşinărie e in plină activitate toată ziulica. Tot în această curte se usucă rufele ; sclave, cu basmale de bumbac înfăşurate în jurul capului, aleargă încoace şi-ncolo după treburi ; chelneri negri străbat încoace şi-ncolo curtea cu farfurii în mînă ; doi duluăi se joacă pe un morman de cărămizi vechi din mijlocul careului ; un purcel se întoarce cu burta la soare şi grohăie : „Tare-i bine !“ şi nici bărbaţii, nici femeile, nici căţeii, nici purceii, nici oricare altă fiinţă creată cîndva nu dă nici cea mai mică atenţie triunghiului, care zăngăne, ca apucat, tot timpul.

Mă duc la fereastra din faţă şi mă uit peste drum la un şir lung de case răzleţe, cu cîte un etaj, şi care se termină, ceva mai la stînga, cu un maidan trist acoperit cu buruieni. Maidanul ăsta seamănă cu un petic de ogor cate a dat în patima beţiei şi a ajuns de rîpă. Pe terenul

ăsta vraişte, se înalţă, cum îi vine şi cam anapoda, ca un meteor căzut din lună, un fel de clădire de lemn, bizară, şuie, care aduce a biserică, cu o prăjină pentru drapel tot atît de lungă ca şi ea, proţăpită într-o turlă ceva mai mare ca o ladă de ceai. Sub fereastră e o mică staţie de trăsuri, ai căror birjari sclavi se prăjesc la soare pe treptele uşii noastre, stînd la taifas. Trei case din apropiere, care-ţi sar în ochi, sînt dintre cele mai sărăcăcioase. Pe una din ele — o prăvălie, care nu are niciodată nimic în vitrină şi uşa niciodată deschisă
— stă scris cu litere mari OSPĂTARIA ORAŞULUI. La cealaltă, care arată ca intrarea din dos a unei alte clădiri, dar este de fapt o clădire separată, se găsesc de vînzare „stridii preparate în , toate felurile". La a treia, este o croitorie micuţă, se execută „pantaloni la comandă“, cu alte cuvinte, se confecţionează nădragi după măsură. Şi asta e strada pe care stăm noi la Washington.

I se mai zice şi Oraşul Distanţelor Măreţe, dar ar fi mai potrivit să se numească Oraşul Intenţiilor Măreţe ; fiindcă numai aruncînd o privire de ansamblu asupra lui, din vîrful Capitoliului, îţi poţi da seama de concepţia vastă a planului făuritorului său, un francez plin de aspiraţii. Bulevarde largi care nu încep din nimic şi nu duc nicăieri ; străzi, lungi de mile întregi, cărora nu le mai lipsesc decît casele, pav.ajul şi locuitorii ; instituţii publice care nu mai au nevoie decît de public ca să fie complete ; şi ornamente ale marilor artere, cărora nu le mai trebuie decît mari artere pe care sâ le ornamenteze : acestea sînt trăsăturile sale principale. îţi face impresia că sezonul s-a terminat şi că majoritatea caselor

au părăsit localitatea . pentru totdeauna, împreună cu stăpînii lor. Pentru admiratorii de oraşe este un miraj ; un domeniu plăcut în care să zburde imaginaţia ; un monument ridicat în amintirea unui proiect decedat, * fără măcar o inscripţie care să-i consume măreţia apusă.

Cum este, probabil că aşa va rămîne. A fost de la început ales sediu al guvernului, ca un mijloc de a înlătura geloziile şi interesele adverse ale diferitelor state ; şi, foarte probabil de asemenea, ca fiind departe de gloată : un considerent care nu trebuie minimalizat, nici chiar în America. Nu are comerţ propriu, fiindcă nu are în el altă populaţie decît preşedintele şi anturajul său, membrii corpurilor legiuitoare care locuiesc aci în timpul sesiunii, funcţionarii guvernamentali care lucrează la diversele departamente, patronii hotelurilor şi ai pensiunilor, şi negustorii care le furnizează proviziile. Este foarte nesănătos. îmi închipui că foarte puţini ar trăi la Washington dacă nu ar fi obligaţi să-şi aibă reşedinţa acolo ; şi este foarte puţin probabil ca valurile emigraţiei şi speculaţiei, aceşti curenţi rapizi şi lipsiţi de scrupule, să se îndrepte vreodată spre o asemenea apă lîncedă şi stătută.'

Corpurile principale ale Capitoliului sînt bine înţeles cele două Camere ale Adunării. Dar mai există în centrul clădirii o rotondă cu diametrul de nouăzeci şi şase de picioare [35] şi înaltă tot de nouăzeci şi şase, al cărei perete circular este împărţit în compartimente împodobite cu picturi istorice. Patru dintre acestea au ca subiect evenimente de seamă din timpul luptei revoluţionare. Au fost pictate de colonelul Trumbull, care făcea parte din

35 în sistemul de mărimi folosit in Anglia şi în Statele Unite, un picior = aprox. 30 cm. (n.r.)

statul major al lui Washington la vremea cînd s-au petrecut; datorită acestei împrejurări, ele prezintă un interes deosebit. în aceeaşi sală a fost aşezată mai tîrziu marea statuie a lui Washington, opera domnului Greenough[36]. Are

36 Iloratio Greenough (1805—1852), sculptor american, celebru mai ales pentru numeroasele statui pe care le-a dedicat lui Georgo Washington, (n.r.)

mari calităţi, fireşte, dar m-a izbit ca fiind cam încordată şi violentă pentru subiectul ei. Aş dori totuşi s-o văd aşezată într-o lumină mai bună decît cea din locul unde este plasată.

In Capitoliu se află o bibliotecă foarte interesantă şi bogată, şi de pe un balcon din faţă ai acea privire de ansamblu despre care am vorbit, împreună cu o perspectivă a peisajului de dincolo de ziduri. într-una din secţiunile ornamentale ale clădirii este reprezentată justiţia despre care ghidul spune că „artistul s-a gîndit la început s-o prezinte ceva mai goală, dar cum i s-a atras atenţia că opinia publică din această ţară nu ar admite aşa ceva, dintr-un exces de precauţie, o fi căzut poate în extrema cealaltă''. Biata Justiţie ! In America a fost pusă să poarte vestminte mult mai ciudate decît cele în care tînjeşte aici în Capitoliu. Să sperăm că şi-a schimbat croitoreasa de cînd hainele i-au fost ajustate şi că nu opinia publică i-a croit îmbrăcămintea în care-şi ascunde frumoasele ei forme acum.

Camera Reprezentanţilor [37] este o sală frumoasă şi încăpătoare, de formă semicirculară, susţinută de stîlpi impunători. O parte din galerie este rezervată doamnelor, şi acolo stau dumnealor în rîn- durile din faţă, şi intră, şi ies, ca la teatru sau ca la concert. Fotoliul preşedintelui se află aşezat sub un baldachin, mult mai sus decît podeaua Camerei ; şi fiecare membru îşi are fotoliul şi biroul său : aranjament destul de nefericit şi de nechibzuit, împotriva căruia unii oameni de afară protestează, întrucît tinde să lungească şedinţele şi discursurile prozaice. Ca aspect e o sală elegantă, dar neobişnuit de

37 Congresul american e format din două corpuri legiuitoare : Camera Reprezentanţilor ?i Senatul, (n.r.)

nesatisfăcătoare în ce priveşte acustica. Senatul, care este mai mic. nu suferă de acest păcat, şi e minunat de bine adaptat scopului pentru care a fost clădit. Nu mai e nevoie sâ adaug că şedinţele au loc ziua şi câ formele parlamentare sînt imitate după cele din ţara de baştină.

Am fost întrebat adesea, în peregrinările mele prin alte locuri, dacă nu m-au impresionat *capetele* legiuitorilor de la Washington, înţelegînd nu şefii şi conducătorii lor [38], ci literalmente căpăţî- nile respective, acele pe care le creşte părul şi prin care este exprimat caracterul frenologic [2] al fiecărui legislator ; şi aproape tot de atîtea ori i-am luat piuitul şi l-am lăsat alb de indignare pe interlocutorul meu cînd răspundeam că „nu“, că „nu-mi amintesc să mă fi făcut praf căpăţînile lor“. Fiindcă a trebuit, cu orice risc, să repet această mărturisire aci, am s-o însoţesc de o prezentare a impresiilor mele asupra acestui subiect, în cît mai puţine cuvinte.

în primul rind — şi poate că asta se datoreşte dezvoltării imperfecte a simţului meu de evlavie

— nu-mi amintesc să fi leşinat sau să fi fost vreodată mişcat pînă la lacrimi de nobilă mîndrie la vederea vreunui corp legislativ. Am suportat Camera Comunelor bărbăteşte, şi nu am cedat nici unei slăbiciuni, decît somnului, în Camera Lorzilor. Am asistat la alegeri pentru circumscripţii şi comitate şi niciodată n-am simţit imboldul (oricare ar fi fost partidul cîştigător) de a-mi deteriora pălăria aruncînd-o în aer în semn de triumf, sau de a-mi rupe coardele vocale urlînd despre slăvită noastră

38 Teorie idealistă care susţinea că însuşirile omului pot fi recunoscute după forma craniului, (n.r)

constituţie, despre nobila puritate a alegătorilor noştri independenţi sau despre neştirbita integritate a candidaţilor noştri independenţi. Dat fiind că puterea mea de rezistenţă a reuşit să facă faţă unor atacuri atît de forte, se poate ca eu personal să fiu un temperament rece şi insensibil, echivalînd în asemenea chestiuni cu frigiditatea ; şi de aceea impresiile mele despre stîlpii vii ai Capitoliului de la Washington trebuiesc primite cu înţelegerea pe care pare să o solicite această mărturisire nesilită.

Aflat-am eu oare în acest corp public o adunare de oameni legaţi laolaltă în numele sacru al *Libertăţii,* şi impunînd astfel demnitatea castă acestei zeiţe în toate discuţiile lor, pentru a ridica de îndată Principiul Etern care-i poartă numele, şi caracterul lor, şi caracterul concetăţenilor lor, in ochii minunaţi ai întregii lumi ?

Nu a trecut decît o săptămînă de cînd un om vîrstnic, cărunt, care va face veşnic cinste ţinutului său de baştină, care a adus mari servicii ţării sale, ca şi străbunii lui, şi care va fi pomenit zeci şi zeci de ani după ce viermii ce s-au hrănit din stîrvul adversarilor lui se vor fi prefăcut în ţărină

— nu a trecut decît o săptămînă de cînd acest bă- trîn a stat la judecată zile întregi chiar înaintea acestui corp, învinuit de a fi îndrăznit să denunţe infamia acelui negoţ a cărui marfă blestemată sînt bărbaţi şi femei, şi pruncii lor nenăscuţi. Da. Şi afişată în mod public, se afla în acelaşi oraş, tot timpul, aurită, înrămată şi cu geam ; atîrnată pentru admiraţia generală ; arătată străinilor, nu cu ruşine, ci cu mîndrie ; pe care n-au întors-o cu faţa la perete, n-au dat-o jos şi n-au -ars-o : este Declaraţia

Unanimă a celor Treisprezece State Unite ale Americii[1], care declară solemn că Toţi Oamenii se nasc Egali ; şi că sînt înzestraţi de creator cu Drepturile Inalienabile la Viaţă, Libertate şi Căutarea Fericirii ! .

[1] Declaraţia Drepturilor Omului, promulgată de revoluţionarii americani care luptau împotriva jugului englez (1774). (n.r.)

Nu a trecut nici o lună de cînd acelaşi corp a stat liniştit şi a ascultat un om, unul dintre ai lor, proferînd înjurături pe care nici cerşetorii la beţie nu le rostesc şi amenînţînd să despice beregata altui om de la o ui'eche la cealaltă. A stat acolo între ei ; şi sentimentul general al adunării nu l-a zdrobit, ci a rămas la fel de stimat ca oricare altul.

De azi într-o săptămînă, un alt membru al adunării, pentru faptul că şi-a îndeplinit datoria faţă de cei ce l-au trimis acolo ; pentru faptul că a pretins într-o Republică Libertatea de a le exprima sentimentele şi de a le face cunoscute plîngerile, va fi judecat, găsit vinovat şi pedepsit de către ceilalţi. Culpa lui e gravă într-adevăr ; căci cu ani in urmă el s-a ridicat şi a spus : „Un grup de sclavi şi sclave de vînzare, minaţi ca vitele, legaţi unul de altul cu cătuşe de fier, trec acum în plină stradă pe sub ferestrele Templului Egalităţii domniilor- voastre ! Priviţi !“ Dar există multe feluri de vînători care aleargă în Căutarea Fericirii, înarmaţi cu diferite arme. Este Dreptul Inalienabil al unora dintre aceştia să pornească în urmărirea Fericirii lor, echipaţi cu bice şi gîrbace, butuci şi zgarde de fier, şi să-şi declame opiniile, ura (totdeauna spre lauda Libertăţii), în muzica lanţurilor zăngănitoare şi vergilor însîngerate.

Unde se aflau numeroşii legislatori, cei cu ameninţări grosolane, cu ocări şi lovituri ca

acelea pe care şi le dau surugiii cînd uită cum trebuie să se poarte ? Peste tot. Fiecare şedinţă îşi are întîm- plările ei de acest fel, şi preopinenţii sînt toţi de faţă.

Recunoscut-am eu, oare, această adunare ca fiind un grup de bărbaţi care, angajîndu-se, într-o lume nouă, să şteargă unele din păcatele şi racilele celei vechi, au măturat căile Vieţii Publice, au înlăturat mocirla de pe drumurile care duc la Posturi şi Putere, au dezbătut şi au făcut legi pentru

Binele Obştesc, neştiind de alt partid decît Ţara lor ?

Am văzut, dimpotrivă, şurubăria ce pune în mişcare cea mai ordinară parodie a unui aparat politic „cinstit", pe care au fabricăt-o vreodată cele mai ordinare instrumente. Măsluiri josnice la alegeri ; afacerismul veros al funcţionarilor publici ; atacuri laşe împotriva adversarilor, folosind drept scuturi nişte fiţuici abjecte şi drept pumnale condeie cumpărate ; ploconiri ruşinoase în faţa lichelelor venale, care nu fac altceva în fiecare zi şi în fiecare săptămînă decît să se străduiască a semăna noi seminţe ale distrugerii, cu sprijinul slugilor lor vîndute, seminţe care se aseamănă în totul cu dinţii balaurului din poveste, minus tăişul ; cultivarea şi aţîţarea tuturor pornirilor rele în conştiinţa socială şi sugrumarea prin viclenie a tuturor influenţelor bune : asemenea lucruri, şi într-un cuvînt, Intriga Necinstită, in forma ei cea mai depravată şi mai neruşinată, te priveau din toate colţurile acelui forum supraaglomerat.

Am văzut eu oare printre ei oameni inteligenţi, şlefuiţi, sau adevărata, cinstita, patriotica inimă a Americii ? Ici-colo se zăreau picături din sîngele şi viaţa ei, dar ele abia dacă reuşeau să coloreze şuvoiul aventurierilor nesăţioşi, puşi pe cîştig şi profituri. Jocul acestor oameni şi al organelor lor corupte este să facă lupta politică atît de aprigă şi de brutală, distrugînd orice respect de sine în oamenii vrednici, încît cei cu sufletul sensibil şi delicat să fie ţinuţi deoparte, pentru ca ei, şi cei ca ei, să fie lăsaţi să-şi încaiere pornirile egoiste, nestînjeniţi. Şi astfel, această luptă pentru ciolan, cea mai josnică dintre toate, merge înainte, iar cei care în alte ţări ar

năzui, în virtutea inteligenţei şi situaţiei lor, să făurească ei legile, aci se dau înapoi, cît mai înapoi, de la această degradare. •

De prisos să mai spun că există printre reprezentanţii poporului din amîndouă Camerele, şi printre membrii tuturor partidelor, cîţiva oameni de caracter şi de mari posibilităţi. Despre cei mai de frunte dintre aceşti oameni politici care sînt cunoscuţi în Europa s-a mai vorbit, şi nu văd de ce m-aş abate de la regula pe care mi-am fixat-o drept călăuză : aceea de a nu indica persoane Este de ajuns să adaug că subscriu în totul şi dir toată inima la cele mai elogioase cuvinte ce s-au scris despre dînşii şi că relaţiile şi discuţiile personale cu ei m-au făcut să-i admir şi să-i respect şi mai mult. Sînt oameni impresionanţi la vedere, greu de înşelat, gata de acţiune, energici ca nişte lei, perseverenţi cum a fost Crichton în diferite domenii, indieni prin focul privirilor şi al gesturilor, americani prin dinamismul lor ; şi ei reprezintă tot atît de bine cinstea şi înţelepciunea ţării lor acasă, după cum distinsa personalitate care este acum ambasador la Curtea Engleză îi susţine cel mai înalt prestigiu în străinătate.

Am vizitat amîndouă Camerele aproape în fiecare zi, în timpul şederii mele la Washington. în cursul primei mele vizite la Camera Reprezentanţilor, părerea membrilor cu privire la o hotă- rire a preşedintelui Camerei era împărţită ; dar preşedintele a ieşit învingător. A doua oară cînd m-am dus, deputatul care vorbea, fiind întrerupt de un hohot de rîs, a imitat o strîmbătură — a..a cum fac copiii cînd se ceartă între ei — şi a adăugat că „numaidecît îi va face pe onoraţii domni din faţa sa să cînte pe alt glas“. Dar întreruperile sînt rare şi vorbitorul este de obicei ascultat in tăcere. Se iscă mai multe certuri decît la noi şi se schimbă mai multe ameninţări decît stă în obiceiul gentlemenilor din ţările civilizate de

care am auzit; dar obiceiul de a imita strigătele diferitelor animale din ogradă nu a fost încă importat din Parlamentul Regatului Unit. Se pare că figura retorică cea mai des folosită, şi cea mai gustată, este repetarea la infinit a aceloraşi idei sau nuanţe de idei, în alte şi alte cuvinte ; şi cei de afară nu te întreabă „Ce a spus ?“ ci „Cît a vorbit ?“ Aceasta, însă, nu este decît o dezvoltare a unui principiu care domneşte şi în alte părţi.

Senatul este un organ demn şi la locul său, ale cărui dezbateri se desfăşoară cu multă gravitate şi rînduială. Amîndouă Camerele sînt pline de ct.'- voare ; dar despre starea în care au ajuns aceste covoare, în urma universalului dispreţ faţă de scuipătorile puse la îndemîna fiecărui onorat membru, şi despre nemaipomenitele îmbunătăţiri aduse desenului prin aceste împroşcări şi stropituri în toate direcţiile, cred că nu mai are nici un rost să vorbim. Mă voi mărgini doar să fac observaţia că recomand călduros tuturor străinilor să nu se uite la podele ; iar dacă din întîmplare le scapă ceva pe jos, fie chiar şi punga cu bani, îi sfătuiesc să n-o ridice cu mîna neînmănuşată.

Şi ceea ce este mai remarcabil la început, ca să spunem doar atît, e să vezi atîţia onoraţi legiuitori cu feţele umflate ; şi iarăşi, nu e cu nimic mai puţin remarcabil să constaţi că această înfăţişare se datoreşte cantităţii de tutun pe care i’euşesc s-o îndese între bucile obrazului. E ciudat, de asemeni, să vezi un onorat domn lăsîndu-se pe spătarul scaunului, şi, cu picioarele cocoţate pe biroul din faţa sa, tăindu-şi o „turtă“ pe măsură cu briceagul, iar apoi, cînd totul e gata, scuipînd-o pe cea din gură ca dintr-un puşcoci şi îndesînd-o pe cea nouă în locul ei.

Am remarcat cu surprindere că nici chiar cei

cu experienţă, care practică demult şi asiduu arta mestecatului, nu sînt totdeauna buni ţintaşi, ceea

ce m-a făcut să mă îndoiesc oarecum de acele performanţe cu puşca, de care se vorbeşte atît demult în Anglia. Am primit vizita mai multor domni care, în cursul conversaţiei, deseori nu au reuşit să nimerească scuipătoarea de la cinci paşi ; iar unul. (dar acesta era cu siguranţă miop) a crezut greşit, de la trei paşi, că fereastra e deschisă. Cu alt prilej, fiind invitat undeva la masă şi stînd împreună cu două doamne şi cu un domn în jurul focului, înainte de masă, unul dintre convivi a ratat căminul de şase ori la rînd. Sînt totuşi înclinat să cred că el de fapt nici nu ţintea intr-acolo ; fiindcă în faţa focului se afla o placă de marmură albă, care era mai comodă şi corespundea mai bine scopului dumnealui.

Casa brevetelor din Washington oferă un minunat exemplu de spirit de întreprindere şi ingeniozitate americănească ; fiindcă numărul enorm de modele pe care le conţine nu reprezintă decît invenţiile acumulate în ultimii cinci ani : întreaga colecţie de mai-nainte a fost distrusă de incendiu. Construcţia elegantă în care sînt expuse este mai degrabă în stadiul planului decît al execuţiei, fiindcă pînă acum nu s-a clădit decît o aripă din cele patru, şi lucrările sînt sistate. Oficiul poştal este o clădire masivă, dar foarte frumoasă. In- tr-una din secţii, pe lîngă o colecţie de rarităţi şi de curiozităţi, se află depuse darurile primite din cînd în cînd de către ambasadorii americani din partea diverşilor potentaţi la curţile cărora erau acreditaţi ca reprezentanţi ai republicii : daruri pe care, prin lege, nu le este îngăduit să le păstreze pentru ei. Mărturisesc că am privit-o ca pe o expoziţie penibilă şi cîtuşi de puţin măgulitoare pentru nivelul naţional al cinstei şi onoarei. Căci ce dovadă de înalt

simţământ moral este aceea cînd o persoană cu reputaţie şi situaţie poate fi coruptă prin oferirea unei tabacheri pentru prizat, a unei spade bogat încrustate sau a unui şal oriental ? Şi cu siguranţă că naţiunea care acordă deplină încredere slujitorilor ei este probabil mai bine slujită decît cea care le aduce ocara unor bănuieli atît de mărunte şi de meschine.

în suburbia George Town se află Colegiul iezuit; aşezat într-o poziţie minunată şi, atît cît am avut prilejul să văd, bine condus. Numeroase persoane care nu aparţin Bisericii romane profită, cred, de aceste instituţii şi de condiţiile favorabile pe care le oferă pentru educaţia copiilor lor. înălţimile din împrejurimi, care domină valea rîului Potomac, sînt foarte pitoreşti ; şi îmi închipui că sînt scutite de o parte din murdăriile Washingtonului. Pe culmea lor aerul era răcoros şi înviorător, în timp ce oraşul gemea sub arşiţă.

Casa preşedintelui, şi pe dinăuntru şi pe dinafară, seamănă mai mult cu un club englezesc, decît cu orice altfel de aşezămînt cu care aş putea s-o compar. Parcul din jurul casei este amenajat cu alei frumoase şi plăcute la vedere, deşi dau impresia că au fost făcute ieri, fapt care nu avantajează cîtuşi de puţin o asemenea etalare de frumuseţi.

Am vizitat pentru întîia dată această casă în dimineaţa de după sosirea noastră, cînd am fost. însoţit acolo de o persoană oficială, care a avut bunătatea să mă prezinte preşedintelui.

Am intrat într-un hol mare. şi după ce am tras de două-trei ori de un clopot la care nimeni nu ne-a răspuns, am străbătut fără multă ceremonie camerele de la parter, aşa cum făceau şi alţi domni cu aerul cel mai degajat (cei mai mulţi cu pălăriile pe cap şi cu

mîinile în buzunare). Unii dintre aceştia erau însoţiţi de doamne, cărora le arătau clădirea ; alţii stăteau tolăniţi pe fotolii şi canapele ; alţii, istoviţi la culme din pricina plictiselii, căscau jalnic. Cea mai mare parte din această adunare de oameni mai degrabă veniseră ca să se ,,arate", decît cu vreo treabă anumită, de care să aibă cineva cunoştinţă. Cîţiva supravegheau îndeaproape inventarul mobil, ca şi cînd ar fi vrut să se asigure că preşedintele[39] (care era departe de a fi popular) nu a şters-o cu mobilă cu tot sau nu a vîndut-o spre beneficiul său personal.

După ce ne-am aruncat ochii la aceşti pierde-vară care erau împrăştiaţi într-un salon frumos ce da înspre o terasă care domina o privelişte minunată a rîului şi a peisajului înconjurător şi la alţi pierde-vară care hoinăreau printr-o sală şi mai mare, numită Salonul răsăritean, am urcat scările şi am ajuns într-o altă cameră, unde un număr de vizitatori aşteptau să fie primiţi în audienţă. La vederea însoţitorului meu, un negru îmbrăcat în haine simple şi cu papuci galbeni în picioare, care luneca fără nici un zgomot prin odaie şi şoptea cuvinte de încurajare în urechile celor mai nerăbdători, făcu un semn de recunoaştere şi se strecură lin pe uşă ca să-l anunţe.

Ne aruncaserăm ochii mai înainte într-o altă cameră, prevăzută de jur împrejur cu un fel de pupitru sau tejghea largă de lemn gol. Pe ea se aflau colecţii de ziare pe care le răsfoiau cîţiva domni. Dar în camera unde ne aflam acum nu se găsea un asemenea mijloc de a-ţi amăgi timpul. Era la fel de descurajantă şi plicticoasă

39 Preşedinte în acea vreme era John Tyler (1841—1845), autor al unor legi care limitau libertăţile comerciale ale marilor firme de import-export. (n.r.)

ca orice sală de aşteptare din instituţiile noastre publice, sau ca orice sufragerie de doctor în orele sale de consultaţie la domiciliu.

In odaie se aflau cincisprezece-douăzeci de persoane. Una din ele, un bătrîn înalt, vînjos, musculos, din Vest, oacheş, ars de soare, cu o pălărie cafeniu cu alb pe genunchi şi cu o umbrelă uriaşă proptită între picioare, stătea ţeapăn pe scaun şi tot se încrunta la covor şi îşi frămînta brazdele adînci din jurul gurii, ca şi cum ar fi fost hotărît să-i bage în cap preşedintelui cele ce avea să-i spună, fără a ceda măcar cu un pas. Altul, un fermier din Kentucky [40], înalt de aproape doi metri, cu pălăria pe cap şi cu mîinile împreunate ia spate sub coada jiletcii, stătea rezemat de perete şi lovea cu călcîiul în podea, ca şi cînd ar fi avut scăfîrlia Timpului sub gheată şi literalmente l-ar fi „omorît“. Un al treilea, un bărbat posac şi cu faţa ovală, cu părul negru lins, tuns scurt şi cu favoriţi şi barbă redusă la minimum, sugea măciulia unui baston gros, şi din cînd în cînd o scotea din gură să vadă cum arată. Un al patrulea nu făcea altceva decît fluiera. Un al cincilea nu făcea altceva decît scuipa. Şi, într-adevăr, toţi aceşti domni erau atît de perseverenţi şi de energici în această ultimă îndeletnicire, şi îşi revărsau harul cu atîta abundenţă pe covor, încît sînt convins că servitorii preşedintelui au salarii foarte mari, sau, ca să vorbesc mai rafinat, o însemnată „compensaţie" : ceea ce reprezintă termenul american pentru leafă, în cazul tuturor funcţionarilor publici.

40 Stat în partea de răsărit-centru a Statelor Unite, (n.r.)

Nu am aşteptat în această încăpere mai mult de citeva minute, cînd mesagerul negru s-a şi întors şi ne-a condus într-o altă cameră de dimensiuni mai mici, în care, la o masă de lucru acoperită cu hirtii, stătea preşedintele în persoană. Arăta oarecum istovit şi frămîntat — ceea ce nu e de mirare, căci era în război cu toată lumea — dar expresia feţei sale era blajină şi simpatică, iar înfăţişarea deosebit de sinceră, cavalerească şi plăcută. Am găsit că prin toată comportarea şi ţinuta sa făcea foarte bine faţă rolului său.

Fiind informat că eticheta rezonabilă a curţii republicane îngăduie unui străin, cum eram eu, să refuze, fără a comite nici o necuviinţă, o invitaţie la masă, care nu mi-a parvenit decît după ce mi-am încheiat pregătirile de plecare din Washington, cu puţin timp înaintea zilei la care m-am referit, n-am făcut decît o singură şi ultimă vizită la casa preşedintelui. Aceasta s-a întîmplat cu prilejul uneia din acele reuniuni generale care se ţin în anumite seri, între orele nouă şi douăsprezece şi care se numesc, destul de ciudat, le- veuri.

M-am dus, împreună cu soţia mea, pe la orele zece. în curte era o îmbulzeală destul de mare de trăsuri şi oameni, şi, după cît am putut să-mi dau seama, nu existau reguli prea precise în privinţa primirii oaspeţilor la sosire şi însoţirii lor la plecare. Nu existau desigur poliţişti care să liniştească armăsarii speriaţi, fie smucindu-i de frîie, fie agitînd cravaşe prin faţa ochilor lor ; şi sînt gata să jur că nici o persoană nevinovată nu a fost pocnită cu strălşnicie în cap, sau împunsă în spate ori în stomac ; sau adusă la respect prin asemenea mijloace blînde şi apoi vîrîtă la arest pentru că nu voia să circule, mă rog. Dar nu era învălmăşeală sau dezordine. Trăsura noastră a ajuns la rîndul ei sub portal, fără ocări, înjurături, strigăte, îmbrînceli sau alte neajunsuri ; şi am descins cu tot atîta uşurinţă şi comoditate, ca şi cum am fi fost escortaţi de întreaga Forţă Metropolitană de la A la Z inclusiv.

Şirul de odăi de la parter era iluminat, şi o fanfară militară cînta în hol. în salonul cel mic, în mijlocul unui grup, se afla preşedintele şi nora sa, care făcea oficiul de arniftrioană : o doamnă foarte interesantă, graţioasă şi instruită. Un domn care făcea parte din acest

grup părea să-şi asume rolul de maestru de ceremonii. Nu am văzut nici un alt slujbaş sau aghiotant şi nici nu era nevoie de aşa ceva.

Salonul cel mare — de care am pomenit — şi celelalte încăperi de la parter, erau înţesate pînă la lefuz. Societatea nu era, în accepţiunea engleză a cuvîntului, selectă, întrucît era formată din persoane de diferite condiţii sociale : nici nu vedeai o etalare impresionantă de toalete costisitoare ; ba chiar unele din ele erau parcă, după părerea mea, groteşti. Dar ţinuta şi purtarea cuviincioasă ce domneau acolo nu au fost încălcate prin nici un incident grosolan sau neplăcut ; şi toate persoanele, chiar cele din mulţimea amestecată, aflată în hol, şi care erau primite fără să li se ceară nici un fel de invitaţii, parcă simţeau că fac parte din Instituţie şi că de ei depinde prestigiul ei şi reuşita reuniunii.

Faptul că aceşti oaspeţi, oricare ar fi fost poziţia lor socială, nu erau lipsiţi de oarecare bun gust, de capacitatea de a aprecia darurile intelectuale, şi de recunoştinţă faţă de acei oameni care, prin valorificarea paşnică a marilor lor talente, deschideau noi orizonturi concetăţenilor lor, răspîndeau un farmec nou în căminurile lor şi le ridicau prestigiul în ochii altor ţări, mi-a fost pe deplin dovedit prin primirea făcută lui Washington Irving \ scumpul meu prieten, care fusese de curînd numit ministru plenipotenţiar la curtea Spaniei şi care se afla printre ei în seara aceea, în noua sa funcţiune, pentru prima şi ultima dată înainte de a pleca în străinătate. Cred sincer că, în această nebunie a politicianismului american, puţini oameni politici ar fi fost îmbrăţişaţi cu atîta sinceritate, devotament şi afecţiune, ca acest prea

[1] Unul dintre cei mai de seamă scriitori clasici ai Americii, fruntaşi al şcolii realiste. Romanele şi schitele sale înfăţişează via(a eroică a pionierilor, precum şi începuturile erei de exploatare capitalistă (1783—1859). (n.r.)

minunat scriitor, şi rareoi'i mi s-a întîmplat să respect o adunare publică mai mult decît am respectat această mulţime entuziastă, cînd am văzut-o întorcînd spatele ca un singur om oratorilor gălăgioşi şi personalităţilor de stat, şi năvălind cu un avînt generos şi cinstit în jurul acestui om cu preocupări liniştite, mîndră de funcţia la care a fost ridicat şi recunoscătoare lui din toată inima pentru fantaziile delicate pe care le-a revărsat în mijlocul ei. Fie-i dat cît mai îndelung să împartă asemenea comori cu mîna largă ; şi fie ca oamenii aceştia să-şi amintească de el cît mai îndelung, că de un om vrednic de cinste.

Termenul pe care ni l-am fixat pentru şederea noastră la Washington se împlinise şi trebuia să începem călătoria ; căci distanţele cu trenul pe care le-am parcurs pînă acum, colindînd printre aceste oraşe mai vechi, sînt socotite, pe acest întins continent, un fleac.

îmi pusesem în gînd, la început, să mă duc spre sud -r— la Charleston Dar cînd am stat şi m-am gîndit la timpul pe care mi-1 va lua această călătorie, şi la căldurile timpurii din acest anotimp, care chiar şi la Washington fuseseră adesea apăsătoare şi apoi cîntărind în mintea mea simţămîn- tul penibil de a trăi mereu cu priveliştea sclaviei înaintea ochilor, faţă de şansele mai mult decît îndoielnice de a o vedea vreodată, într-un interval atît de scurt, despuiată de vestmintele înşelătoare în care cu siguranţă că va fi îmbrăcată şi de a adăuga astfel vreun element nou la maldărul de fapte deja culese în legătură cu acest subiect, am început să plec urechea la şoaptele vechi ce le auzeam acasă, în Anglia, cînd nici nu gîndeam să ajung pe aceste meleaguri şi să visez iarăşi

oraşo

[1] Important port în statul Carolina de Sud. (n.r.)

ce răfisaa- ca palatele din basme, în mijlocul sălbăticiunilor şi codrilor din Vest.

Sfaturile pe care le-am primit din mai toate părţile cînd am început să cedez dorinţei mele de a călători spre acel punct al busolei au fost, potrivit obiceiului, destul de neîncurajatoare : soţia mea fiind ameninţată cu riscuri, primejdii şi neajunsuri atît de multe încît nu mi le-aş putea aminti sau cataloga, chiar dacă aş vrea, dintre care este suficient să menţionez că acelea de a sări în aer pe un vapor sau de a se sfărîma trăsura în bucăţi sub noi, figurau printre cele mai mărunte. Cum însă una din cele mai bune şi mai amabile autorităţi la care aş fi putut recurge mi-a schiţat o rută vestică, şi cum nu puneam prea mare temei pe aceste descurajări, în curînd m-am hotărît asupra planului meu de acţiune.

Acesta consta din a călători spre sud numai pînă la Richmond, în Virginia, urmînd ca de acolo să cotim şi să ne croim drum spre Vestul îndepărtat...

DE LA CINCINNATI LA LOUISVILLE PE UN VAPOR ŞI DE LA LOUISVILLE LA ST. LOUIS PE UN ALTUL

St. Louis

Pierind din Cincinnati[41] la ora unsprezece ziua, ne-am îmbarcat pentru Louisville [42] pe bordul vasului *Pike,* care, deoarece ducea cu sine poşta, era un pachebot de o clasă mai bună decît cel cu care am venit de la Pittsburg. Cum această călătorie nu ia mai mult de douăsprezece-treispre- zece ore, am aranjat în aşa fel, încît să ne petrecem noaptea pe uscat, căci nu rîvneam de loc la cinstea de a dormi într-o cabină, cînd puteam dormi în orice alt loc.

Intîmplător, pe acest vas, pe lîngă obişnuita mulţime plicticoasă de pasageri, se afla şi un oarecare Pitchlynn, şef al tribului de indieni Choctaw, care mi-a *trimis cartea* sa de *vizită,* şi cu care am avut plăcerea să discut îndelung.

Vorbea englezeşte perfect, deşi, după cum mi-a spus el, nu începuse să înveţe limba decît după ce a trecut de vîrsta adolescenţei. Citise multe cărţi ; şi se părea că poezia lui Scott lăsase o puternică impresie asupra lui, îndeosebi începutul poemului *Doamna lacului* şi scena marei bătălii din *Marmion* :!, care, fără îndoială, datorită potrivirii dintre subiectele acestor lucrări şi propriile lui preocupări şi gusturi, îl interesau şi îl încîntau nespus. Părea să înţeleagă just tot ceea ce citise ; şi nu cred

41 De la Washington, Dickens a călătorit mai întîi spre sud, la Richmond, apoi spre nord, la Baltimore, după aceea spre vest, la Pittsburg şi Cincinnati. (n.r.)

42 Oraş în statul Kentucky. (n.r.)

Referire la bătălia de la Flodden Field în care e ucis Marmion, eroul poemului cu acelaşi titlu al lui Waîter Scott. (n.r.)

să fie carte care să-l fi impresionat mai puternic, pe care s-o fi citit cu mai multă pasiune ca poemul lui Walter Scott. Era îmbrăcat în hainele noastre obişnuite de toate zilele, care atîrnau larg pe trupul lui frumos şi cu o graţie nesilită. Cînd mi-am exprimat regretul că nu-1 văd in portul lui indian, şi-a repezit o clipă braţul drept în sus, ca şi cînd ar fi invîrtit o armă grea, şi mi-a răspuns, lăsîndu-1 iar jos, că rasa lui pierde multe alte lucruri în afară de port şi că în curînd se va fi stins de pe faţa pămîntului ; dar a adăugat cu mîndrie că îl purta acasă.

Mi-a spus că era plecat de la vatra lui, la vest de Mississippi, de şaptesprezece luni şi că acum se întorcea acasă. Stătuse mai tot timpul la Washington în legătură cu negocierea unui litigiu dintre tribul său şi guvern, care nu era încă aplanat (a spus el cu tristeţe) şi se temea că niciodată nu va fi ; căci ce puteau face o mînă de bieţi indieni împotriva unor oameni de afaceri atît de iscusiţi ca albii ? Nu i-a plăcut Washingtonul ; s-a plictisit iute de oraşe şi tîrguri ; şi îi era dor de pădure, de prerie.

L-am întrebat ce părere are despre Congres. Mi-a răspuns cu un zîmbet că, pentru un indian, Congresul e lipsit de demnitate.

Mi-a spus că ar dori foarte mult să vadă Anglia înainte de a muri ; şi a arătat un deosebit interes în legătură cu lucrările măreţe ce se pot vedea acolo. Cînd i-arn vorbit despre sala aceea de la British Museum, unde se păstrează obiectele casnice ale unei rase care de mii şi mii de ani a încetat să mai fie, m-a ascultat cu mare atenţie, şi nu era greu să-ţi dai seama că făcea în minte o apropiere cu stingerea treptată a neamului său.

Cu aceasta am ajuns să vorbim despre albu-

mele domnului Catlin pe care el le-a elogiat nespus, menţionînd că din colecţie făcea parte şi portretul său, şi că toate portretele erau „elegante". Domnul Cooper[43], mi-a spus el, a prezentat bine pieile roşii ; şi era sigur că şi eu le-aş descrie la fel de bine dacă aş merge cu el acasă şi aş vina bizoni, şi tare ar fi dorit să vin. Cînd i-arn spus că, presupunînd că m-aş duce, nu prea mă vedeam făcînd ravagii printre bizoni, a luat asta drept o glumă straşnică şi a rîs din toată inima.

Era un bărbat remarcabil de frumos, trecut de patruzeci de ani, după cît am putut să-mi dau seama, cu părul negru, lung, nasul acvilin, obrazul pătrat, tenul bronzat, şi cu ochii luminoşi, ascuţiţi, negri şi sfredelitori. Mai rămăseseră douăzeci de mii de Chocstawispunea el şi numărul lor scădea din zi în zi. Cîţiva din confraţii lui, şefi de trib, fuseseră nevoiţi să se civilizeze şi să-şi însuşească cunoştinţele oamenilor albi, căci aceasta era singura lor şansă de a exista. Dar nu erau mulţi ; ceilalţi rămăseseră cum apucaseră să trăiască. Zăbovi asupra acestui subiect şi-mi spuse de mai multe ori că dacă indienii nu încearcă sâ se asimileze cuceritorilor lor, vor fi măturaţi de mersul înainte al societăţii civilizate.

Cînd ne-am strîns mîinile la despărţire, i-am spus că ar trebui să vină neapărat în Anglia,

43 Fenimore Cooper (1789—1851), autor a numeroase romane care descriu viaţa pieilor ioşii şi prigoana americanilor împotriva lor. (n.t.)

[8] Trib indian aşezat, pe vremea cînd Dickens a vizitat America, la apus de rîul Arkansas. Fiind aliat cu americanii împotriva englezilor şi chiar a unor populaţii indiene, s-a bucurat de condiţii mai bune acordate de statul american, (n.r.)

dat fiind că dorea atît de mult să vadă ţara. Am adăugat că nădăjduiesc să-l văd acolo într-o bună zi şi că-i pot făgădui că va fi călduros primit şi bine tratat. Această asigurare i-a făcut evident mare plăcere, deşi mi-a răspuns cu un surîs blînd şi cu o clătinare şugubeaţă a capului că englezii au îndrăgit foarte tare pieile roşii cînd au avut nevoie de ajutorul lor, dar că de atunci nu s-au mai sinchisit de ele.

Şi-a luat rămas bun de la mine, ca un domn maiestuos, ca un fiu desăvîrşit al naturii, şi s-a amestecat printre pasagerii de pe vas ca o fiinţă de altă speţă. Curînd după aceea mi-a trimis portretul său litografiat, care era foarte asemănător, fără însă a izbuti să-l redea în toată frumuseţea lui ; şi l-am păstrat cu grijă, în amintirea scurtei noastre întîlniri.

Privileştile ce s-au perindat prin faţa ochilor noştri în cursul acestei călătorii nu au avut nimir; prea interesant în ele. La miezul nopţii am sosit la Louisville şi am dormit la Galt House, un hotel splendid, unde am fost găzduiţi minunat, de parcă ne-am fi aflat la Paris şi nu la sute de mile dincolo de Munţii Alleghani.

Fiindcă oraşul nu prezenta nimic interesant care să ne reţină mai multă vreme, ne-am hotărît să ne continuăm călătoria a doua zi cu un alt vapor, *Fulton,* pe bordul căruia urma să ne urcăm pe la vremea prînzului, într-o suburbie numită Portland, unde vasul zăbovea cîtva timp, avînd de trecut printr-un canal.

Răgazul ce l-am avut după masa de dimineaţă l-am folosit cutreierînd oraşul, care este regulat

împărţit şi vesel, cu străzile aşezate în unghiuri drepte şi plantate pe margini cu copaci tineri. Clădirile sînt afumate şi înnegrite din pricina folosirii cărbunelui bituminos, dar un englez este obişnuit cu un asemenea peisaj şi n-ar avea de ce să se plîngă. Nu părea să fie prea multă activitate în oraş, şi cîteva clădiri şi lucrări edilitare neterminate lăsau parcă să se înţeleagă că. oraşul proiectase prea multe construcţii din zelul de a „merge înainte" şi că acum suferea de reacţia firească unei sleiri atît de febrile a forţelor sale.

în drum spre Portland, am trecut pe lîngă o „judecătorie de pace“, care m-a amuzat foarte tare, fiindcă aducea mult mai mult a şcoală pentru copii mici, ţinută de domnişoare, decît a instituţie judecătorească : căci această instituţie groaznică nu era altceva decît un fleac de salonaş ce îmbia la lene, cu o terasă la stradă, pe care doi sau trei indivizi (magistratul şi gealaţii lui, presupun) s.e prăjeau la soare, simboluri ale delăsării şi lenei. Era un tablou perfect al justiţiei retrasă din afaceri din lipsă de clienţi ; cu sabia şi balanţa scoase la mezat; trăgind un pui de somn în toată legea, cu picioarele pe masă.

Aci, ca pretutindeni prin aceste părţi, drumul era animat de porci de toate vîrstele; tolăniţi peste tot şi dormind buştean ; sau grohăind în căutarea bunătăţilor ascunse. Am avut totdeauna o simpatie nemărturisită pentru aceste animale ciudate, şi le-am socotit întotdeauna — în lipsă de altceva — o nesecată sursă de distracţie. Pe cînd călătoream cu trăsura în dimineaţa aceea, am asistat la un incident între doi purcei, atît de omenesc, încît

in clipele acelea a fost nespus de comic şi de grotesc, deşi acum, cînd îl povestesc, apare destul de şters.

Un tînăr domn (un purcel foarte delicat cu cîteva fire de paie lipite de'rit, dovada unor re

cente investigaţii intr-o grămadă de bălegar) îşi vedea tacticos de drum, adîncit într-o profundă meditaţie, cînd un frate de-al său, care stătea tolănit într-o mocirlă nevăzută de el, se ridică deodată în faţa ochilor lui speriaţi, ca o arătare mîn- jită cu nămol. Niciodată n-am văzut un porc mai tulburat, mai răscolit, în toată fiinţa lui. S-a tras brusc înapoi vreo trei paşi, a stat un moment de s-a uitat, apoi a pornit ca din puşcă. Codiţa lui extrem de mică vibra, din pricina vitezei şi a groazei, ca un pendul zăpăcit. Dar n-a alergat mult, şi a început să cugete în sinea lui asupra caracterului acestei apariţii înspăimîntătoare ; şi pe măsură ce cugeta îşi domolea viteza treptat- treptat, pînă cînd se opri în sfîrşit şi făcu stînga-mprejur. Celălalt, tot acolo în groapă era, ridicat în patru labe, cu noroiul sclipind în bătaia soarelui, şi se uita nedumerit, neînţelegînd ce l-a apucat pe frate-său ! Acesta, cînd s-a lămurit despre ce e vorba — şi s-a lămurit uitîndu-se atît de atent încît s-ar putea spune că şi-a dus mîna streaşină la ochi ca să vadă mai bine — a făcui calea întoarsă în pas alergător, s-a repezit în el şi fără multă vorbă l-a scuturat de coadă — aşa, ca să-şi bage minţile în cap şi să nu mai joace farse membrilor familiei lui.

Am găsit vaporul pe canal, executînd operaţia lentă a trecerii prin ecluză, şi ne-am suit pe bord, unde curînd după aceea am primit o nouă vizită, cu totul de alt gen, în persoana unui uriaş din Kentucky, pe nume Porter, care avea înălţimea modestă de doi metri şi zece, descălţat.

Niciodată o rasă de oameni nu a dezminţit atît de categoric istoria ca aceşti uriaşi, pe care toţi cronicarii i-au ponegrit cu atîta cruzime.

In loc să urle şi să facă ravagii prin lume, **um-** plîndu-şi cămările lor de canibali şi făcînd incursiuni ilegale prin tîrguri, ei sînt cei mai blajini oameni din ciţi s-au pomenit : inclinind mai degrabă spre un regim lactat şi vegetarian şi dînd orice pentru o viaţă liniştită. Amabilitatea şi blîn- deţea le sînt atît de categoric caracteristice, încît mărturisesc că îl socotesc pe tînărul acela care s-a distins prin căsăpirea acestor fiinţe inofensive drept un bandit ', care, pretinzîndu~se însufleţit de porniri filantropice, era atras în taină numai de bogăţia adunată în castelele lor şi de perspectiva jafului. Şi înclin cu atît mai mult spre această părere, cu cît am constatat că pînă şi cel ce a cîn- tat aceste isprăvi, în ciuda parţialităţii faţă de eroul său, e silit să recunoască deschis că monştrii despre care este vorba erau inocenţi şi simpli din fire, extrem de naivi şi de creduli ; aplecîndu-şi urechea la poveştile cele mai fantastice; lăsîndu-se uşor prinşi în cursă ; şi chiar (ca în cazul Uriaşului din Ţara Galilor *-)* mult prea politicoşi ca gazde, preferind să se lase spintecaţi de vii decît să dea de înţeles musafirilor că le-au dibuit intenţiile tîlhăreşti.

Uriaşul din Kentucky nu era decît o nouă dovadă a adevărului acestei teorii. Avea un beteşug în regiunea genunchilor şi faţa lui prelungă arăta o sinceritate care îi îndemna pînă şi pe oamenii de un metru şi jumătate să-l

încurajeze şi să-l sprijine. Era în vîrstă de numai douăzeci şi cinci de ani, spunea el ; şi se vede treaba că mai crescuse încă şi în timpul din urmă, fiindcă fusese nevoit să i se lungească pantalonii. La vîrsta de cincisprezece ani era scund, şi la vremea aceea tatăl său englez, şi mama sa irlandeză, îl cam luau în răspăr ca fiind prea mic de statură pentru a menţine prestigiul familiei. Ne-a mai spus că a dus-o rău cu sănătatea într-un rînd, şi că acum se simţea mai bine ; dar se găseau destui oameni scunzi care şopteau intre ei că bea prea mult.

Deduc din spusele lui că e vizitiu de diligenţă, deşi e greu de înţeles cum face treaba asta, afară doar dacă nu stă cu picioarele pe treapta din spate, cu trupul lungit peste acoperiş şi cu bărbia rezemată pe capră. Şi-a adus şi puşca cu el, ca pe o curiozitate. Dacă un negustor din Holbam [44] ar boteza-o „Pui de puşcă" şi ar atîrna-o în afara vitrinei, ar face avere. După ce s-a prezentat şi a discutat cu noi cîtva timp, s-a retras împreună cu flecuşteţul acela de puşcă şi a trecut printre oamenii de la un metru optzeci în sus, ca un far printre nişte felinare de stradă.

Cîteva minute după aceea, am ieşit din canal şi ne-am găsit iar pe rîul Qhio

Programul de pe acest vas era la fel cu cel de pe *Mesagerul*[3], iar pasagerii erau acelaşi - soi de oameni.. Luam masa la aceleaşi ore, mi neam acelaşi fel de bucate, în aceeaşi atmosferă de plictiseală şi după acelaşi tipic. Aceeaşi piatră apăsa parcă pe sufletele călătorilor, care erau tot atît de puţin capabili de voioşie. In viaţa mea nu am văzut o

44 Muzie Ia eroul basmului englez *Jack, spaima uriaşilor.* (n.i./

atmosferă mai grea şi mai posomorită ca cea care domnea la mesele noastre ; chiar şi numai amintirea ei mă apasă şi mă face să mă simt pentru moment nefericit. Citind şi scriind pe genunchi în mica noastră cabină, mărturisesc că mă îngrozea apropierea orei care ne aduna la masă ; şi mă bucuram cînd scăpăm de ea, ca şi cînd ar Ii fost o pedeapsă sau un supliciu. După mine, buna dispoziţie şi antrenul fac parte integrantă •dintr-un ospăţ şi, întocmai ca şi actorul vagabond [4] al lui

[1] Cartier din Londra, în apropierea colinei llolbom, unde aveau loc, po vremuri, execuţiile capitale, (n.r.)

[2] Rîu în Statele Unite, afluent al lui Mississippi, (n.r.)

[3] Vaporaşul cu care Dickens a călătorit pe rîul Ohio pînă la Cincinnati. (n.r.)

[4] Personaj din romanul *Oii lUas.* (n.r.)

Lesage, pot să-mi moi posmagii în fîntînă şi să mă desfăt mîncîndu-i cu voie bună ; dar să stau laolaltă cu atîtea animale care-mi sînt semeni, numai pentru potolirea setei şi a foamei ; să-şi golească fiecare troaca de Yahoo [45] cît poate mai repede ; să văd aceste ceremonii sociale despuiate de tot, în afară de satisfacerea lacomă a pornirilor naturale, asta mă răscoleşte în aşa hal, încît cred sincer că amintirea acestor ospeţe funerare va fi pentru mine un coşmar viu toată viaţa.

Dar pe vasul acesta exista şi un punct luminos de care nu avusesem parte pe celălalt : căpitanul (un om cam necioplit, dar plin de voie bună) avea cu sine pe frumoasa lui soţie, care era veselă, vioaie. La fel erau şi alte cîteva doamne, care stăteau lîngă noi la acelaşi capăt al mesei. Nimic însă nu putea veni de hac influenţei deprimante a societăţii în întregul ei. Era ceva hipnotic în prostia acestor oameni, care ar fi dezumflat verva celui mai hazliu om din lume. Orice glumă ar fi părut o crimă, orice zîmbet s-ar fi prefăcut întl'-o grimasă sinistră. Cu siguranţă că de cînd există lumea, nicăieri nu s-au adunat vreodată laolaltă asemenea oameni de plumb, molîi, greoi, apăsători, insuportabili, o asemenea masă refractară la tot ce e vesel, plin de viaţă, deschis, sociabil şi însufleţit.

Şi nici priveliştile, cînd ne apropiam de confluenţa rîului Ohio cu Mississippi, nu erau de natură a-ţi ridica moralul. Copacii erau piperniciţi ; malurile, joase şi turtite ; aşezările şi cabanele de buşteni tot mai rare ; locuitorii lor mai supţi la faţă şi mai nenorociţi decît toţi cei pe care-i întîlhisem pînă atunci. Nu se

45 Yahoo, dobitoace cu chip de om, dar cu instinctele cele mai josnice, de care pomeneşte scriitorul englez Swilt (1667—1745), în *Călătoriile lui Gidliver.* (n.t.)

auzea cîntec de păsărele, nu se simţeau miresme plăcute, nu se vedea mişcare de umbre şi lumini de la noi i goniţi de vînt Ceas după ceas, cerul încremenit îşi arunca ochiul fierbinte asupra aceluiaşi peisaj monoton. Ceas după ceas, apele rîului se prelingeau tot atît de încet şi de plictisitor ca şi timpul însuşi.

în sfîrşit, în dimineaţa celei de a treia zi, am ajuns într-un loc atît de dezolant, încît priveliştile cele mai pustii pe lingă care trecusem păreau pline de interes în comparaţie cu el. La confluenţa oelor două rîuri, pe un teren atît de neted, de lăsat şi de mlăştinos încît în anumite perioade ale anului apele revărsate ajung pînă în vîrful acoperişurilor, se află un focar de friguri malarice şi de moarte ; lăudată în Anglia ca o mină a Speranţelor de aur, şi speculată de unii spre ruina multor oameni, a căror bună-credinţă s-a lăsat înşelată de asemenea reclame criminale. O mocirlă sinistră, pe care putrezesc case clădite doar pe jumătate, curăţită ici şi colo pe o distanţă de cîţiva metri şi năpădită în locurile acelea de o vegetaţie înaltă şi nesănătoasă, la a cărei umbră de moarte nenorociţii drumeţi ispitiţi se afundă şi pier şi îşi lasă acolo oasele ; dezgustătorul Mississippi, care-i dă tîrcoale şi se învîrteşte pe lîngă el, ca apoi să o apuce spre sud, ca un monstru vîscos, groaznic la vedere ; o răsadniţă de boală, un cavou oribil, un mormînt pe care nu-1 luminează licărirea nici unei făgăduinţe : un loc fără nici o singură calitate a solului, sau a aerului, sau a apei, care să-i justifice existenţa — iată ce este acest sinistru Cairo [46].

Dar ce cuvinte pot zugrăvi fluviul

46 Oraş în statul Illinois, în apropierea confluenţei lui Mississippi cu Ohio. (n.r.)

Mississippi, părintele rîurilor, care (slavă cerului) nu are copii ca el ! Un şanţ enorm, lat uneori de două sau trei mile, cu un noroi lichid ce curge cu şase mile

pe oră ; curentul lui puternic şi spumos, sugrumat şi împiedicat pretutindeni de buşteni uriaşi şi copaci întregi din pădure, cînd strînşi laolaltă ca nişte plute vaste, din încheieturile cărora musteşte o spumă murdară şi leneşă ce pluteşte apoi la suprafaţa apei ; cînd rostogolindu-se ca nişte trupuri monstruoase, rădăcinile lor încîlcite ară- tînd ca un păr năclăit ; cînd plutind cîte unul, ca nişte lipitori uriaşe cu spinarea lucioasă ; cînd ro- tindu-se în pîlnia unui vîrtej, ca nişte şerpi răniţi. Malurile joase, copacii pitici, mlaştinile colcăind de broaşte, cocioabele prizărite, oamenii cu obrajii supţi şi palizi, zăpuşeala, ţînţarii care pătrund prin fiecare crăpătură a vasului, noroi şi nămol peste tot : nimic plăcut la vedere, afară de fulgerele îndepărtate ce scapără în fiecare noapte pe orizontul întunecat.

Timp de două zile am luat în piept apele murdare ale acestui rîu, ciocnindu-se mereu de lemnăria plutitoare sau oprindu-se pentru a ocoli piedici şi mai primejdioase, răgăliile, trunchiurile de copaci ascunse cu rădăcinile sub apă. Cînd nopţile sînt foarte întunecoase, o strajă aşezată la capătul vasului cunoaşte după creţurile de pe faţa apei dacă e pe aproape vreun obstacol mare, şi sună un clopot de lîngă el, care dă de ştire sâ se oprească motorul : clopotul acesta are de lucru toată noaptea, şi după fiecare dangăt se produce o smucitură după care cu greu mai poţi rămîne în pat.

Scăpătatul zilei aici este impresionant : firmamentul se colorează puternic în roşu şi auriu, pînă sus la cheia de boltă a cupolei de deasupra noastră. Cînd soarele s-a pierdut dincolo de mal, cele mai subţiri fire de iarbă de pe ţărm se vedeau tot atît de clar ca şi

nervurile unei frunze ; iar cînd, pe măsură ce soarele cobora după orizont, dungile roşii şi aurii de pe apă au început să se întunece, tot mai mult, de parcă şi ele ar fi scăpătat, şi toate culorile aprinse ale zilei ce apunea au pălit încetul pe încetul şi s-au topit în amurgul sumbru, decorul a devenit de o mie de ori mai pustiu şi mai dezolant decît înainte, şi toată înrîurirea lui asupra noastră s-a întunecat o dată cu cerul.

Am băut din apa noroioasă a acestui rîu, cît am fost pe el. E groasă, ca terciul, dar localnicii o socotesc bună pentru sănătate. Am văzut apă ca aceasta la uzinele de filtrat apa, dar nicăieri în altă parte.

După patru nopţi de la plecarea din Louisville am ajuns la St. Louis [47], şi aici am asistat la epilogul unei întîmplări, neînsemnată în sine, dar foarte plăcută la privit, care m-a interesat tot timpul călătoriei.

Se afla pe bord o tînără mamă cu un copilaş ; atit ea cît şi copilul erau veseli, frumoşi, cu ochii luminoşi şi chipul atrăgător. Tînăra femeie stătuse multă vreme la New York, la mama ei care era bolnavă, şi-şi părăsise căminul ei din St. Louis în acea stare sufletească în care se află femeile care îşi iubesc cu adevărat soţii. Copilul se născuse în casa mamei ei ; şi ea nu-şi văzuse soţul (la care se întorcea acum) de douăsprezece luni, fiindcă plecase de lîngă el la o lună sau două după căsătorie.

Ei bine, să ştiţi că n-a existat niciodată o tînără soţie mai optimistă, mai duioasă, mai iubitoare şi mai nerăbdătoare ca aceasta : toată ziulica se întreba dacă „El“ va fi la ponton, dacă „El“ primise scrisoarea ; şi dacă, trimiţînd copilul pe ţărm cu altcineva, „El“ îl

47 Important centru industrial în statul Missouri. (n.r.)

va recunoaşte : lucru care, dat fiind că el nu-1 văzuse în viaţa lui, nu părea probabil nimănui, în afară de ea. Era o fiinţă atît de deschisă, cu o fire atît de însorită şi de optimistă şi îşi revărsa inima atît de larg în faţa oricui, încît le-a antrenat şi pe toate celelalte doamne de pe bord în frămîntările ei ; iar căpitanul (care a auzit de la soţia sa cum stau lucrurile) era al naibii de şiret ; de fiecare dată cind se întruneau la masă, o întreba, prefâcîndu-se că a uitat, dacă o aşteaptă cineva la St. Louis şi dacă voia să coboare pe ţărm în noaptea cînd vom ajunge (dar probabil că nu voia) şi o necăjea cu tot felul de şotii. Era acolo o bătrînă măruntă, cu faţa smochinită, care a profitat de ocazie ca să se îndoiască de fidelitatea bărbaţilor în timpul despărţirilor de acest fel ; şi mai era o doamnă (cu un căţel în poală) destul de în vîrstă ca să debiteze consideraţiuni morale asupra uşurinţei sentimentelor omeneşti şi totuşi nu atît de în vîrstă încît să nu ajute la dădăcirea copilului, din cînd în cînd, sau să rîdă cu toţi ceilalţi cînd tînăra mamă îşi chema copilul pe numele tatălui său şi-i punea tot felul de întrebări năstruşnice în legătură cu el, izvorîte din bucuria inimii ei.

Cînd am ajuns la douăzeci de mile de destina- naţie, tînăra mamă rămase cam dezamăgită, fiindcă tocmai atunci sosise vremea cînd trebuia neapărat să-şi culce copilul. Dar a trecut peste asta cu aceeaşi voie bună, şi-a legat o basma în jurul capului şi â ieşit afară pe coridor, în mijlocul celorlalţi. Şi-apoi să te ţii, cu cîtă siguranţă ne vorbea ea despre locurile pe unde treceam, de parcă era oracol ! Şi ce de spirite au făcut pe seama ei doamnele măritate ! şi de ce înţelegere au dat dovadă cele nemăritate ! şi cu ce hohote de rîs

a primit tînăra mamă toate aceste glume ! (cu toate că mai degrabă i-ar fi venit să plîngă !).

în sfîrşit, începură să se zărească luminile din St. Louis, şi iată şi pontonul, iată şi pasarela ; şi tînăra mamă, acoperindu-şi faţa cu mîinile şi rî- zînd (sau pârînd că rîde) mai tare ca oricînd, fugi în cabina ei şi se încuie acolo. Nu mă îndoiesc că în fermecătoarea zăpăceală a emoţiei şi-a astupat urechile ca să nu-1 audă pe „El" strigînd-o ; dar n-am văzut-o făcînd aceasta.

Apoi, o mare mulţime de oameni năvăli pg bord, deşi vasul nu aruncase încă ancora, ci se învîrtea printre celelalte ambarcaţiuni ca să-şi găsească un loc de acostare ; şi toată lumea îl căuta din ochi pe soţ şi nimeni nu-1 zărea ; cînd, în mijlocul nostru al tuturor — Dumnezeu ştie cum a ajuns aici — iat-o pe tînăra mamă cu braţele încolăcite în jurul gîtului unui vlăjgan chipeş ! Şi, după o clipă, iat-o bătînd din mîini de bucurie şi împingîndu-1 prin uşa îngustă a micii ei cabine ca să-i arate pruncul adormit !

Ne-am dus la un hotel mare numit Casa plantatorilor, construit ca un spital englezesc, cu coridoare lungi şi ziduri goale, şi cu luminatoare deasupra uşilor fiecărei odăi, pentru circulaţia nestînjenită a aerului. Hotelul era plin de locatari ; şi de pe stradă, cînd ne-am apropiat, se vedeau atîtea lumini sclipind şi scînteind la ferestre, de parcă ar fi fost iluminat pentru o sărbătoare. E un aşezămînt excelent şi patronii lui se pricep de minune să-şi satisfacă clienţii. Intr-o zi, cînd luam prînzul împreună cu soţia mea, singuri în odaia noastră, am numărat pe masă paisprezece feluri de mîncare odată.

In vechiul cartier francez al oraşului, străzile sînt îngiiste şi întortocheate, şi multe case sînt

pitoreşti şi au ceva aparte, fiind construite din lemn, cu marchize dărăpănate, în faţa ferestrelor şi cu scări exterioare la stradă. In cartierul acesta se află frizerii şi cîrciumi bizare, precum şi o puzderie de locuinţe vechi caraghioase, cu ferestruici chioare, aşa cum se văd prin Flandra. Unele din aceste case străvechi, cu ferestre înalte, man- sardate, în acoperiş, au un aer franţuzesc, şi cum stau aşa, gîrbovite de ani şi strimbe, parcă tot şi-ar întoarce capul, mirate în faţa progresului american.

Nici nu mai este nevoie să spunem că acest progres constă din pontoane, magazii şi clădiri noi peste tot, şi din foarte multe planuri măreţe care sînt încă „în lucru". Totuşi, cîteva case foarte bune, străzi late şi magazine cu faţade de marmură, sînt într-un stadiu atît de înaintat, încît le poţi socoti terminate ; şi oraşul are perspective de a progresa considerabil în cîţiva ani de zile, deşi nu cred să poată concura, în eleganţă şi frumuseţe, cu Cincinnati.

Religia romano-catolicâ, introdusă aici de primii colonişti francezi, predomină pe o scară foarte întinsă. Printre instituţiile publice se află un colegiu iezuit, o mănăstire de călugăriţe „Sacre Coeur" [48] şi o mare capelă a colegiului, care era în construcţie în timpul vizitei mele şi urma să fie sfinţită la 2 decembrie, anul acela. Arhitectul acestei clădiri este unul din preacuvioşii părinţi ai şcolii şi lucrările s-au desfăşurat sub unica lui îndrumare. Orga va fi adusă din Belgia.

48 In limba franceză, „inima sfîntă". Unele ordine de călugăriţe catolice practieă devoţiunea în faţa imaginii inimii lui Isus. (n.r.)

în afară de aceste aşezăminte, se mai află şi o catedrală romano-catolică, închinată sfîntului Francisc Xavier -, precum şi un spital înfiinţat din mărinimia unui localnic răposat, care era enoriaş al acestei biserici. Catedrala trimite numeroşi misionari printre triburile indiene.

în acest oraş sînt trei şcoli gratuite, gata construite şi în plină activitate. O a patra se află în lucru şi se va deschide în curînd.

Nimeni nu recunoaşte vreodată că locul în care trăieşte este nesănătos (afară doar dacă pleacă de acolo) şi de aceea mă tem că voi ajunge la cuţite cu locuitorii din St. Louis, fiindcă pun la îndoială perfecta salubritate a climatului său şi le dau să înţeleagă că predispune la friguri vara şi toamna. Adăugind numai că e foarte cald, că se află între două ape mari şi că are întinderi vaste de teren mlăştinos în jurul său, las cititorul să-şi formeze singur o părere.

Apologeţii sclaviei în America — şi despre atrocităţile acestui sistem nu voi scrie nici un singur cuvînt pentru care să nu am dovezi şi garanţii din belşug — pot fi împărţiţi în trei mari categorii.

Prima e formată din acei proprietari de vite umane mai moderaţi şi mai raţionali, care au ajuns în posesia lor ca reprezentînd atîta şi atîta din capitalul lor rulant, dar care recunosc în teorie caracterul înspăimântător al acestei instituţii şi întrevăd primejdiile ce decurg din ea pentru societate, care oricît de îndepărtate ar fi sau oricît ar zăbovi să sosească, se vor abate cu tot atîta certitudine asupra capetelor lor vinovate, pe cît e de sigur că va veni ziua de apoi.

A doua constă din toţi acei proprietari, crescători, exploatatori, cumpărători şi vînzători de sclavi care, pînă in ziua cînd acest capitol sînge- ros se va sfîrşi printr-un deznodămînt sîngeros, îi vor stăpîni, creşte, exploata, vinde şi cumpăra cu orice risc ; care neagă cu încăpăţînare orori]e acestui sistem, în ciuda munţilor de dovezi cît nu s-au strîns vreodată asupra nici unui alt subiect şi la care experienţa fiecărei zile mai adaugă cantităţi uriaşe ; care, chiar în clipa aceasta, sau în orice altă clipă, ar vîrî bucuros America într-un război civil, [49] sau cu altă ţară, cu condiţia ca acel război să aibă ca unic ţel afirmarea dreptului lor de a perpetua sclavia, şi de a-i biciui, istovi şi

49 Previziunea lui Dickens dovedeşte cît de profund a înţeles scriitorul realitatea americană. Războiul civil pe care-1 întrevede va izbucni în 1861. (n.r.)

tortura pe sclavi fără să dea socoteală nici unei autorităţi umane şi fără să fie atacaţi de nici o putere umană; care, cînd vorbesc de libertate, înţeleg libertatea de a-şi asupri semenii şi de a fi sălbatici, neîndurători şi cruzi ; şi care pe moşia lor, în America republicană, sînt despoţi mai aspri, mai neînduplecaţi şi mai iresponsabili decît califul Harun Al Raşid [50] în sîngerînda lui hlamidă roşie.

A treia, şi nu cea mai puţin numeroasă sau influentă, se compune din acea protipendată delicată care nu poate răbda un superior şi nu poate suporta un egal ; din acea categorie al cărei crez republican înseamnă : „Nu tolerez nici un om deasupra mea ; iar cît despre cei de sub mine, să nu se apropie nici unul prea tare“ ; al cărei orgoliu, într-o ţară în care slujnicia de bună voie e de ocară, se cere cocoloşit de către sclavi ; protipendadă ale cărei drepturi neclintite nu pot creşte decît din năpăstuirea negrilor.

S-a susţinut uneori că, în eforturile infructuoase ce s-au făcut pentru promovarea cauzei libertăţii umane în Republica Americii (ciudată cauză de care să se ocupe istoria !) nu s-a ţinut seamă îndeajuns de existenţa primei categorii de persoane; şi s-a adus imputarea că sînt trataţi nedrept prin faptul că sînt puşi în aceeaşi oală cu cei din a doua categorie. Fără îndoială că aşa stau lucrurile; ei au dat numeroase pilde nobile de sacrificii băneşti şi personale ; şi e mare păcat că prăpastia dintre ei şi susţinătorii emancipării s-a lărgit şi s-a adîncit în toate chipurile ; cu atît mai mult, cu cît există, mai presus de orice

50 Celebru calif al Bagdadului (765—809), care apare adesea în *1001 de nopţi,* (n.r.)

îndoială, printre proprietarii de sclavi, numeroşi stăpîni omenoşi care îşi exercită cu blîndeţe puterea lor nefirească. Mă tem totuşi că această nedreptate ce li se face nu poate fi despărţită de starea de lucruri pe care omenirea şi adevărul sînt chemaţi s-o judece. Faptul că există cîteva inimi care nu s-au împietrit chiar atît de tare sub influenţa sclaviei nu face sclavia nici cu o iotă mai admisibilă ; şi nici valul mînios al indignării cinstite nu se poate opri în loc fiindcă în calea ea răstoarnă pe cîţiva care sînt comparativ curaţi într-o haită de vinovaţi.

Punctul de vedere pe care aceşti oameni mai buni decît ceilalţi apologeţi ai sclaviei îl susţin în mod obişnuit în faţa celor care înfierează sclavia este următorul : „E un sistem rău şi, în ce mă priveşte, aş renunţa bucuros la el dacă aş putea, extrem de bucuros. Dar nu este chiar atît de rău acum cum îl socotiţi voi cei din Anglia. Vă lăsaţi înşelaţi de propaganda abolţionişţilor [51]. Cea mai mare parte dintre sclavii mei sînt foarte ataşaţi de mine. Vei spune că nu îngădui să fis trataţi cu asprime ; dar te las să judeci singur dacă e de crezut că practica aceasta de a-i trata neomeneşte este generală, cînd prin aceasta valoarea lor scade, ceea ce este vădit potrivnic intereselor stăpînilor lor.“

Este oare în interesul vreunui om să fure, să joace, să-şi ruineze sănătatea şi facultăţile mintale prin beţie, să mintă, să-şi calce jurămîntul, să urască, să caute cu sete răzbunare, sau să ucidă V Nu. Toate acestea duc la pierzanie. Şi de ce atunci merg oamenii pe căile acestea ? Pentru că pornirile de acest fel fac parte din păcatele omenirii. Ştergeţi,

51 Partizanii abolirii sclaviei, (n.r.)

voi prieteni ai sclaviei, din lista păcatelor omeneşti pofta brutală, cruzimea şi abuzul de putere (cea mai greu de înfrînt dintre toate ispitele pămînteşti) şi abia după ce aţi făcut asta, dar nu înainte, să stăm să ne întrebăm dacă este în interesul stăpînilor să-şi biciuiască şi să-şi

betegească sclavii, asupra vieţii şi mădularelor cărora ei au un control absolut.

Dar iată că această categorie, împreună cu ultima de care am pomenit, jalnica aristocraţie care a roit dintr~o falsă republică, îşi ridică glasul şi strigă : „Opinia publică este cu totul suficientă pentru a împiedica acele cruzimi pe care le daţi în vileag." Opinia publică ! Păi, dragă doamne, opinia publică din statele sclavagiste sprijină sclavia, nu-i aşa ? Opinia publică, în statele sclavagiste, i-a lăsat pe sclavi la bunul plac al stâpîni- lor lor. Opinia publică a făcut legile şi i-a lăsat pe sclavi neocrotiţi de lege. Opinia publică a înnodat sfîrcuri la gîrbaci, a înroşit instrumentele de tortură, a încărcat puşca şi l-a apărat pe ucigaşul care le-a folosit. Opinia publică îl ameninţă cu moartea pe cel care cere desfiinţarea sclaviei, dacă se încumetă să calce pe teritoriul Sudului ; şi-l tîrăşte legat de funie ziua în amiaza mare, fără ruşine, pe străzile primului oraş din Est. Opinia publică, acum cîţiva ani, a prăjit cu încetul de viu un sclav, în oraşul sfîntului Louis ; şi opinia publică a menţinut pînă astăzi în jeţul său pe acel stimabil jude care a atras atenţia juriului, chemat acolo ca să-i judece pe asasinii acelui nenorocit, că fapta lor îngrozitoare a fost un act al opiniei publice, şi ca atare nu trebuie pedepsită de legile pe care însăşi opinia publică le-a făurit. Opinia publică a întîmpinat această doctrină cu o explozie de aplauze turbate şi i-a pus în libertate pe acuzaţi, ca să cutreiere oraşul ca oameni de vază, oameni influenţi şi cu situaţie, aşa cum fuseseră şi mai înainte.

Opinia publică ! Care clasă de oameni are o înrîurire covîrşitoare asupra restului

comunităţii, prin puterea lor de a reprezenta opinia publică în organele legiuitoare ? Proprietarii de sclavi. Ei trimit, din cele douăsprezece state ale lor, o sută

de membri, pe cînd cele patrusprezece state libere, cu o populaţie liberă aproape îndoită, sînt reprezentate de numai o sută patruzeci şi doi de membri. în faţa cui fac plecăciuni mai adînci candidaţii la preşedinţie, pe lîngă cine se gudură ei mai umil, şi pe cine servesc ei mai cu rîvnă prin declaraţiile lor slugarnice ? Tot pe proprietarii de sclavi.

Opinia publică ! Ascultaţi dar opinia publică a Sudului liber, exprimată de propriii săi membri în Camera Reprezentanţilor de la Washington.

„Am mare respect pentru domnul prezident, zice Carolina de Nord *. Am mare respect pentru domnul prezident ca fruntaş al acestei Camere şi mare respect pentru domnia sa personal ; numai şi numai acest respect mă face să nu mă reped la masă şi să nu rup în bucăţi cererea prezentată adineauri pentru desfiinţarea sclaviei în districtul Columbia. [52]“

„îi avertizez pe abolţionişti — spune Carolina de Sud — barbari neisprăviţi şi turbaţi ce sînt, că dacă soarta va face ca vreunul din ei să cadă in mîinile noastre, va muri ca un ticălos.”

,,Să calce numai unul de ăştia în Carolina de Sud — urlă un al treilea, blînd coleg al Carolinei
— şi dacă îl prindem, îl judecăm, şi dear interveni toate guvernele din lume, în frunte cu gu
vernul federal, tot *îl spînzurăm.*“

Opinia publică a făcut această lege. Ea prevede că la Washington, în acel oraş care poartă numele părintelui libertăţii americane,

52 Districtul federal Columbia e un mic teritoriu din jurul Washingtonului, (n.r.)

orice judecător de pace poate să lege în lanţuri pe orice negru care trece pe stradă şi să-l arunce în închisoare : nu e nevoie ca negrul să se fi făcut vinovat de ceva. Judecătorul zice : „Cred, fiindcă aşa îmi place, că omul acesta e un fugar" şi-l închide. Opinia publică îl împuterniceşte pe omul legii, după ce a făcut aceasta, să dea anunţ în ziare, prevenindu-1 pe proprietar să vină să-şi revendice sclavul, în caz contrar negrul urmînd a fi vîndut pentru a-şi plăti spezele de închisoare. Dar să zicem că este un negru liber, fără proprietar : s-ar presupune fireşte că e pus în libertate. Da' de unde : E VÎNDUT PENTRU A-ŞI RĂSPLĂTI TEMNICIERUL. Lucrul acesta se întîmplă de nenumărate ori. Negrul nu are nici o posibilitate de a-şi dovedi calitatea de om liber ; nu are sfătuitor, avocat sau ajutor de nici un fel ; nu se face nici o cercetare sau instrucţie în cazul său. El, om liber, care a robit poate ani de zile ca să-şi cumpere libertatea, este aruncat în închisoare fără proces, fără a fi acuzat de vreo vină ; şi e vîndut ca să-şi plătească spezele de închisoare. Pare de necrezut că u:i astfel de lucru s-ar putea petrece în America, dar aceasta e legea.

Atenţia opiniei publice este solicitată în cazuri ca cel de mai jos, care poartă în ziare titlul :

„Interesant caz judiciar"

Un interesant caz în curs de judecare la Curtea Supremă. Faptele sînt următoarele : un domn cu reşedinţa în Maryland [1] a acordat de mai mulţi ani unei perechi de sclavi negri, în vîrstă, o libertate deplină, dar nu legală. In acest răstimp, li s-a născut o fiică. Ea a crescut în aceeaşi libertate

[1] Stat în nordul Statelor Unite, (n.r.) **.şi s-a măritat cu un negru liber, după care s-a dus împreună cu el să locuiască în Pennsylvania. Au avut mai mulţi copii şi au trăit nestînjeniţi pînă la moartea fostului proprietar, cînd moştenitorul acestuia a încercat să reintre în posesia lor ; dar magistratul, în faţa căruia au fost aduşi, a hotărît că nu există jurisdicţie într-un asemenea caz. *Proprietarul a răpit femeia şi copiii într-o noapte şi i-a dus în Maryland.***

..Cumpăr negri", pe bani peşin, „cumpăr negri" pe bani peşin, „cumpăr negri", este titlul anunţurilor cu litere mari pe întregi coloane din ziarele supraaglomerate. Gravuri în lemn, reprezentînd un negru fugar cu mîinile încătuşate, ghemuit la picioarele unui copoi brutal încălţat cu cizme, care, după ce l-a prins, îl ţine strîns de git fac şi mai atrăgător textul plăcut. Articolul de fond pi'otestează împotriva „acelei dezgustătoare şi diabolice doctrine a eliberării sclavilor, care este deopotrivă potrivnică legilor dumnezeieşti şi firesti." Gingaşa mamă, care citeşte ziarul pe veranda răcoroasă şi aprobă cu un zîmbet acest articol plin de vervă, scapă de sîcîiala micuţului ei, care o tot trage de fustă,

făgăduindu-i „un bici cu care să-i bată pe puii de negri". Astfel, negrii, pui sau mari, sînt ocrotiţi de opinia publică.

Să supunem opinia publică unui alt examen, care este important din trei puncte de vedere : întîi, fiindcă arată cît de timizi sînt proprietarii de sclavi în faţa opiniei publice, atunci cînd îi descriu atît de delicat pe sclavii fugari în ziarele de mare tiraj ; al doilea, fiindcă dovedeşte cît de mulţumiţi sînt sclavii şi cît de rar dau bir cu fugiţii ; al treilea, fiindcă demonstrează că nimeni nu i-a ciuntit şi nu le-a lăsat cicatrice sau orice alte semne de tratament neomenos, întrucît portretele lor sînt zugrăvite nu de mincinoşii aboliţionişti, ci de înşişi sincerii lor stăpîni.

Iată cîteva specimene de anunţuri din ziarele oficiale. Nu au trecut decît patru ani de cînd a apărut primul anunţ, şi altele de acest fel continuă să fie publicate în fiecare zi, puzderie.

„Fugit, negresă, Carolina.. Poartă zgardă cu un ghimpe turtit;“

„Fugit., femeie neagră, Betsy. Are o bară de fier legată de piciorul drept.“

„Fugit, negrul Manuel. Ars cu fierul în mai multe locuri."

„Fugit, negresa Fanny. Are o verigă de fier in jurul gîtului."

„Fugit, băiat negru de aproximativ doisprezece ani. Are în jurul gîtului o zgardă de cîine cu inscripţia «De Lampert»".

„Fugit, negru Hovvn. Are o verigă de fier la piciorul stîng, De asemenea, Grise, *soţia lui,* avînd verigă, şi lanţ la piciorul stîng."

„Fugit, băiat negru cu numele James.- **Sust**-numitul a fost ars cu fierul înainte de a fugi."

„Se află închis un bărbat care-şi zice John.

Are o ghiulea de fier la piciorul, drept, aproximativ patru-cinci pfunzi în greutate."

„Deţinută la arestul poliţiei, femeia neagră Myra. Are mai multe urme de BICI, şi are fiare la picioare."

„Fugit, femeie neagră şi doi copii ; cîteva zile înainte de a fugi, am ars-o cu fierul înroşit pe obrazul stîng. Am încercat să fac litera M.“

„Fugit, negru pe nume Henry ; cu ochiul sting scos, cîteva răni de cuţit pe braţul şi sub braţul stîng, şi multe urme de bici."

„O sută dolari recompensă pentru negrul Pom- pey, vîrstă patruzeci ani. Ars cu fiorul pe falca stingă. "

„Se află închis bărbat negru. Nu are degete la piciorul stîng.“

„Fugit, femeie neagră, pe nume Rachel. Şi-a pierdut toate degetele de la picioare afară de cel
mare.“

„Fugit, Sam. A fost împuşcat de curînd în mînă, şi are cîteva urme de gloanţe în braţul drept şi în coastă."

„Fugit, negrul meu Dennis. A fost împuşcat în braţul stîng între umăr şi cot, paralizîndu-i mîna stîngă.“

„Fugit, negrul meu pe nume Simon. A fost împuşcat grav în spate şi braţul drept.“

„Fugit, un negru pe nume Arthur. Are o cicatrice mare pe piept şi pe amîndouă braţele, făcută cu cuţitul ; îi place să vorbească mereu despre bunătatea lui Dumnezeu."

„Douăzeci şi cinci doîari recompensă pentru omul meu Isaac. Are o cicatrice pe frunte, în urma unei lovituri, şi una în spate, făcută de glonţ."

„Fugit, fata neagră cu numele de Mary. Are o cicatrice deasupra ochiului, mulţi dinţi lipsă, litera A arsă cu fierul pe obraz şi frunte."

„Fugit, negrul Ben. Are o cicatrice la mîna dreaptă : degetul mare şi arătătorul ciunte, fiind împuşcat noaptea trecută. O parte din os e ieşit afară. Mai are una sau două cicatrice mari pe spate şi şolduri."

„Deţinut la arest un mulatru, pe nume Tom. Are o cicatrice pe obrazul drept, şi pare să fi fost ars cu pulbere pe faţă."

„Fugit bărbat negru, pe nume Ned. Are trei degete de la mînă încovoiate spre palmă, în urma unei tăieturi. Are o rană la ceafă, în semicerc, făcută cu cuţitul."

„Se află închis bărbat negru. Spune că se

numeşte Josiah. Spatele brăzdat tare de bici ; e ars pe coapsă şi şold în trei, patru locuri, astfel (JM). Muchia urechii drepte, muşcată sau tăiată.“

..Cincizeci dolari recompensă pentru omul meu Edward. Are o cicatrice în colţul gurii, două tăieturi pe braţ, şi sub braţ, şi litera E pe braţ.

„Fugit, băiatul negru, Ellie. Are o cicatrice pe un braţ, muşcat de cîine.“

„Fugiţi, de pe plantaţia lui James Surgette, următorii negri : Randal, cu o ureche retezată ; Bob, fără un ochi ; Kentucky Tom, cu o falcă ruptă. “

„Fugit, Anthony. O ureche tăiată şi mîna dreaptă despicată cu toporul."

„Cincizeci dolari recompensă pentru negrul Jim Blake. Are sfîrcurile urechilor tăiate, iar degetul mijlociu de la mîna stîngă e retezat de la a doua falangă. “

„Fugit, femeie neagră pe nume Maria. Are o cicatrice pe obraz, în urma unei tăieturi. Cîteva cicatrice pe spate.“

„Fugit, femeia mulatră Mary. Are o tăietură pe braţul stîng, şi doi dinţi de sus lipsă.“

E cazul poate să spun, pentru a explica acest ultim amănunt al descrierii, că printre celelalte binecuvîntări cu care opinia publică îi blagosloveşte pe negri, există şi obiceiul de a li se rupe dinţii prin lovituri. A-i pune să poarte zgarde de fier ziua şi noaptea sau a asmuţi cîini asupra lor sînt obiceiuri prea comune pentru a merita să fie pomenite.

„Fugit, omul meu Fountain. Are găuri în urechi, o cicatrice în partea dreaptă a frunţii, a fost împuşcat în pulpe şi e brăzdat de bici pe

spate."

„Douăzeci şi cinci dolari recompensă pentru negrul meu Jim. Are o urmă mare de glonte în

coapsa dreaptă. Glontele a intrat între şold şi genunchi."

„Adus la arest, John. Urechea stingă ciuntită."

„Prins bărbat negru. Are numeroase cicatrice pe faţă şi corp, iar urechea stingă muşcată."

„Fugit, fată neagră, pe nume Mary. Are o cicatrice pe obraz, şi vîrful unui deget de la picior tăiat."

„Fugit, mulatra mea Judy. E cu braţul drept rupt."

„Fugit, negrul meu Levi. Mîna stingă i--a fost arsă, şi cred că vîrful arătătorului i-a căzut."

„Fugit, un negru PE NUME WASHINGTON. A pierdut o parte' din degetul mijlociu şi vîrful degetului mic."

..Douăzeci şi cinci de dolari recompensă pentru omul meu John. Vîrful nasului muşcat."

„Douăzeci şi cinci de dolari recompensă pentru sclavul meu negru, Sally. Umblă de *parcă ar ji* beteag de spate."

„Fugit, Joe Dennis. Are o crestătură la o ureche."

„Fugit, băiat negru, Jack. Are tăiată o bucăţică din urechea stingă."

„Fugit, negru, pe nume Ivory. Are tăiate sfîrcu- rile de la amîndouă urechile."

Cînd sîntem la capitolul urechi, e cazul să menţionez că un distins aboliţionist din New York a primit odată, într-o scrisoare expediată prin poştă, o ureche de negru, care fusese tăiată de la rădăcină. Venea din partea domnului liber şi independent care pusese să fie tăiată, împreună cu rugămintea politicoasă

ca adresantul să păstreze acest obiect în „colecţia" sa.

Aş putea mări această listă cu braţe rupte, picioare frînte, carne ciopîrţită, dinţi smulşi, spinări brăzdate de bici şi muşcături de cîini şi da nenumărate semne cu fierul roşu, dar cum cititorii mei sînt de pe acum scîrbiţi şi indignaţi, voi trece la altă latură a problemei.

Aceste anunţuri, din care se pot face colecţii asemănătoare pentru fiecare an, lună, săptămînă şi zi, şi care sînt citite cu nepăsare în sînul familiei ca nişte lucruri fireşti, ca ceva ce face parte din ştirile şi cancanurile zilei, arată cît de mult profită sclavii de pe urma opiniei publice, şi cît de duioasă este aceasta cu ei. Dar poate că ar trebui să examinăm felul în care se supun opiniei publice, în ce priveşte conduita lor, nu faţă de sclavi, ci unul faţă de altul, proprietarii de sclavi şi categoria sbcială căreia un mare număr dintre ei aparţin ; cum sînt obişnuiţi să-şi înfrîneze patimile ; cum se comportă între ei ; dacă sînt sălbatici sau blînzi ; dacă apucăturile lor în societate sînt brutale, sîngeroase şi violente, sau dacă poartă pecetea civilizaţiei şi a unor moravuri mai şlefuite.

Pentru ca nici în această examinare să nu ne întemeiem pe mărturiile părtinitoare ale abo'i- ţionişti1or, mă voi adresa din nou propriilor lor ziare, şi mă voi mărgini, de data aceasta, la o culegere de articole apărute zilnic în cursul vizitei mele în America, şi care se referă la întîmplări petrecute în timpul cît am stat acolo. Sublinierile făcute în aceste extrase, ca şi în cele anterioare, îmi aparţin.

Se va vedea că nu toate aceste întîmplări s-

au petrecut pe teritorii aparţinînd statelor sclavagiste recunoscute, deşi cele mai multe şi cele mai rele acolo au avut loc, ca de obicei ; dar faptul că teatrul acestor întîmplări se găsea in imediata apropiere a locurilor unde sclavia este lege şi puternica asemănare dintre această categorie ae fărădelegi şi celelalte duc la justa presupunere **că** părţile în cauză şi-au format caracterul în regiunile sclavagiste şi s-au abrutizat de pe urma practicilor sclavagiste.

O tragedie îngrozitoare

Dintr-o notă apărută în *Southport Telegraph* (Wisconsin) aflăm că domnul Charles C. P. Arndt, membru al Consiliului din partea ţinutului Brown, a fost împuşcat mortal în sala *Camerei Consiliului* de către James R. Vinyard, membru al Consiliului din partea ţinutului Grant. Incidentul a luat naştere în urma faptului că domnul E. S. Baker şi-a pus candidatura ca şerif al ţinutului Grant, candidatură propusă şi sprijinită de domnul Arndt. Domnul Vinyard s-a opus candidaturii domnului Baker, deoarece dorea ca în acest post să fie numit fratele său. în cursul dezbaterilor, victima a făcut o seamă de declaraţii pe care Vinyard le-a socotit false şi a recurs la un limbaj violent şi insultător, făcînd aluzii jignitoare la un număr de persoane; domnul A. nu a răspuns nimic la toate acestea. După ridicarea şedinţei, domnul A. s-a

apropiat de Vinyard şi l-a rugat să retracteze cele spuse, ceea ce acesta a refuzat, repetînd aceleaşi cuvinte insultătoare. Domnul Arndt l-a lovit atunci pe Vinyard, care s-a dat înapoi cu un pas, a scos pistolul şi a tras, omo- rîndu-1.

Incidentul pare să fi fost provocat de Vinyard, care era hotărît cu orice preţ să împiedice numirea, lui Baker, şi care, fiind înfrînt, şi-a abătut mînia şi răzbunarea asupra nefericitului Arndt.

Opinia publică din teritoriul Wisconsin este profund indignată de asasinarea lui C.C.P. Arndt în aula Consiliului Legislativ al Teritoriului. In diferite ţinuturi din Wisconsin s-au organizat întruniri pentru înfierarea *obiceiului de a purta în ascuns arme in sălile Consiliilor Legislative ale ţării.* Am citit despre excluderea lui James R. Vinyard, autorul acestei fapte sîngeroase, şi sîntem surprinşi să auzim că, după excluderea sa de către acei care l-au văzut pe Vinyard ucigîndu-1 pe domnul Arndt în faţa ochilor bătrînului său tată, care venise în vizită la fiul său, fără să viseze măcar că va asista la uciderea sa, *judecătorul Dunn l-a pus în libertate pe Vinyard pe cauţiune.* Agenţia Miners' Free Press vorbeşte *în cuvinte de justificată indignare* despre călcarea în picioare a sentimentelor poporului din Wisconsin. Vinyard se găsea la o lungime de braţ de domnul Arndt, cînd a tras în el glonţul mortal. Vinyard putea foarte bine, fiind atît de aproape, să-l rănească numai, însă el a preferat să-l ucidă.

Omor

Dintr-o corespondenţă a unui ziar din St. Louis, cu data de 14, aflăm despre o groaznică crimă petrecută la Burlington, Iowa. Un anume domn Bridgman a avut o neînţelegere cu un cetăţean din localitate, domnul Ross; cumnatul acestuia din urmă s-a înarmat cu un

revolver Colt, i-a ieşit domnului B. înainte pe stradă, şi *a descărcat*

cinci gloanţe într-însul; fiecare glonte nimerind în plin. Dl B., deşi rănit extrem de grav a tras la rîndul său şi l-a omorît pe Ross pe loc.

Cumplita moarte a lui Robert Potîer

Aflăm din *Caddo* [53] *Gazette,* cu data de 12 curent, despre înfricoşătoarea moarte a colonelului Robert Potter. El a fost asediat în casa sa de un individ, pe nume Rose, şi de banda lui. Colonelul Potter a sărit din pat, a apucat puşca şi, în cămaşă de noapte, a ieşit din casă şi a început să fugă. După două sute de metri se părea că i-a lăsat în urmă pe urmăritorii săi ; dar încurcîndu-se într-un tufiş, a fost prins. Rose i-a spus că *e gata să se poarte mărinimos* şi că-i dă o şansă să-şi salveze viaţa. I-a spus apoi lui Potter că poate fugi şi că nu i se va întîmplă nimic pînă ce nu va ajunge la o anumită distanţă. Potter a pornit la semnalul dat şi abia cînd a ajuns la lac s-a auzit prima împuşcătură. Primul său gînd a fost să sară în apă, ceea ce a şi făcut. Rose ajunsese acum aproape. Şi-a înşirat oamenii pe mal pentru a fi gata să tragă în momentul cînd Potter va scoate capul. Peste cîteva secunde, acesta a ieşit să respire, dar nici nu a scos bine capul din apă, că i l-au şi ciuruit cu gloanţe, iar el s-a scufundat, ca să nu mai apară !

53 ‘ Populaţie indiană din centrul Statelor Unite, (n.r)

Omor în Arkansas [54]

Aflăm că *un grav diferend* s-a produs acum cîteva zile la Seneca Nation între domnul Loose, agent al societăţii mixte Seneca, Quapaw & Shawnee, şi domnul James Gillespie, de la firma comercială Thomas G. Allison şi Co., din Mays- ville, Benton, ţinutul Ark., în cursul căruia acesta din urmă a fost ucis cu un cuţit de vînătoare. între cei doi existau de cîtva timp unele neînţelegeri. Se spune că maiorul Gillespie a ridicat bastonul să lovească. A urmat o luptă cruntă, în cursul căreia Gillespie a tras două focuri de pistol, iar Loose unul singur. Loose l-a înjunghiat apoi pe Gillespie cu o armă din acelea care nu dau greş, un cuţit de vînătoare. Opinia publică deplînge moartea maiorului G., care era un om energic şi cu vederi largi. La ora cînd închidem ediţia; aflăm că maiorul Allison a declarat unui număr de cetăţeni din oraşul nostru că domnul Loose a lovit primul. Ne reţinem de a da orice alte amănunte, întrucît *chestiunea aceasta va face obiectul unei anchete judiciare.*

Faptă mîrşavă

Vasul *Tamisa,* sosit acum din Missoun, ne aduce o comunicare scrisă de mînă, prin care se oferă o recompensă de cinci mii dolari pentru prinderea individului care, în noaptea de 6 curent, l-a asasinat pe Lilburn W. Baggs, fost guvernator al acestui stat, din oraşul Independence. Guvernatorul Baggs — se

54 Stat în partea de sud-eentru a Statelor Unite, (n.r.)

spune în această comunicare — nu a încetat din viaţă, dar este rănit mortal.

în timpul redactării informaţiei de mai sus, am primit o notă de la secretarul vasului *Tamisa,* in

care ni se dau următoarele amănunte : guvernatorul Baggs a fost împuşcat de un ticălos vineri 6 curent, seara, în timp ce se afla într-o cameră a locuinţei sale din Independence. Băieţaşul său, auzind detunătura, s-a repezit în odaie şi l-a găsit pe guvernator aşezat în fotoliul său, cu maxilarul de jos căzut şi cu capul dat pe spate ; văzîndu-şi tatăl rănit, el a dat alarma. In grădină, în dreptul ferestrei, au fost descoperite urme de paşi şi un pistol cu care se crede că a tras ticălosul şi pe care apoi l-a aruncat. Trei alice pentru vînat mare într-o încărcătură puternică şi-au nimerit ţinta : una a trecut prin gură, una a intrat în creier şi cealaltă probabil tot în creier sau în apropiere ; toate trei s-au oprit în partea din spate a capului sau in ceafă. Guvernatorul trăia încă în dimineaţa zilei de 7 ; dar prietenii săi au pierdut speranţa ca va fi salvat, iar medicii dau puţine speranţe.

Bănuielile cad asupra unui individ, şi e mai mult decît probabil că între timp şeriful l-a şi arestat.

Pistolul şi perechea sa au fost furate cu cîteva zile în urmă de la un brutar din Independence. Autorităţile cunosc descrierea celui de al doilea pistol.

Ciocnire

Un incident nefericit s-a petrecut vineri seara pe strada Chatres. Unul dintre respectabilii noştri cetăţeni a fost grav rănit în

urma unei lovituri de cuţit în abdomen. Din ziarul *Albina* (New Or- leans) de ieri, aflăm următoarele amănunte : Se

pare că lunea trecută a apărut în pagina franceză a ziarului un articol, conţinînd unele critici violente la adresa batalionului de artilerie, pentru faptul că a tras cu tunul duminică de dimineaţă, drept răspuns la bubuiturile de tun dinspre On- tario şi Woodbury \ provocînd astfel panică în sinul familiilor celor aflaţi de serviciu în noaptea aceea pentru a păzi liniştea oraşului. Maiorul C. Gally, comandantul batalionului, simţindu-se jignit, s-a prezentat la redacţie şi a cerut să i se dea numele autorului ; i s-a spus că articolul a fost scris de domnul M. P. Arpin, care lipsea în acel moment. După un schimb violent de cuvinte între maior şi unul dintre patronii ziarului, maiorul l-a provocat la duel ; prietenii ambelor părţi au încercat să aplaneze conflictul, însă fără succes. Vineri seara, pe la ora şapte, maiorul Gally]-a întîlnit pe domnul P. Arpin pe strada Chatres şi l-a acostat.

— Dumneata eşti domnul Arpin ?

— Da, domnule.

— Atunci trebuie să-ţi spun că eşti un... (urmează un epitet corespunzător).

— Vei da socoteală de cuvintele dumitale, domnule.

— Dar eu am spus că-mi voi rupe bastonul pe spinarea dumitale, domnule.

— Ştiu, dar nu am primit încă nici o lovitură.

La aceste cuvinte maiorul Gally, care avea un baston în mînă, l-a lovit pe domnul Arpin peste faţă. Acesta a scos un pumnal din buzunar şi l-a înjunghiat pe maiorul Gally în abdomen.

Există temeri că rana este mortală. Aflăm că domnul Arpin a dat asigurări că va compare in faţa Curţii Criminale pentru a răspunde acuzaţiei.

[1] Sate în apropierea oraşului New Orleans. (n.r.)

încăierare în Statul Mississippi

In ziua de 27 a lunii trecute, în apropiere de Carthage, ţinutul Leake, Mississippi, in cursul unei încăierări între James Cottingham şi John Wilburn, acesta din urmă a fost împuşcat de către primul şi rănit atît de grav, încît sînt puţine speranţe că va scăpa cu viaţă. în ziua de 2 curent, s-a produs la Carthage o încăierare între A. C. Sharkey şi George Goff, în cursul căreia acesta din urmă a fost împuşcat. Se crede că rana este mortală. Sharkey s-a predat autorităţilor, *însă ulterior s-a răzgindit şi a evadat!*

Ceartă

Acum cîteva zile s-a iscat o ceartă la Sparta între barmanul unui hotel şi un individ pe nume Bury. Se pare că Bury a devenit turbulent **şi** că *barmanul, hotărît să menţină ordinea, l-a ameninţat că-l împuşcă,* la care Bury a scos un pistol şi l-a împuşcat pe barman. Potrivit ultimelor ştiri, barmanul nu a murit încă, dar sînt puţine speranţe că va scăpa cu viaţă.

Duel

Secretarul vasului *Tribuna* ne informează că

un nou duel a avut loc marţea trecută între domnul Robbins, funcţionar de bancă din Vicksburg, şi

domnul Fall, redactorul responsabil al ziarului *Sentinela* din Vicksburg. Potrivit condiţiilor, cei doi adversari aveau cîte şase pistoale pe care, după cuvîntul „Foc“, *urmau să le descarce cît de repede doreau.* Fall a descărcat două pistoale fără să nimerească. Prima împuşcătură a domnului Robbins şi-a atins ţinta, nimerindu-1 pe Fall în coapsă. Acesta a căzut şi nu a mai fost în stare sâ continue lupta.

Ciocnire în ţinutul Clarke

In ziua de 19 a lunii trecute s-a produs în ţinutul Clarke (statul Missouri), în apropiere de Wa- terloo, o *regretabilă ciocnire* iscată dintr-o neînţelegere cu privire la stabilirea cuantumului venitului între domnii M'Kane şi M'Allister, coproprietari ai unei distilerii. De pe urma acestei neînţelegeri domnul M'Allister şi-a găsit moartea, fiind împuşcat de domnul M'Kane, deoarece primul a încercat să-şi însuşească şapte butoaie cu whisky, proprietatea domnului M'Kane, care fuseseră scoase în vînzare şi atribuite de şerif lui M'Allister. M'Kane a dispărut imediat după aceea şi, *potrivit ultimelor informaţii, nu a fost încă prins.*

Această *regretabilă ciocnire* a stîrnit mare vîlvă în regiune, întrucît ambii împricinaţi au familii numeroase pe care le întreţin şi erau bine văzuţi de comunitate.

Voi cita încă un singur fragment, care, prin monstruoasa sa absurditate, va veni poate ca o destindere după aceste fapte atroce.

Chestiune de onoare

Am aflat chiar acum amănuntele unui duel care a avut loc marţi pe insula Six Mile, între doi tineri de familie din oraşul nostru : Samuel Thur- ston, în vîrstă de *cincisprezece ani,* şi William Hine, *în vîrstă de treisprezece.* Ei au avut ca martori tineri de aceeaşi vîrstă. Armele folosite cu această ocazie au fost o pereche de puşti Dickson de tipul cel mai bun ; distanţa treizeci de yar/i. S-a tras o singură dată, fără ca vreunul din adversari să fi avut ceva de suferit, cu excepţia faptului că glontele din puşca lui Thurston a trecut prin calota pălăriei lui Hine. La intervenţia *Comitetului de Onoare,* provocarea a fost retrasă, iar diferendul aplanat în mod amical.

Dacă cititorul îşi poate închipui acest Comitet de Onoare aplanînd în mod amical diferendul dintre cei doi mucoşi, care în orice altă parte a lumii ar fi fost instalaţi în mod amical pe două spătare de bănci şi bătuţi zdravăn la fund cu nuiele de mesteacăn, atunci fără îndoială că îşi va da seama tot atît de bine ca şi mine de caraghioşii cui acestei întîmplări, care mă face să rîd ori de cîte ori îmi reprezint în faţa ochilor scena.

Şi acum mă adresez judecăţii fiecărei minţi, pătrunsă de cel mai elementar bun simţ şi de cea mai elementară omenie; tuturor oamenilor cu scaun la cap, care judecă fără patimă, de orice nuanţă de opinii, şi-i întreb, punîndu-le în faţă aceste revoltătoare dovezi ale stării în care se găseşte societatea în ţinuturile sclavagiste şi

în cele învecinate — mai pot ei oare avea vreo îndoială cu privire la adevărata condiţie a sclavului, sau pot ei să împace măcar o clipă această orînduire, sau vreunul din înspăimîntătoarele ei aspecte, cu dreapta lor conştiinţă ? Vor putea spune ei despre întîmplările acestea cumplite că sînt greu de crezut, cînd se pot adresa publicaţiilor oficiale şi pot citi în mod curent asemenea fapte pe care le dezvăluie înşişi proprietarii de sclavi, scrise cu mîna lor ?

Oare nu ştim noi că cele mai monstruoase aspecte ale sclaviei sînt totodată cauza şi efectul libertăţii nesăbuite pe care şi-o iau aceşti nelegiuiţi născuţi liberi ? Oare nu ştim noi că omul care s-a născut şi a crescut în mijlocul nedreptăţilor sistemului sclavagist ; care a văzut în copilăria sa bărbaţi obligaţi prin ordin să-şi biciuiască soţiile ; femei silite fără ruşine să-şi ridice fustele pentru ca oamenii să le croiască dungi cît mai adînci pe picioare, femei puse la munci istovitoare şi hărţuite de vătafi brutali în timpul sarci- nei, nu ştim noi că omul care în adolescenţă a citit sau care şi-a văzul surioarele citind relatări despre fugari şi fugare cu trupul mutilat, relatări care se publică alături de inventarul vitelor la o fermă sau alta, sau la expoziţiile de animale ; oare nu ştim noi că omul acela, ori de cîte ori i se aţîţă mînia, este o brută turbată ? Oare nu ştim noi că după cum este un mişel la el acasă, plim- bîndu-se cu biciul în mînă printre sclavii şi sclavele lui îngrozite, tot un mişel va fi şi în viaţa publică şi, purtînd arme mişeleşti ascunse la piept, va împuşca şi va înjunghia oameni cînd se ceartă ?

’ Şi dacă raţiunea noastră nu ne-a învăţat încă lucrul acesta şi încă multe pe deasupra ; dacă

am fi atît de neghiobi încît să închidem ochii în faţa acestui minunat sistem de educaţie care creează asemenea oameni ; nu e de la sine înţeles că cei care printre egalii lor înjunghie şi trag cu pistolul în sălile Consiliilor Legislative, în localuri şi în pieţe publice, unde lumea îşi vede de preocupările ei paşnice, trebuie să fie faţă de cei mai mici ca ei, chiar dacă sînt slugi libere, nişte tirani neîndurători şi neînduplecaţi ?

Cum aşa ? Tunăm şi fulgeram împotriva ţăranilor analfabeţi din Irlanda şi tăcem chitic cînd e vorba de aceşti zbiri americani ? Veştejim brutalităţile celor care betegesc vitele şi admitem existenţa luminilor libertăţii pe pămînturile acelora care crestează urechile bărbaţilor şi femeilor, tatuează desene picante în carnea încrîncenată a semenului său, învaţă să scrie cu peniţe de fier înroşit pe feţele oamenilor, îşi storc fantezia poetică pentru a găsi forme de mutilare pe care sclavii lor să le poarte toată viaţa şi să le ducă cu ei în mormînt, sfărîmă mădulare vii, aşa cum au făcut mercenarii care l-au batjocorit şi ucis pe Mîntuitorul, şi fac ţinte din fiinţe fără apărare ? Smiorcăim la auzul celor povestite despre torturile la care se supun între ei indienii păgîni şi zîmbim la cruzimile creştinilor ! Cîtă vreme vom mai continua să ne veselim că vlăstarele împrăştiate ale acestei rase sînt zdrobite şi să săltăm de bucurie că rasa albă a pus stăpînire pe marile lor întinderi de pămînt ? Despre mine, mai bine să se refacă pădurea şi satul indian ; iar în locul dungilor şi stelelor [1] mai bine să fluture în vînt o biată pană ; să se înlocuiască străzile şi pieţele cu

wigwam-uri -; şi chiar dacă ar răsuna văzduhul de cîntecul de moarte a o sută de războinici semeţi, el va fi ca o muzică faţă de plînsul nefericitului sclav.

Asupra unei chestiuni, care se ridică permanent în faţa ochilor noştri, se cuvine să spunem adevărul pe şleau, şi să nu căutăm, ca făţarnicii, pa- 'iul din ochiul spaniolului sau al aprigului italian.

‘ Drapelul naţional al Statelor Unite. (n.r.)
[2] Corturi indiene, (n.r.)

Atunci cînd englezii, la ceartă, scot cuţitele, s-o spunem deci, precum ca să se ştie : „Datorăm această schimbare sclaviei republicane. Acestea sînt armele libertăţii. Cu vîrfuri şi cu muchii ascuţite ca acestea îşi taie şi îşi ciopîrţeşte Libertatea din America sclavii ; sau, cînd nu se mulţumesc numai cu atîta, fiii ei le dau o întrebuinţare şi mai bună, întorcîndu-le unul asupra altuia.'[1]

CUVINT DE ÎNCHEIERE

Sînt multe pasaje in această carte în care mi-a venit destul de greu să rezist ispitei de a-mi sîcîi cititorii cu propriile mele deducţii şi concluzii, preferind să-i las să judece singuri, pe baza premize- lor prezentate. De la început, scopul meu a fost să-i conduc cu fidelitate pe cititori prin toate locurile pe unde am mers, şi de această sarcină m-am achitat.

Fie-mi dar iertat dacă, în legătură cu caracterul general al poporului american şi caracterul general al sistemului său social, aşa cum le vede ochiul unui străin, doresc să-mi exprim propriile mele opinii în cîteva cuvinte, înainte de a încheia această culegere de impresii.

Americanii sînt din fire sinceri, viteji, cordiali, ospitalieri şi afectuoşi. Educaţia şi civilizaţia parcă sporesc şi mai mult căldura inimii lor şi entuziasmul lor înflăcărat ; şi tocmai aceste două din urmă calităţi îndeosebi fac dintr-un american educat unul din cei mai dragi şi mai generoşi prieteni. Nici o altă categorie de oameni nu m-a cîştigat vreodată mai mult ca aceasta, niciodată nu am acordat mai repede şi mai cu plăcere deplina mea încredere şi preţuire ca acestor oameni ; şi niciodată nu-mai voi mai putea face, într-o jumătate de an, atît de mulţi prieteni, pe care îi stimez parcă de ani şi ani.

Cred implicit că aceste calităţi sînt firești întregului popor. Dar că ele se ofilesc şi pier, din rădăcină, din pricina neghinei ; şi că există influenţe active care le primejduiesc şi mai mult viaţa, micşorînd speranţele de însănătoşire ; toate acestea sînt adevăruri care trebuiesc spuse.

O latură esenţială a caracterului fiecărei

naţiuni este aceea că se laudă grozav cu greşelile sale şi că îşi caută dovezi de vrednicie sau înţelepciune in însăşi exagerările sale.

Un mare defect al mentalităţii americane, şi progenitoarea fecundă a unei puzderii de rele, este neîncrederea universală. Totuşi, cetăţeanul american se împăunează cu acest spirit, chiar cînd este îndeajuns de obiectiv ca să întrezărească ravagiile pe care le produce ; şi deseori îl prezintă, în ciuda propriei sale judecăţi, ca o pildă a marei înţelepciuni şi iscusinţe a naţiei, a agerimii şi independenţei sale superioare.

„Voi introduceţi această neîncredere şi bănuială în toate manifestările vieţii publice — spune străinul. Voi i-aţi alungat pe oamenii vrednici din adunările voastre legislative şi aţi făcut să crească o clasă de candidaţi la vot care, prin toate faptele lor, fac de ocară instituţiile voastre şi preferinţele poporului vostru. Din pricina acestora, aţi ajuns atît de capricioşi şi atît de schimbăcioşi, încît ne-statornicia voastră a devenit proverbială ; căci nici nu apucaţi bine să vă creaţi un idol, că îl şi dobo- rîţi, fărămiţîndu-1 în bucăţi ; şi aceasta din cauză că îndată ce răsplătiţi un binefăcător sau un slujitor public, pierdeţi încrederea în el numai pentru faptul că *este răsplătit;* şi imediat vă apucaţi să descoperiţi un altul, fie pentru că voi aţi fost prea mărinimoşi în aprecierile voastre, fie pentru că ar fi fost el nevrednic de slujbele avute. La voi, orice om care ajunge la o treaptă înaltă, de la pre-şedinte în jos, poate socoti că declinul său a în-ceput din clipa aceea ; fiindcă orice minciună tipărită pe care o scrie orice ticălos notoriu, chiar dacă vine în contradicţie directă cu un caracter şi o conduită de o viaţă întreagă, îşi

găseşte numaide- cît ecou în neîncrederea voastră, şi este crezută. Voi închideţi calea oricui, pînă şi unei gîze cînd e vorba de încredere, oricît de cinstit cîştigată şi bine meritată ar fi ea ; dar o deschideţi unei herghelii întregi de armăsari, dacă poartă în spate îndoieli josnice şi bănuieli meschine. Credeţi voi că e bine aşa, sau că asta poate înălţa caracterul guvernanţilor sau al celor guvernaţi ?“

Răspunsul este invariabil acelaşi : „La noi există libertatea gîndirii, ştiţi ! Fiecare om judecă lucrurile după capul lui, şi nu ne lăsăm uşor înşelaţi. Iată cum au devenit oamenii noştri bănuitori."

O altă trăsătură caracteristică a americanilor este stima pentru „dibăcie", care poleieşte multe escrocherii şi abuzuri grosolane de încredere, multe furturi din avutul public şi cel particular şi dă posibilitatea multor escroci să-şi ţină capul sus, cînd ar merita din plin un ştreang. Dar efectele ei nu au întîrziat să se arate, fiindcă această dibăcie a reuşit în cîţiva ani să mănînce creditul public şi să ciuntească resursele publice, cît n-ar fi putut face cinstea tîmpă, oricît de nesocotită, într-un secol întreg. Meritele unei tranzacţii călcată în picioare, ale unui faliment sau ale unui escroc plin de succes, nu se măsoară după felul în care se respectă maxima de aur „Ce ţie nu-ţi place, altuia nu-i face “, ci sînt judecate după gradul de dibăcie de care s-a dat dovadă. îmi aduc aminte că în cele două rînduri cînd am trecut prin urgisitul Cairo de pe Mississippi, mi-am exprimat părerea cît de rele trebuie să fie efectele acestor înşelătorii grosolane, atunci cînd sînt descoperite, fiindcă ele dau

naştere, în străinătate, unei lipse de încredere şi descurajează investiţiile de capital străin ; dar mi s-a dat a înţelege că a fost o lucrătură foarte dibace, de pe urma căreia s-au cîştigat o mulţime de bani şi că partea cea mai dibace e că cei din străinătate uită repede lucrul acesta şi investesc din nou capitaluri cu mînă tot atît de

largă. Am avut de o sută de ori următoarea convorbire :

— Nu e oare o ruşine faptul că un om de teapa lui cutare şi cutare a făcut o avere atît de mare prin mijloacele cele mai infame şi mai odioase şi că, în ciuda tuturor fărădelegilor de care s-a făcut vinovat, cetăţenii dumneavoastră îl tolerează şi-l încurajează ? Omul acesta este o calamitate publică, nu ?

— Da, domnule.

— Un mincinos cu faimă !

— Da, domnule.

— A fost lovit cu picioarele, legat, ciomăgit ?

— Da, domnule.

— Şi este un hoţ, o canalie şi un desfrînat !

— Da, domnule.

— Pentru numele lui Dumnezeu, atunci care îi e meritul ?

— Vedeţi, domnule, e un om dibaci.

în acelaşi mod, toate manifestările nechibzuite şi lipsite de tact sînt puse pe seama dragostei naţionale pentru negoţ ; deşi, destul de ciudat, se inşală amarnic străinul care-i crede pe americani un popor de negustori. Dragostei de negoţ i se atribuie acel obicei lipsit de confort, atît de răs- pîndit în oraşele de provincie, ca perechile de căsătoriţi să locuiască în hoteluri, fără să-şi aibă un cămin al lor şi fără să se vadă de dimineaţa pînă seara tîrziu, decît la mesele luate în grabă prin restaurante. Dragostea de negoţ este motivul pentru care literatura Americii e sortită să rămînă veşnic neocrotită. ,,Căci noi sîntem un popor de negustori, şi nu avem nevoie de poezie“ (deşi, fie vorba între noi, pretindem că sîntem foarte rnîn- dri de poeţii

noştri), iar distracţiile sănătoase, mijloacele vesele de recreaţie şi fanteziile cumpătate trebuie să pălească în faţa bucuriilor seci, utilita- riste ale negoţului.

Aceste trei caracteristici sar în ochiul străinului la fiecare colţ de stradă. Dar buruiana puturoasă care creşte în America are o rădăcină şi mai întortocheată decît atîta ; vîrfurile sale sînt înfipte adînc în presa abjectă.

Pot să se înalţe şcoli, în răsărit, în apus, la miazănoapte şi miazăzi ; pot să se educe copii şi să se formeze cadre de zeci de mii de învăţători ; pot să înflorească colegiile, bisericile să fie arhipline, să se propage temperanţa, iar ştiinţa modernă, în toate aspectele ei, să străbată ţara cu paşi gigantici ; dar atîta timp cît presa Americii se află în starea abjectă de acum, sau într-o stare cît de cît asemănătoare, nu e de nădăjduit într-o asanare a moravurilor din această ţară. An de an, ţara aceasta va da înapoi, şi e fatal să dea înapoi ; an de an, morala va decade tot mai jos ; an de an, Congresul va însemna tot mai puţin în ochii tuturor oamenilor cinstiţi ; şi an de an, memoria marilor părinţi ai revoluţiei va fi tot mai batjocorită prin viaţa păcătoasă a degeneratei lor odrasle.

E de prisos să-i mai spun cititorului că în puzderia de ziare ce se publică în Statele Unite există cîteva cu greutate şi ţinută. Legăturile personale pe care le-am avut cu persoane desăvîrşite, al căror nume este legat de publicaţiile din această categorie, mi-au procurat şi plăcere şi profit. Dar aceştia sînt puţini, iar ceilalţi hoarde ; şi influenţa celor buni este neputincioasă pentru a stinge otrava de moarte a celor răi.

în rîndurile persoanelor respectabile din

America, în rîndurile celor cumpătaţi şi bine informaţi, în sînul profesiunilor culte, la bară şi pe scaunul de judecată, nu există, şi nu poate exista, decît o singură părere cu privire la caracterul ruşinos al acestei gazete infame. Se susţine uneori —: şi nu voi spune că e ciudat, fiindcă e firesc să cauţi scuze pentru o asemenea ocară — se susţine că influenţa lor nu este atit de mare pe cît îşi închipuie străinul. Să-mi fie iertat cînd spun că nu există temei pentru această afirmaţie şi că fiecare fapt şi fiecare împrejurare duce direct la concluzia opusă.

Cînd orice om din America, cu partea lui de merite intelectuale şi sufleteşti, va putea urca la orice onoruri publice, oricare ar fi ele, fără să trebuiască mai întîi să se tîrască umil pe pămînt şi să-şi îndoaie genunchii în faţa acestui monstru al depravării ; cînd orice personalitate din viaţa particulară va fi apărată de atacurile sale, cînd sentimentul încrederii publice nu va mai fi întinat de el, sau cînd cinstea şi onoarea vor fi preţuite cît de cît ; cînd orice om din această ţară liberă va avea libertatea de opinie şi va spune ce gîn- deşte singur şi îşi va pleda cauza, fără a se supune umil unei cenzuri pe care, din pricina ignoranţei arogante şi a necinstei ei josnice, el o urăşte şi o dispreţuieşte din adîncul inimii ; cînd cei cari îi simt mai aprig mîrşăvia şi oprobiul pe care îl aruncă asupra naţiunii, şi care o înfierează între ei, se vor încumeta să-şi pună călcîiul pe ea şi s-o strivească în văzul tuturor ; atunci abia vor crede că influenţa ei scade şi că oamenii se întorc la raţiune. Dar atîta timp cît presa se va uita în fiecare casă pe gaura cheii şi îşi va vîrî coada ei neagră în

toate numirile, de la preşedinte pînă la factorul poştal ; atîta timp cît, avînd ca singură marfă de vînzare calomnia deşănţată, ea va constitui literatura tip a unei enorme categorii de cameni, care dacă nu-şi găsesc subiectul preferat în ziare, nu citesc de loc ; stigmatul ei va dăinui pe capul ţării şi răul pe care îl pricinuieşte îşi va vădi limpede efectele în toată ţara.

Celor care sînt deprinşi cu gazetele engleze de frunte, sau cu gazetele demne de cinste de pe continentul Europei, celor care sînt deprinşi să găsească altceva în tipărituri şi în ziare, le va fi imposibil, dacă nu le pun aici o sumă de extrase pentru care nu am nici loc nici înclinaţie, să-şi formeze o idee exactă despre această înspăimîntă- toare maşinărie din America. Dar dacă cineva doreşte să se convingă de cele susţinute de mine în această privinţă, să caute în orice loc din această cetate a Londrei unde se găsesc exemplare răzleţe din publicaţiile de care vorbesc şi să-şi formeze singur o părere.

Fără îndoială că ar fi bine dacă poporul american, in totalitatea sa, ar iubi realul mai puţin şi idealul[55] ceva mai mult. Ar fi bine dacă s-ar încuraja mai mult destinderea şi voioşia, şi dacă s-ar cultiva pe scară mai largă ceea ce este frumos, fără să fie eminamente şi neapărat util. Dar cred că în cazul acesta s-ar potrivi de minune riposta generală „sîntem o ţară nouă“, care e dată adesea ca o scuză pentru defecte ce sînt cu totul nejustificate, căci ele nu reprezintă, de fapt, decît creşterea înceată a unui păcat mai vechi ; şi eu încă sper să aud că mai există în Statele Unite şi alte

55 Aici, Dickens foloseşte termenii *real* fi *ideal* în sensul acceptat de filozofia utilitaristă pentru care doar folosul imediat era real. (n.r.)

distracţii populare în afară de politicianismul de gazetă.

Categoric că americanii nu sînt un popor mucalit, şi temperamentul lor m-a impresionat totdeauna ca fiind posac şi mohorît. în ce priveşte ascuţimea observaţiilor şi originalitatea, incontestabil că yankeii, adică oamenii din Noua Anglie, deţin întîietatea, ca mai în toate celelalte manifestări ale inteligenţii. Dar în peregrinările mele în afara marilor oraşe, după cum am arătat şi în cuprinsul acestei culegeri de impresii, m-am simţit apăsat de atotstăpinitoarea seriozitate şi atmosferă sumbră de afaceri care era atît de generală şi de neschimbată, încît, de cîte ori ajungea în vreun oraş nou, întîlneam parcă aceeaşi oameni pe care-i lăsasem în urmă, în ultimul oraş. Am impresia că defectele ce se observă în manierele oamenilor se datoresc în mare măsură acestei atmosfere, care a dat naştere unor apucături vulgare, înlăturînd graţia ca fiind nedemnă de atenţie. Nu există nici o îndoială că George Washington, care era extrem de scrupulos şi de exigent în materie de ceremonie, a sesizat tendinţa către această greşeală, chiar pe vremea sa, şi a l'ăcut tot ce i-a stat în putinţă ca s-o îndrepte.

Fără îndoială că orinduirea republicană din America îi face pe oameni să-şi afirme respectul de sine şi egalitatea ; dar călătorul trebuie să ţină seama de această orînduire şi să nu-1 stingherească atît de repede familiaritatea unei categorii de necunoscuţi care, în ţară, ar păstra distanţa. Această familiaritate, cînd nu era amestecată cu un orgoliu prostesc .şi nu ducea la rea credinţă în îndeplinirea serviciilor pe care le ceream, nu

m-a supărat de fel ; şi rareori — aş putea spune chiar niciodată
— mi s-a întîmplat să am de-a face cu aspectele ei grosolane şi necuviincioase. O dată sau de două ori a căpătat un aspect comic, ca în cazul de mai jos ; dar aceasta a fost o întimplare amuzantă şi nu formează nici pe departe regula.

Intr-unul din oraşe a trebuit să-mi fac o pereche de ghete, fiindcă nu aveam altele în care să călătoresc, decît acele vestite ghete cu talpa de plută, care se încingeau prea tare pe puntea dogoritoare a vaselor. De aceea, am trimis un bilet unui artist în materie de încălţăminte, comuni- cîndu-i, o dată cu salutările mele, că aş fi fericit să-l văd, dacă va binevoi să-mi facă cinstea de **a** trece pe la mine. El, i'oarte amabil, mi-a trimis răspuns că se va prezenta la ora şase în seara aceea.

în jurul orei stabilite, stăteam lungit pe canapea, cu o carte în mînă şi cu un pahar de vin alături, cînd uşa s-a deschis şi un domn cu o cravată ţeapănă, un an sau doi sub sau peste treizeci, a intrat, cu pălăria pe cap şi cu mănuşile în mînă ; s-a dus la oglindă, şi-a aranjat părul, şi-a scos mănuşile, a tras cu un gest lent un centimetru din străfundul buzunarului de la pardesiu şi, pe un ton mieros, m-a invitat să-mi „degajez" şireturile de la ghete. M-am executat, însă m-am uitat cu o oarecare curiozitate la pălăria lui, pe care o avea încă pe cap. Poate din cauza asta, poate din cauza căldurii — şi-a scos-o. Apoi a luat loc pe un scaun în faţa mea, şi-a sprijinit braţele pe genunchi şi, aplecîndu-se înainte foarte tare, cu mare efort a luat de pe podea, fluierînd bine dispus, exemplarul de creaţiune

metropolitană pe care tocmai îl scosesem din picior. L-a răsucit pe toate feţele, l-a examinat cu un dispreţ pe care nici o limbă nu-1 poate exprima, şi m-a întrebat dacă doresc să-mi confecţioneze o gheată ca *aceasta.* I-am răspuns curtenitor că, formulînd ca singură condiţie să nu mă strîngă, las restul pe seama sa ; că, dacă e posibil şi nu are nimic contra, nu m-ar deranja să aibă o oarecare asemănare cu modelul aflat în momentul acela în faţa dumnealui ; dar că mă voi lăsa în totul călăuzit de gustul şi aprecierea domniei sale, rugîndu-1 să ia asupră-şi întreaga chestiune.

— Va sâ zică nu ţineţi neapărat la scobitura asta din toc ? zice el. Noi nu facem chestii dc-astea pe-aici !

Am repetat ultimele mele cuvinte.

S-a uitat din nou în oglindă ; s-a apropiat mai tare ca să-şi scoată vreo două fire de praf din coltul ochiului ; şi şi-a potrivit cravata. In tot acest timp eu stăteam cu piciorul în aer.

— Sînteţi aproape gata, domnule ? am întrebat eu.

— M-da, aproape, a spus el. Staţi aşa.

Am stat aşa cum am putut mai bine, fără să-mi mişc nici piciorul, nici muşchii feţii ; iar el, după ce şi-a scos praful şi şi-a găsit hîrtia şi creionul, mi-a luat măsura şi a făcut însemnările necesare. După ce a terminat, a revenit la atitudinea de mai înainte şi, luînd iarăşi gheata de jos, a rămas un timp pe gînduri.

— Deci asta este — spuse el în cele din urmă
— o gheată englezească, aşa-i ? Asta e o gheată londoneză, nu ?

— Aceasta, domnule — am răspuns eu —

este
o gheată londoneză.

A căzut iar pe gînduri, precum Hamlet cu craniul lui Yorck în mînă ; a dat din cap, ca şi cum ar fi spus : „Deplîng orînduirea care a dus la confecţionarea acestei ghete !“, s-a ridicat, şi-a strîns tiparele, însemnările şi creionul — privindu-se în oglindă în tot acest timp — şi-a pus pălăria, şi-a pus încet mănuşile şi, în sfîrşit, a ieşit. Nu a trecut nici un minut, că uşa s-a deschis din nou şi capul său, cu pălărie cu tot, a reapărut. Şi-a aruncat ochii în jurul camerei, apoi la gheată, care se afla încă pe podea ; a rămas gînditor o clipă, şi pe urmă a spus :

— Hm, vă salut.

— Vă salut şi eu, domnule, am răspuns ; şi cu aceasta, întrevederea noastră a luat sfîrşit.

Mai este un singur capitol asupra căruia vreau să fac o remarcă şi acesta se referă la sănătatea publică. într-o ţară atît de întinsă, unde există mii de milioane de pogoane de pămînt încă necolonizate şi nedefrişate, şi unde pe fiecare prăjină de pămînt se produce an de an descompunerea vegetaţiei, unde sînt atît de multe ape mari şi varietăţi de climă atît de opuse e fatal ca în anumite anotimpuri să bîntuie nenumărate boli. Dar mă încumet să spun, după ce am stat de vorbă cu numeroşi medici din America, că nu sînt singurul care nutresc părerea că multe cazuri de boală ar putea fi evitate dacă s-ar lua cîteva precauţii elementare. Pentru atingerea acestui scop sînt absolut necesare posibilităţi mai mari de curăţenie personală ; obiceiul de a înfuleca în grabă cantităţi mari de cărnuri, de trei ori pe

ci, şi de a reveni la ocupaţii sedentare după fiecare masă, trebuie schimbat ; sexul gingaş trebuie să se îmbrace mai chibzuit şi să facă mai multe exerciţii fizice ; şi această din urmă prescripţie îi priveşte în egală măsură şi pe bărbaţi. Mai presus de orice, în instituţiile publice şi pe tot cuprinsul oraşelor şi orăşelelor, în general, sistemul de ventilaţie, canalizare şi ecarisaj necesită o refacere radicală...

Am ajuns la sfirşitul acestei cărţi. După anumite avertismente pe care le-am primit de la întoarcerea mea în Anglia, am foarte puţine motive să cred că ea va fi primită călduros sau favorabil de către publicul american ; şi faptul că am scris adevărul în legătură cu mulţimea celor care fac judecăţi şi exprimă păreri, va arăta că nu doresc nicidecum să-mi atrag, prin nici un fel de mijloace, aplauzele sale.

îmi este de ajuns să ştiu că ceea ce am înscris în aceste pagini nu mă va face să pierd, de partea cealaltă a Atlanticului, nici un singur prieten care e vrednic de acest nume. Cît despre rest, îmi

pun încrederea în spiritul în care cele de faţă au fost concepute şi scrise ; şi aştept viitorul.

Nu am pomenit nici un cuvînt despre felul în care am fost primit, nici nu am lăsat ca acest lucru să mă influenţeze în tot ce am scris ; căci în amîndouă cazurile — în comparaţie cu ceea ce simt în sufletul meu — nu mi-aş fi exprimat decît în mod palid recunoştinţa faţă de acei cititori de peste ocean ai cărţilor mele anterioare, care m-au în- tîmpinat cu mîna întinsă, şi nu cu ea încleştată pe minerul unui revolver.

— La 7 februarie se naşte, la Landport, Charles Dickens.

1821 — Părinţii săi se stabilesc la Londra în cartierul săracilor.

1822 — Familia viitorului scriitor e întemniţată la Marshalsea, închisoarea pentru datornici. Charles, în vîrstă de abia 11 ani, se angajează la fabrica de cremă de ghete „Lamert".

1823 — îşi reia studiile la „Academia clasică şi de comerţ".

18 — Ocupă un post de copist în biroul de avocatură „Ellis şi Blackmore".

27 — Criza economică loveşte din greu păturile sărace din Anglia.

1830 •— Publică în calitate de reporter parlamentar, întîi la ziarul *Adevăratul soare,* apoi la *Oglinda parlamentului.*

1831 — în *Magazinul lunar* apare, nesemnată, prima lui schiţă, intitulată *Prînzul din Poplar-Walk.*

1833 — Tot în *Magazinul lunar,* apare prima schiţă semnată Boz.

1834 — începutul mişcării cartiste.

1835 — Apar, în volum, *Schiţele lui Boz.* începe publicarea în fascicule a *Documentelor postume ale Clubului Pickwick,* (31 martie).

1836 -— începe să apară (în februarie) *Oliver Twist.* Scrie două vodeviluri : *Cochetele de la ţară* şi *Un gentleman ciudat.*

1837

1838 — Publică, tot în fascicule, romanul *Nicholas Niekleby.*

1840 — Începe să apară seria de povestiri din ciclul *Pendula meşterului Humphrey,* întreruptă apoi pentru editarea romanului *Magazinul de antichităţi.*

1841 — Publică romanul istoric *Barnaby Rudge,* al cărui subiect e inspirat din răscoala anticatolică a lui Gordon (1780). Călătoreşte la

1842 Edinburgh, unde i se face o primire triumfală.

— Călătoria în America. Publică *Note*

1843 *din America,* primite cu ostilitate de naţionaliştii din Statele Unite.

1840 — Apare volumul Martin Chuzzlewit.

18 în decembrife Colinde de Crăciun.

46 — Publică povestirea *Clopotele.*

— Dickens înfiinţează ziarul *Ştiri zilnice (Daily News),* în scopul îndreptării atenţiei spre cultura naţională, spre problema asistenţei sociale, a reorganizării justiţiei. Ziarul luptă, în acelaşi timp,

1848 împotriva fanatismului religios.

— Publică romanul *Dombey şi fiul,* precum şi povestirea *Lupta vieţii.* Călătoreşte în Elveţia şi în Franţa, unde se întîlneşte cu Eugene Sue, Alexandre Dumas-tatăl, Theophile Gautier, Lamartine, Victor Hugo. Regizează spectacole al căror beneficiu e destinat ajutorării bătrînului critic democrat Leigh

1849 Hunt, fostul prieten al lui Shelle-y

1851 şi Byron.
— Apare David Copperfield.

1864

1851 — întreprinde turnee de lecturi. Beneficiile sînt vărsate la fondurile de ajutorare a celor săraci. Scrie *Istoria Angliei pentru copii.*

1852—1853 — Publică romanul *Casa groazei.*

1854 — Apare romanul *Timpuri grele.* începe războiul anglo-franco-rus (Războiul Crimeii) care sporeşte şi mai mult mizeria păturilor sărace din Anglia.

1856 — Publică romanul *Micuţa Dorrit.*

1859 — Apare romanul *Povestea celor doua. oraşe,* inspirat din evenimentele Revoluţiei franceze de la 1789. Revistele reacţionare îl atacă, susţinînd că scriitorul „găseşte o stranie plăcere în a concentra atenţia cititorului asupra defectelor strămbunilor noştri[11].

1860 — Publică un ciclu de povestiri intitulat *Voiajorul necomercial.* Apar primele capitole din *Marile speranţe.* Dickens părăseşte Londra şi se stabileşte la ţară, la Gad's Hill.

1861 — în America izbucneşte războiul de secesiune. Anglia se declară de partea statelor din sud care luptau pentru menţinerea sclavajului.

1863 — Pleacă la Paris, unde citeşte în faţa publicului din opera sa. Trimite la tipar ciclul de schiţe *Bagajul unui drumeţ.*

1864 — Apare romanul *Prietenul nostru comun.* Pleacă din nou în Franţa. La

1851 întoarcere are loc un accident pe calea ferată. Dickens scapă ca prin minune.

1864

1866 .— Boala lui Dickens se agravează. Nu renunţă la turnee. Ajunge în Irlanda chiar în zilele luptei împotriva dominaţiei engleze.

1867— 1868 ■— Al doilea voiaj în America. Cum între timp publicase cîteva reveniri la *Notele* din 1842, atenuîndu-le caracterul critic, e primit aici în triumf, întreprinde un turneu de lecturi la Boston, New York, Chicago, Balti- more, Philadelphia, Washington.

1869 — Deşi bolnav (ameninţat de paralizie) continuă turneul de lecturi în Anglia, începe romanul *Edwin Drood.*

1870 — La 13 martie apare pentru ultima dată in public, citind din *Pickwick.* La 9 iunie moare la Gad's Hill. E inmormîntat la catedrala Westminster.

1883 -— în *Noua bibliotecă romînă* de la Braşov apare primul articol despre Charles Dickens.

1883 — Prima traducere romînească din Dickens : *Vălul Negru* (în *Contemporanul).*

189 — Prima traducere integrală în romîneşte a unui roman dickensian : *Timpuri grele* (Foiţa literară a ziarului muncitoresc *Lumea Nouă).*

4

APRECIERI CRITICE

„Germanii încep să-şi dea seama, după cum arată *Allgemeine Zeitung,* un fel de „Times" german, că în ultimul deceniu stilul romanului a trecut printr-o adevărată revoluţie ; de unde mai deunăzi eroii acestor povestiri erau regii şi prinţii, acum tema romanelor o constituie sărăcimea, clasa dispreţuită, soarta ei, bucuriile şi suferinţele ei ; ziarul conchide că pînă la urmă ei îşi vor da seama de faptul că acest nou gen de scriitori, ca de pildă G. Sand, E. Sue şi Boz sînt intr-adevăr un semn al timpurilor"

Engels : Continental Movements (Curente pe continent) pag. 455.

„Strălucita şcoală actuală de romancieri din Anglia, ale căror pagini fine şi elocvente au dezvăluit lumii mai multe adevăruri politice şi sociale decît toţi politicienii, publiciştii şi moralişti de profesie la un loc, a descris fiecare pătură a clasei mijlocii, de la „onorabilul" rentier şi posesor de efecte, care consideră orice fel de afaceri ca fiind vulgare, pînă la micul negustoraş şi ajutor de avocat. Şi cum i-au mai zugrăvit Dickens, Tha- ckeray, Charlotte Bronte şi doamna Gaskell ! Plini de îngîmfare, de afectare, de tiranie meschină şi de ignoranţă, iar lumea civilizată le-a confirmat verdictul prin epigrama stigmatizantă cu care a pecetluit această clasă

„servilă cu cei mari şi despotică cu cei mici“.

Marx : The English Middleclass (Clasa mijlocie din Anglia), New York Tribune, 1. VIII. 1854.

„II socotesc scriitor democrat pe cel ale cărui pagini tind să nimicească vechile instituţii instaurate prin trufie, să prezinte cu limpezime înspăimîntă- toarele legi tiranice de castă ; să ridice vălul de pe miile de nedreptăţi care, prin tradiţie, s-au strecurat în concepţia noastră despre justiţie ; să ne facă să-i iubim pe semenii noştri, condamnînd orînduirea care-i desparte pe bogaţi de săraci... Eu îl consider pe domnul Dickens un scriitor democrat. 11 iubesc şi îl stimez pentru lucrurile pe care le-am învăţat din paginile lui şi pentru rodnica influenţă pe care acestea o exercită pretutindeni. Nu l-am întîlnit pe Boz în carne şi oase, dar am stat deseori de vorbă cu el între patru ochi“.

Walt Whitman : Boz şi democraţia.

„Bătrînul Pickwick este Don Quijote al vieţii de toate zilele şi, întocmai cum se întîmplă cu personajul lui Cervantes, începem prin a rîde de el şi sfîrşim prin a-1 iubi.“

Washington Irving, în scrisoarea către Dickens de la 20 mai 1840, publicată în ziarul newyorkez *Daily Tribune,* la 7 octombrie 1883.

„Boz e incomparabil mai tăios, mai spiritual, mai scriitor în adevăratul sens al cuvîntului,

decît nouă zecimi din autorii de schiţe apărute în revistele Marii Britanii."

Edgar Allan Po'e, în Mesagerul Literar al Sudului, iunie 1836.

„...îndeosebi cele două călătorii în America oferă unui cititor, care ştie să gîndească, lucruri de un interes tragic."

Thomas Carlyle : Dickensiana.

„Forţa cu care Dickens construieşte caractere se întemeiază pe o simplificare poetică, cu ajutorul căreia face din ele, în acelaşi timp, simboluri sociale, alegorii emoţionale şi personaje cu o individualitate precisă."

Jack Lindsay: Charles Dickens, 1950, pag. 170.

„Operele lui dezvăluie cititorului în imagini extrem de vii şi de concrete, nu numai lumea în care a trăit scriitorul, ci şi fizionomia acestuia. Totul poartă amprenta remarcabilei personalităţi a artistului, care a trăit împreună cu plăsmuirile imaginaţiei sale. Citindu-1 pe Dickens, descoperim sufletul mare şi ales al unui om care a urît cu pasiune toate anomaliile vieţii şi care i-a iubit pe oameni, căutînd, prin forţa artei sale, să-i facă mai fericiţi şi mai buni."

A. Anixt, Istoria literaturii engleze.

Bucureşti, 1961, pag. 304.

„...De la cel dintîi pînă la cel din urma rinei din Dickens, totul e pătruns de cea mai adîncă iubire şi compătimire pentru cei săraci, apăsaţi, suferinzi. Poate încă mai mult decît Victor Hugo, el ar putea zice : *«Am pledat toată viaţa mea cauza celor mici, celor apăsaţi».“*

C. Dobrogeanu-Gherea: Artiştii-cetăteni, în Literatură şi ştiintă, tom. II,' 1894.

„Charles Dickens a avut însuşirea rară de a fi în acelaşi timp un scriitor mare şi un *revoluţionar*

G. Ibrăileanu, Charles Dickens, în însemnări literare, 20 aprilie 1919.

„... în configuraţia acelei perioade din istoria Angliei ce se deosebeşte prin puterea nelimitată a unei burghezii îmbuibate, care nu numai că a încetat de a mai fi o clasă revoluţionară, dar se înfurie ori de cîte ori i se aminteşte de faptele revoluţionare comise în timpul unei necugetate adolescenţe, Dickens a fost unul din spiritele cele mai treze. El a simţit şi a cunoscut nedreptatea, s-a ridicat cu vehemenţă şi curaj împotriva ei, alăturîndu-se cu vibrantă simpatie de nedreptăţiţii vremii.

Vera Călin, Un prieten al celor asupriţi —: Charles Dickens, 1951,

pag. 98.

„întîlnirea cu America a însemnat pentru
1838 acest mare scriitor realist, pentru acest neîntrecut observator critic al contemporaneităţii, o dezamăgire zguduitoare. Sentimentul de profund dezgust, de indignare, pe care i-1 provoacă realităţile vieţii de toate zilele din «edenul» iluziilor sale, îl îndeamnă să nu-i lase şi pe alţii pradă primejdioaselor himere despre «democraţia americană».“

Mihnea Gheorghiu, Prefaţă la traducerea *Notelor din America,* 1953, pag. 9.

1849

T E M E

1 Caracterizaţi condiţiile social-politice din Anglia în perioada vieţii lui Dickens.
2 Cum s-a reflectat în operele lui Dickens influenţa mişcării cartiste ?
3 Analizaţi lucrarea „Note din America". Reliefaţi poziţia scriitorului faţă de realităţile americane.
4 Ce alte scrieri ale lui aţi mai citit ?
5 Ce scriitori englezi din aceeaşi perioadă cu Dickens cunoaşteţi ?

CUPRINS

Prefaţă 5
Plecarea 27
Traversarea oceanului 38
De la Worcester la New York: 57
New York 69
Philadelphia şi temniţa ei 93
Washington 114
De la Cincinnati la Louisville pe un vapor, şi de la Louisville la St.Louis pe un altul 137
Sclavia 153
Cuvînt de încheiere 177
Tabel biobibliografic 189
Aprecieri critice 193
Teme 198

Redactor responsabil : GHEORGHE MARIN Tehnoredactor: ŞTEFANIA MIHAI

Dat la cules 26.11.1962. Bun de tipar 29.01.1963. Comanda nr. 6077. Tiraj 35.140. Hlrlie tipar de 50 g!m², 760X980/32. Coli editoriale 10,2. Coti de tipar 6,25. A.T. 2558. C.Z. pentru bibliotecile mici 8A(R).

Tiparul executat sub comanda nr. 21.212 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii Bucureşti *—• R.P.R.

Lei 4,25

EDITURA TINERETULUI

[1] Sediul Parlamentului britanic, (n.r.)

[1] Personaj mitologic înzestrat, după legendă, cu o mie de ochi. (n.r.)

Episodul e reluat şi ai.iplilioat de Dickens într-o scenă de mare sarcasm din romanul *Martin Chuzzlewit.* (n.r.)

'• Poet ?i dramaturg englez (1702—1756), autor al unor poeme şi piese dc teatru lipsite de valoare, (n.r,)

[2] Numele unei regiuni din nord-estul Statelor Unite for
mală din statele Mâine, New Hampshire, Vermont, Mas-
sachussets, Rhode Island şi Connecticut. (n.r.)

[1] Regină a Angliei, sub a cărei lungă domnie (1837—1901) Marea Britanie a cunoscut o mare dezvoltare capitalistă, adîncire a exploatării ţii a conflictelor de clasă, precum şi o înteţire a politicii colonialiste, (n.r.)

[1] Membri ai unei scote religioase, activă mai ales in jurul oraşului Salt Lake City din centrul Statelor Unite, înfiinţată# în 18')0 pe principii militar-rcligioase, Fondatorii sectei pre-[1]" tindeau că şi-au început activitatea sub imperiul unei revelaţii mistice şi că sînt înzestraţi cu harul profeţiei. Sectanţii practică poligamia, (n.r.)

a devenit universitate, cea mai celebră instituţie de acest fel din Statele Unite, (n.r.)

[1] Personaj clin *Istoria New Yorkului* scrisă de Washington Irving. (n.r.)

[1] Cartier din Londra, (n.t.)

[1] Personaj celebru al romanului cu acelaşi nume al lui Lesage (1668—1747), tip al omului isteţ şi întreprinzător clin popor. (n.r.)

[1] Şcoală filozofică reacţionară care pune interesai egoist la baza tuturor acţiunilor omeneşti. Opera Iui Dickens conţine numeroase atacuri împotriva acestei concepţii, (n.r.)

[1] Strada unde se aflu sediul central al poliţiei londoneze, (n.r.)

[1] Una clin legile promulgate de preşedintele Tyler a limitat considerabil activitatea Băncii Statelor Unite,

(n.r.)

[1] Clădirea în care se află Congresul, Parlamentul Statelor Unite, (n.r.)

[1] *In* engleză, *head* înseamnă fi cap şi căpetenie, (n.t.)

[1] „Admirabilul Crichton" faimos aventurier şi poet scoţian din veacul a! XVI-Iea. (n.r.)

[1] George Catlin, pictor şi etnograf american (1796—1872). După o călătorie întreprinsă la triburile indiene, a editat lucrarea *Ilustraţii ale obiceiurilor, tradiţiilor şi vieţii indienilor din America de Nord,* însoţită de peste 300 ilustraţii. Lucrarea a făcut multă vîlvă, fiind una dintre primele lucrări ştiinţifice de amploare dedicate vieţii indienilor, (n.r.)

[2] Personaj al unei poveşti medievale britanice, (n.r.)

[2] Misionar catolic din secolul al XVI-lea. (n.r.)

[1] Stat clin sudul Statelor Unite ; conducătorii săi s-au dovedit a fi printre cei mai înfocaţi partizani ai sclaviei, (n.r.)

În romînește de MIHNEA GHEORGHIU

Textul a fost reprodus după ediția: CHARLES DICKENS
Note din America, E.S.P.L.A., 1953.